

INSTITUT SUPERIOR DE CIÈNCIES RELIGIOSES
SANT FRUCTUÓS
ARQUEBISBAT DE TARRAGONA

CREATIVITAT I SINODALITAT.
L'ESGLÉSIA COM A SUBJECTE
ESTÈTIC TEOLÒGIC

Dr. Joan Miquel Bravo Alarcón
Doctor en Teologia Dogmàtica
(INSAF)

Lliçó inaugural

CURS
2023/2024

INSTITUT SUPERIOR DE CIÈNCIES RELIGIOSES
SANT FRUCTUÓS
ARQUEBISBAT DE TARRAGONA

CREATIVITAT I SINODALITAT.
L'ESGLÉSIA COM A SUBJECTE
ESTÈTIC TEOLÒGIC

Dr. Joan Miquel Bravo Alarcón
Doctor en Teologia Dogmàtica
(INSAF)

Lliçó inaugural

CURS
2023/2024

Edita:

Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós
Arquebisbat de Tarragona

Impressió:

Impremta Torrell, SAU

Dipòsit legal:

T-981-2023

SUMARI

INTRODUCCIÓ

1. LA CREATIVITAT

- 1.1. PSICOLOGIA DE LA CREATIVITAT: FET DIFERENCIAL
- 1.2. FILOSOFIA DE LA CREATIVITAT: FET UNIVERSAL
- 1.3. LA CREATIVITAT COM ARREL DE LA DISTINCIÓ ENTRE L'ESPIRITUALITAT DEL MÉS AQUÍ I ESPIRITUALITAT DEL MÉS ENLLÀ
- 1.4. TEOLOGIA DE LA CREATIVITAT
- 1.5. DIMENSIÓ CRISTOLÒGICA DE LA CREATIVITAT
- 1.6. DIMENSIÓ ECLESIOLÒGICA DE LA CREATIVITAT

2. SINODALITAT

- 2.1. LA PRIORITAT ECLESIOLÒGICA DE LA SINODALITAT
- 2.2. LA RENOVACIÓ SINODAL EN LA VIDA I MISSIÓ DE L'ESGLÉSIA
 - 2.2.1. *Claus per la seva renovació sinodal*
 - 2.2.2. *Espiritualitat de comunió i la formació per a la vida sinodal*
 - 2.2.3. *L'escolta i el diàleg per caminar junts*
 - 2.2.4. *Obertura al camí ecumènic*
 - 2.2.5. *Sinodalitat i diaconia social*
- 2.3. CREATIVITAT EN LA REALITZACIÓ DE LA SINODALITAT: SUBJECTES, ESTRUCTURES, PROCESSOS, ESDEVENIMENTS SINODALS
 - 2.3.1. *La vocació sinodal del Poble de Déu*
 - 2.3.2. *En l'Església local*
 - 2.3.3. *En l'Església universal*

3. LESGLÉSIA COM A SUBJECTE ESTÈTIC TEOLÒGIC DE LA SINODALITAT

3.1. UNA ESSLÉSIA CREATIVA

3.2. CLAUS PER ESDEVENIR UNA ESSLÉSIA SINODAL CREATIVA

3.2.1. *Quina va ser la predicació de Jesús?*

3.2.2. *Quines accions va fer Jesús?*

3.2.3. *Les celebracions de Jesús*

CONCLUSIONS

ABREVIATURES I SIGLES

BIBLIOGRAFIA

CREATIVITAT I SINODALITAT. LESGLÉSIA COM A SUBJECTE ESTÈTIC TEOLÒGIC

L'Església ha viscut en els darrers mesos un llarg procés de consulta sinodal que, aquest mes d'octubre, culminarà en la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes. Així doncs, en un any on es parla de sinodalitat volem emmarcar aquesta lliçó inaugural en un esdeveniment tan important per a l'Església. Ho farem des d'un punt de vista particular: el de la creativitat, seguint com a font d'inspiració l'article *Sinodalidad y Creatividad: Pueblo de Dios como Sujeto: Jurídico Estético Teológico*¹ de la teòloga argentina Emilde Cude de Dunbar. El transcriurem a continuació en fragments ja que ens ajudarà a entreveure el camí que ens proposem recórrer en el nostre treball.

«Si caminar junts és un *art*, no fer-ho és un *desc-art*. Ja el poeta llatinoamericà Isidore Ducasse, Comte de Lautréamont, va definir l'art com la trobada fortuïta entre un paraigua i una màquina de cosir sobre una taula de dissecció».² També el genial arquitecte Antoni Gaudí va escriure a la memòria del projecte dels canelobres de la plaça Reial:

Per molt bo que sigui un projecte, per més que s'hagi aconseguit una combinació millor dels materials, [...] si l'execució [...] es veu obligada a introduir variacions que facin inútil algun o alguns membres i perden amb això la delicada unitat, primer element de bellesa [...], queda transformat en un incoherent sargit de diferents elements, que per més que siguin bons en si, els passarà allò que al monstre d'Horaci, d'aquí que la part principal del nostre canelobre és l'execució, que ha de ser apropiada, senzilla i acurada, és a dir, portada a terme amb amor.³

¹ E. CUIDA DE DUNBAR, «Sinodalidad y Creatividad: Pueblo de Dios como Sujeto: Jurídico Estético Teológico» [en línia], *Catholic Theological Ethics in the World Church – Forum* (01.07.2022) <<https://catholicethics.com/forum/sinodalidad-y-creatividad/>> [Consulta: 31 juliol 2023].

² *Ibid.*

³ A. SAMA GARCÍA, «"Historia versus natura": arquitectura y literatura en la obra de Gaudí. Los candelabros de Barcelona», en *Goya: Revista de arte* 310 (2006) 35-48.

El nostre arquitecte ja estipulava dos principis del seu art: l'artista concep la seva obra mitjançant l'amor, guiat per la intuïció més enllà de la raó planificadora; i cada membre contribueix a l'estabilitat, la decoració i la simbologia de l'obra d'art, que és una síntesi, una unitat delicada, la qual és la primera condició perquè sigui bella.

En aquesta línia, segons E. Cunda, el papa Francesc, defineix la cultura de caminar junts, de la trobada, com la unitat en la diferència sobre una taula de diàleg social:⁴

En efecte, des de la filosofia grega fins a la saviesa de les perifèries, això és l'amor: una trobada fortuïta que genera atracció entre els cossos perquè, com diu l'Evangeli, «tinguin vida, i en tinguin a desdir» (Jn 10,10).

Aquest trobar-se amorosament és un art que no sorgeix d'una ideologia, d'una estratègia, ni d'una necessitat. Per contra, és l'*arché* d'un somni. Caminar junts s'esdevé quan parts aparentment inconnexes harmonitzen generant un nou sentit per a la vida. Només calen dues coses perquè això s'encarni: espai i temps.

Cal fer espai, com a l'art, perquè un procés creatiu fortuït generi noves relacions de les quals emergeix un nou sentit que posen en moviment els pobles. Cal temps per a què els cossos es trobin i facin història. De vegades, l'espai emergeix com a caos generat per relacions de desconeixement. Tot i això, es produeix l'origen fortuït d'un nou començament quan els actors es disputen la identitat com a subjecte jurídic. Si aconseguim la universalitat d'aquest reconeixement, tindrem una bella cultura de la trobada; si triomfen els uns sobre els altres, tindrem la lletja cultura del descart.⁵

Les tres qüestions prioritàries del Sínode de la Sinodalitat són: comunió, participació i missió.⁶ Elles són la síntesi pràctica de la recerca per a construir espais de diàleg que engeguin processos que generin una cultura de caminar junts, de la trobada.

⁴ CUIDA DE DUNBAR, «Sinodalidad y Creatividad».

⁵ *Ibíd.*

⁶ Cf. Document preparatori i el Vademècum: SÍNODO DE LOS OBISPOS, Sínode 2021-2023. Por una Iglesia sinodal, comunión, participación y misión. Documento preparatorio, Madrid: BAC 2021.

Una cultura de la trobada: d'una banda, la co-creativitat humana, a imatge i semblança d'un Déu creador per generar nous processos vitals; d'altra banda, suposa la corresponsabilitat humana per sostenir a la vida. Això és la llibertat: llibertat per crear i tenir cura, abans que per consumir i vetar —en el sentit de les llibertats negatives de caire liberal—. La llibertat suposa el judici estètic per unir i donar sentit, per re-unir les coses d'una altra manera a la qual fortuïtament van ser unides al principi i després naturalitzades en detriment de la dignitat humana.

La unitat en la diferència que promou el papa Francesc per a una cultura de la trobada: ¿serà una cosa com ara l'art de la trobada de la qual parlava el Comte de Lautréamont? ¿Es podria dir, per analogia, que una cultura de la trobada suposa la unitat fortuïta de les infinites parts en les quals ha quedat dividit un poble? Si fos així, el procés sinodal que posa en marxa Francesc convida a ser creatius, a ser artistes.

En efecte, es podria dir, per analogia al poeta llatinoamericà, que una cultura de caminar junts suposa la unitat fortuïta de les infinites parts en què ha quedat dividit un poble? Si fos així, el procés sinodal que posa en marxa el papa Francesc ens convida a ser creatius, a ser artistes.⁷

El papa Francesc, a la seva homilia del dia 10 d'octubre de 2021⁸ es va aturar en aquests tres verbs sinodals que s'interconnecten necessàriament amb aquestes qüestions: trobar-se, escoltar, discernir, és a dir, si els relacionem: comunió és cultura de la trobada; participació és escolta, i missió és discerniment.

Tornant a l'art com a unió lliure, la present lliçó inaugural vol ser una aportació a la creativitat de l'Església sobre la proposta de caminar junts. Primer apropant-nos a la categoria *creativitat*. Després, a una pràctica comunitària creativa i co-creadora, encara que fortuïta, perquè la unitat —com repeteix el papa Francesc— no suposa una estratègia, ja que amb la sola presència de l'Esperit n'hi ha prou. No es tracta d'idear a priori un camí, sinó d'entrar-hi i seguir-lo a Ell que és el camí. Es tracta de deixar-ho tot i unir-se a Ell, com va dir Jesús al jove ric, després vindran les estratègies.⁹

⁷ Cf. CUIDA DE DUNBAR, «Sinodalidad y Creatividad».

⁸ Cf. FRANCESC, «Sancta Missa in initio XVI Coetus Generalis Ordinarii Synodi Episcoporum: "Pro Ecclesia synodali: communio, participatio et missio"» (Roma, 10.10.2021), en AAS 11 (2021) 1100-1103.

⁹ CUIDA DE DUNBAR, «Sinodalidad y Creatividad».

De vegades, l'espai emergeix del caos provocat per les relacions arrelades a la ignorància. No obstant això, fins i tot en aquest origen càdtic, es pot produir un nou començament quan el subjecte desafia la seva identitat. «Qui és, o què és aquest subjecte jurídic estètic teològic que entra en joc. Aquest subjecte és el Poble de Déu, que no és, sinó que està quan les persones es converteixen en subjecte comunitari i, això, passa quan es troben o s'uneixen casualment [...]. Ara, la trobada situada pot ser fortuïta, però suposa la decisió d'unir-se com a resposta a una crida».¹⁰ «O ens unim o ens enfonsem», va dir el papa Francesc enmig d'un moment extraordinari de pregària en temps de la pandèmia.¹¹ Com manifesta Cuda, aquesta decisió no és política, és estètic-teològica, ja que no respon a una estratègia sinó a la fe i la confiança que són l'acte concret d'amor: el Senyor.¹² És així que:

El Poble que camina sinodalment no està en la multitud d'individus sinó en l'assemblea de persones. Si bé la seva trobada és fortuïta, com en l'enamorament, la decisió d'unir-se és personal: és un credo i un amén [...] El Poble de Déu és on n'hi ha un o més en el seu nom —Jesús—, invocant la presència de l'Esperit per saber què fer. [...] Aquesta trobada sinodal del Poble de Déu no és una trobada partidària, ni acadèmica, és una trobada litúrgica per saber què fer, és a dir, com anunciar l'Evangeli (batejar en el seu nom i ser testimonis de la bona notícia de la resurrecció), i com cuidar la creació (planeta i persones) perquè sigui un món més habitable per a tothom. Si la unitat és harmònica, no suposa la simetria; el judici estètic consisteix a unir les diferències lliurement, i per això cal el gust del geni —com diria I. Kant—, i de genis ho som tots, tots com a subjectes jurítics.¹³

L'essència de la reforma de l'Església rau en la manifestació de la seva magnificència mitjançant la unitat perfecta dels seus diferents components.¹⁴

¹⁰ *Ibíd.*

¹¹ Cf. FRANCESC, «Momentum extraordinarium precis in sacrario Basilicae Sancti Petri tempore, pandemiae» (Roma, 27.03.2020), en *AAS* 4 (2020) 357- 360.

¹² Cf. CUDA DE DUNBAR, «Sinodalidad y Creatividad».

¹³ *Ibíd.*

¹⁴ Cf. A. SPADARO – C. M. GALLI (eds.), *La reforma y las reformas de la Iglesia*, Maliaño: Sal Terrae 2016; ÁVILA, A., «Desafíos para la reforma de la Iglesia», en SEGOVIA, J. L. – ÁVILA, A. – MARTIN VELASCO, J. – PAGOLA, J. A., *Evangeli Gaudium y los desafíos pastorales para la Iglesia*, Boadilla del Monte: PPC 2014.

No es tracta només d'una reestructuració de la seva jerarquia institucional, sinó més aviat d'un procés transformador que facilita la trobada fortuïta d'individus que abans eren desconeguts, permetent-los reconèixer com a *fratelli tutti*.¹⁵

Seguim amb la pràctica artística que fa la teòloga argentina amb els mateixos vocables del sínode: en l'entrellaçament harmònic de substantius, adjectius i verbs sinodals, es forja una connexió profunda, semblant al delicat equilibri que es troba en qualsevol unió. No obstant això, de la mateixa manera que cada unió té límits, aquesta disposició poètica manté la seva essència simbòlica, evitant la dissolució enmig d'un mar incessant de forces divisòries.¹⁶

Comunió: comú, unió, bé, misteri, sagrament, fraternitat, espiritual.

Aconseguir la comunió significa assolir la comuna unió. Aconseguir que el comú sigui percebut com un bé comú. Misteriosament la unitat, cosa que sembla gairebé impossible d'aconseguir avui en el pla social —fragmentat infinitament en lluita per identitats que la impedeixen—, és possible per a l'Església, perquè ella és —per als qui creuen i confien en ella com a Poble de Déu—, un misteri de la fe, un sagrament universal de salvació,¹⁷ que pot conformar la unitat entre els éssers humans, i entre aquests i Déu.¹⁸ El catolicisme insisteix en la crida a la *fraternitat*, a la unitat de tota la família humana, i proposa realitzar-la mitjançant una pràctica fortuïta: caminar junts com a *germans tots*. No es tracta només de la unitat política que emergeix davant l'amenaça de mort com a mitjà de salvació física, sinó també d'una unitat *espiritual* com a mitjà a la salvació mística, a la qual convoca una persona, no una demanda social o una ideologia —com succeeix a la política—, una persona divina: Déu. Aquesta comuna unió, a què se'ns convoca és la creació, i la nostra resposta és creativitat, és a dir, una pràctica artística per fer del caos: Regne d'amor, de justícia, de pau.

Participació: escolta, judici, decisió, discerniment, sensus fidei.

Escoltar implica participar-hi. No deixem participar qui no escoltem. No és només fer silenci i donar a l'altre un espai per a què parli, es queixi o somniï. Escoltar és autoritzar de manera universal el *judici* i la *decisió*, reconeixent-ho

¹⁵ Cf. H. OTERO, *Todos hermanos. La fraternidad y la amistad social*, Boadilla del Monte: PPC 2021.

¹⁶ CUIDA DE DUNBAR, «Sinodalidad y Creatividad».

¹⁷ Cf. LG 48.

¹⁸ Cf. LG 1.

com a subjecte jurídic; altrament, no hi ha escolta sinó simulacre. L'escolta que impulsa el sínode suposa el reconeixement que tot batejat té la capacitat de *discernir* comunitàriament, il·luminat per l'Esperit, entre el bé i el mal comú. Un subjecte amb aquesta capacitat jurídica de cap manera és un individu sinó una comunitat, un Poble que posseeix per gràcia de Déu un *sensus fidei*, per no equivocar-se.¹⁹

Missió: anunci, comunicació, construcció, evangelització, corresponsabilitat, diàleg, conversió.

Tot batejat rep la missió d'*anunciar* l'Evangelí i de *construir* un món més habitable. Per això, la missió d'*evangelitzar* és un acte de *corresponsabilitat*, no només perquè ens involucra a tothom en la missió, sinó perquè també som destinataris d'aquesta missió i ens hem de deixar evangelitzar —llevat que ens autopercebem com a il·luminats, com a subjectes per fora del cercle hermenèutic, en termes gadamerians. Es comunica en el *diàleg social*, i suposa deixar de banda prejudicis per reconèixer a l'altre un subjecte jurídic, capaç de discernir, jutjar, ensenyar, anunciar i ajudar. Perquè la missió sigui eficaç cal la *conversió*. En aquest sentit, convertir-se vol dir tornar-se creatius a imatge de Déu; significa construir el regne de Déu creant unitat comuna en la diferència generada per una lluita identitària que resulta en un individualisme col·lectiu. Es construeix essent nosaltres-poble, pregant i jutjant com un Poble, sense estratègia d'adoctrinament, de domini, ni de saqueig, amb la convicció que Déu està *actuant* a la història.

Un Poble així, que entra en el camí de la conversió, no és un partit polític, que s'institueix de dalt a baix, es constitueix en moviment, prenent la decisió de caminar junts.

Això és tot un art com veurem a continuació, amb la seva creativitat, a la qual està cridada avui tota l'Església del segle XXI.

¹⁹ Cf. COMISIÓN TEOLÓGICA INTERNACIONAL, *El «Sensus fidei» en la vida de la Iglesia*, Madrid: BAC 2014.

INTRODUCCIÓ

La tasca de construir la pròpia identitat, que és una part inevitable de l'existència humana, ja no es basa únicament en la pertinença a un grup o institució determinats. En canvi, requereix una exploració més profunda dels valors, creences i experiències personals.

L'Església s'ha d'adaptar a aquesta realitat oferint orientació i suport que siguin rellevants i significatius per a les persones en el seu viatge únic en la recerca de sentit. La vida ja no es limita a l'àmbit de la raó, les veritats il·lustradores o les ideologies. Més aviat, ara es troba en el regne de les emocions i els sentiments.

La nostra cultura està suprimint els desitjos, ofegant la capacitat de somiar i desanimant la recerca d'il·lusions i utopies. Aquest profund canvi de valors ens obliga a centrar-nos en la dimensió afectiva de l'experiència humana, ja que és en aquest àmbit inconscient on els individus es veuen obstaculitzats per abraçar la fe.

Sense la voluntat de sorprendre i la voluntat d'anhelar més, el llenguatge religiós esdevé estrany i invasiu. S'ha convertit en una dita comuna que els temps estan canviant ràpidament, i la nostra societat ara es troba immersa en un context cultural completament diferent del de fa només unes dècades. Això no és només un tòpic, sinó una dura realitat.²⁰

El nostre entorn cultural ha construït una barrera massiva de prejudicis contra la religió organitzada i les seves propostes institucionalitzades. Com a resultat, l'Església assisteix amb sorpresa com les joves generacions estan construint les seves vides sense necessitat d'un marc espiritual que guiï les seves decisions personals i socials. Per a la majoria dels joves, l'Església ha perdut la seva rellevància com a referent valuós.

Les dècades posteriors al Concili Vaticà II es van caracteritzar per una gran creativitat pastoral. L'Església estava oberta a dialogar amb el món, abraçant les

²⁰ Juan Carlos DE LA RIVA, «Creatividad pastoral» [en línia], en Revista de Pastoral Juvenil 540 (2020) 2-3 <<https://rpj.es/editorial-540-creatividad-pastoral-juan-carlos-de-la-riva/>> [Consulta: 31 juliol 2023].

seves alegries i esperances. Les propostes pastorals es van dissenyar per integrar el compromís social amb la celebració de la fe, utilitzant nous llenguatges accessibles a tothom. L'Església no va defugir acompanyar els individus en les seves inquietuds més vitals i existencials, ajudant-los a construir una vida coherent amb els ensenyaments de l'Evangelí.²¹

Tanmateix, en els temps actuals, l'Església, sobretot a Europa, està perdent la seva capacitat d'atraure i de provocar un sentit de pertinença. Sovint cau en dues temptacions: «el replegament a les casernes d'hivern des de les quals mantenir una actitud fonamentalista i bel·ligerant amb un món que li és aliè o, acomodar-se a allò que hi ha, diluint la proposta cristiana, acompanyant sense qüestionar, i deixant simplement d'oferir la seva diferència.»²²

L'Església es troba en una cruïlla de camins, sense saber com afrontar aquests reptes i trobar un terme mig que sigui alhora fidel a les seves creences i rellevant per al món contemporani.

Actualment, vivim en una cultura que celebra l'omnipotència tecnològica i posa el màxim valor a l'autonomia personal. Això no obstant, hem de reconèixer que no podem servir realment als altres sense reconèixer la nostra interdependència. Prendre el concepte de *creativitat* dins del Poble de Déu requereix un compromís genuí amb la pastoral *popular*, on es valorin i es respectin les veus i les contribucions de tots.²³

En aquesta lliçó inaugural, ens proposem primer de tot reflexionar sobre la categoria *creativitat*, per tal de relacionar-la amb la proposta cristiana. Posteriorment, de manera sintètica, exposarem la *sinodalitat*, per arribar a poder respondre a la nostra inquietud sobre la creació artística per part de l'Església d'avui.

²¹ Cf. GS 1.

²² DE LA RIVA, «Creatividad pastoral», 2.

²³ Cf. EG 123.

1. LA CREATIVITAT

La creativitat entesa com a capacitat de generar realitats noves i valuoses és un tema molt present en el món actual, especialment en el món occidental, hereters de concepcions filosòfiques modernes basades en la idea de progrés.

El tema és tan actual que són molts els camps que estan interessats en els aspectes creatius de les seves disciplines. Si tradicionalment, la creativitat va ser en referència a la ciència i a l'art, avui en dia, s'ha estès al món de l'empresa, la política, internet, etc.

La psicologia, pionera a analitzar què caracteritza a les persones més creatives ha anat afilant el seu camp. Però també altres disciplines, com la filosofia: perquè en la creativitat hi ha qüestions metafísiques o perquè poden sorgir categories noves com el constructivisme.

Nosaltres, ens preguntem quina relació hi ha entre creativitat i fe cristiana.

En l'àmbit terminològic en el qual ens mourem, l'adjectiu *creatiu* és primari respecte del substantiu *creativitat*. Diem que una realitat (objecte, idea, desig, acció) és creativa quan reuneix dues característiques: novetat (originalitat) i valor (utilitat). Si falla una d'aquestes qualitats diem que la realitat no és creativa. Cada una d'aquestes característiques a més és relativa: la novetat i el valor es mesuren respecte a alguna cosa prèvia o respecte a una finalitat determinada. Conseqüentment, el qualificatiu creatiu aplicat a una determinada realitat variarà en funció del criteri com jutgem la seva novetat i el seu valor.

Així doncs, en sentit estricto, qualificarem de creatius els grans èxits de determinats genis que han canviat la història de la humanitat. En sentit més ampli, es poden incloure moltes altres realitats sempre que, respecte a un determinat context, siguin noves i valuoses.

L'adjectiu creatiu no solament pot aplicar-se al objecte nou i valuós sinó també a determinades realitats que permeten una consecució. Així doncs, se'n diu del *procés* pel qual s'arriba als objectes creatius, de la *persona* especialment dotada amb la capacitat de generar-los, i també de l'*entorn* que afavoreix el procés que porta la seva consecució.

Aquest marc ens permet dibuixar el substantiu *creativitat* que definim amb la major o menor capacitat que es té per a produir realitats creatives, és a dir, noves i valuoses. Aquesta capacitat, generalment, s'atribueix a la persona humana, però també es podria atribuir a altres subjectes, per exemple, l'univers.

Quina reacció provoca un objecte creatiu? Si realment ho és, l'espectador pot sentir rebuig o fascinació. El rebuig té a veure amb la novetat: quan observem quelcom nou, sentim resistència pels nostres esquemes previs. En aquest sentit, l'objecte creatiu és un error, una mentida respecte al precedent o al que estàvem acostumats. En canvi, la fascinació té a veure amb el valor: aquest error-mentida anterior té a veure amb una veritat proposada més certa que la que teníem fins al moment com a vertader.

Evidentment, aquesta reacció és diferent segons l'espectador, depenent del grau de proximitat a la realitat creativa proposada.

Per altra part, respecte a qui ha produït l'objecte creatiu l'experiència també pot caracteritzar-se com de gratuïtat, de contingència i a la vegada de necessitat. Finalment, cal destacar, que en l'acte creatiu la persona s'experimenta com activa i passiva a la vegada. En efecte, a través d'ella ha vingut al món quelcom valuós, però també, ella no és la creadora de l'objecte nou i valuós, ja que el seu valor d'alguna manera, la seva novetat i el seu valor ja existien i haurien estat reconeguts abans del seu descobriment.

1.1. PSICOLOGIA DE LA CREATIVITAT: FET DIFERENCIAL²⁴

La categoria *creativitat* neix d'una pregunta que es fa la psicologia: què fa que determinades persones siguin més creatives?

Una visió general de la psicologia sobre aquest tema ens fa adonar que la caracteritza com un tret diferencial, és a dir, que uns individus mostrin més capacitat creativa que els altres. Entre les diferents escoles, la psicoanàlisi i la psicologia humanista estudien el fenomen d'un manera no empírica. Els primers, utilitzen terminologia edípica i de sublimació. Els segons, fan referència a la creativitat quotidiana i a la consideració positiva incondicional.

La psicologia cognitiva és qui ho fa, per primera vegada, d'una manera empírica, és a dir, analitzant el pensament divergent; descobreix, a més, que no hi ha relació entre intel·ligència tradicional i creativitat; distingeix com

²⁴ Cf. V. TUR PALAU, *Teología y creatividad*, 23-52.

dues capacitats distintes la trobada de problemes i la seva resolució; i tracta de conèixer tant el procés pel qual s'arriba a la trobada creativa, com els components cognitius que són necessaris per a ell.

La psicobiologia estudia factors com la genètica, l'asimetria hemisfèrica, les distintes estructures cerebrals implicades o l'efecte de distintes substàncies en la creativitat.

La psicopatologia, en canvi, ho estudia des de dos trastorns: el bipolar i l'esquizofrènia. El primer, reproduceix els cicles anímics que són útils per a la generació de moltes idees i el garbell entre elles, i el segon, permet distorsions de la realitat que, controlades, ajudarien a donar idees noves.

La psicologia de la personalitat analitza els trets que solen caracteritzar a la persona creativa així com la seva motivació. La psicologia del desenvolupament observa la influència dels factors educacionals.

Finalment, l'aproximació sociocultural o històrica observa la influència del grup en l'individu creatiu, estudiant el propi grup com a subjecte de creativitat i, de manera més amplia, arriba a considerar la creativitat com un producte d'un sistema que inclou tant l'individu com el grup d'experts. La confluència d'aquests tres aspectes pot fer que, si el temps està madur, determinada trobada creativa sigui poc menys que inevitable.

1.2. FILOSOFIA DE LA CREATIVITAT: FET UNIVERSAL²⁵

La creativitat no és solament un fenomen que diferenciï alguns éssers humans, sinó que és la manera com funciona la subjectivitat humana com l'evolució del cosmos. D'aquí que fem un pas endavant i presentem la creativitat com un fet universal. És cert que hi ha uns resultats més creatius que d'altres, però partim de què tot l'univers és creatiu en tots els seus processos.

La creativitat humana és una participació, més o menys eficient, accelerada, del mode pel qual tots els processos en l'univers tendeixen a la generació de realitats noves i valuoses.²⁶

²⁵ Cf. *Ibíd.*, 53-120.

²⁶ Aquestes realitats poden ser repetides però no per això deixen de ser noves i valuoses. P. ex.: quan un infant pronuncia les primeres paraules, no són noves pel món però sí per a ell. És un acte plenament creatiu malgrat que no meravelli a ningú. També darrere el descobriment d'alguna cosa nova i valuosa s'observa la repetició d'aquesta trobada. Aquesta repetició, lluny de considerar-se alguna cosa aliena a la creativitat, haurà de ser vista com a part d'un procés que serà capaç de portar resultats creatius ulteriors.

Aquest estudi filosòfic de la creativitat no ha estat possible fins que s'ha començat a concebre el món en evolució, en el qual podien sorgir tant estructures biològiques noves, com idees noves.

En aquesta concepció evolutiva, bàsica per a la filosofia de la creativitat té un paper destacat l'atzar, que es veu compatible amb un procés finalista, podent ser utilitzat com un instrument a favor del procés creatiu.

L'atzar, a la vegada, pot accelerar-se o carregar-se mitjançant determinats procediments que fan més probable determinades trobades creatives. Aquest es dona quan hi ha una recombinació nova d'elements preexistents dona amb un pla de realitat superior, indedueïble des del punt anterior, i totalment gratuït.

Posteriorment, aquesta trobada s'haurà de precisar i contrastar, repetint-la en contextos diversos fins que es trobin els límits dels esquemes i el procés pugui continuar de manera recurrent.

En biologia, el procés pot ser descrit de la manera com ho va fer Darwin, malgrat que precisem que pot haver-hi un sentit finalista que no va en contra dels aspectes científics.

En epistemologia, aquesta visió evolutiva, rep el nom de *constructivisme*, que no solament serveix per a les dimensions del coneixement humà sinó que també construïm patrons d'accions i de valors.

Malgrat això, que els valors siguin construïts no impedeix que, com les veritats, puguin donar amb nivells de realitats superiors, independentment del camí que ha portat a aquesta trobada.

Per tant, les dimensions de la intenció, del processament i de l'acció tendeixen, respectivament, als transcendents de la bellesa-valor, la veritat i el bé. Malgrat això, per a explicar les contradiccions que es produeixen per falta de superació en el nivell de l'acció, és necessari postular una dimensió originària prèvia als tres, la *dimensió del jo*, el bloqueig del qual semblar abocar a l'ésser humà a un destí tràgic, sempre que pugui transcendir-se.

1.3. LA CREATIVITAT COM ARREL DE LA DISTINCIÓ ENTRE L'ESPIRITUALITAT DEL MÉS AQUÍ I ESPIRITUALITAT DEL MÉS ENLLÀ²⁷

L'ésser humà i l'univers estan abocats a la tragèdia, tant per la limitació del temps com per la falta d'una veritable transcendència: podem transcendir

²⁷ Cf. *Ibíd.*, 123-213.

veritats i valors, però seguim en una mateixa font del desig (*dimensió del jo*) que provoca que no es transcendeixen les accions.

Tanmateix, aquesta *dimensió del jo* serà precisament l'obertura a un destí no tràgic, doncs, si el jo pogués transcendir-se seria possible parlar d'una veritable millora en l'acció. I si la *dimensió del jo* transcendeix el desig fins a nivell no imminent, la limitació del temps deixaria de ser tràgic, doncs l'objecte primari hauria deixat d'estat necessàriament abocat al fracàs.

És precisament això el que succeeix amb l'espiritualitat. El nucli de tota espiritualitat és transcendir el jo, font de desig i origen verdader de tota acció.

Fenomenològicament parlant ens trobem amb tres grans famílies espirituals: la còsmica, les oceàniques i les personalistes.²⁸ I és que tota trobada creativa està situada entre un infinit *més enllà* de si mateix, i un infinit *més aquí* de si mateix.

La solució al jo que proposa el paradigma *més aquí* té a veure amb la supressió del jo i, per tant, de la il·lusió d'identificar-se amb qualsevol element del món de les formes. L'única identitat està en l'Ésser perfecte, indestructible i sempre idèntic a si mateix. La presa de consciència experiencial d'aquesta veritat es denomina il·luminació. El paradigma del *més enllà* proposa, en canvi, no quedar-se en la parcialitat de l'esquema actual de la dimensió del jo, sinó transcendir-lo indefinidament cap a l'encontre interpersonal amb un Déu que estima.

Un altre gran tema espiritual és com la vivència del temps afecta a la felicitat. El *més aquí* vol alliberar-nos de l'engany de què la nostra identitat està en el passat i la nostra felicitat en el futur, proposant viure molt conscientment el present. La seva metafísica concep un temps repetitiu d'on s'ha d'escapar. El *més enllà* és més sensible als elements històrics (únics i irrepitibles) i concep el temps linealment. No es conforma amb el present sinó que es projecta al futur que vol conquistar i portar a la plenitud. Espiritualment, està obert al regal escatològic d'un temps futur perfecte. La seva clau és l'esperança.

Respecte a l'acció: el *més aquí* tendeix a suspendre-la (o a centrar-les en petites accions realitzades de manera conscient) per marcar l'acceptació de què és i, en canvi, el *més enllà* està preocupat per la transformació del món i, per tant, mostra una verdadera vocació ètica. En darrer terme, la més perfecta transformació del món equival a l'objecte que hi hauria en el *més aquí*: la superació del jo i, per tant, obertura a l'amor.

²⁸ Cf. *Ibíd.*, 127-132.

Pel que fa a la llibertat, en el *més aquí*, la llibertat és superar els condicionaments del pensament compulsiu: en trobar la comunió amb l'Ésser, plenament ric, es deixa experimentar la necessitat, la qual és font de veritable llibertat. En el *més enllà*, la llibertat té a veure amb els nostres condicionaments i, descobrint altres millors i més englobants, ens rendim voluntàriament a la seva seducció. Aquí llibertat és adhesió, més que elecció.

En parlar de la responsabilitat, el *més aquí* no considera l'ésser humà responsable de les accions que ha fet sota el signe del jo. El subjecte dels mateixos ha estat el jo, no el veritable jo. En canvi, el *més enllà*, subratlla la possibilitat de prendre responsabilitat, doncs, és el punt de partida per a la superació, i pot ser en si mateix un canal d'il·luminació.

Finalment, la fidelitat, en el *més aquí*, solament la reconeix a propòsit de despertar de l'engany del jo. Tota altra fidelitat és signe d'aferrament. El *més enllà*, observant el procés històric de la creativitat, indica que per a superar un esquema és necessari ser temporalment fidel a un mateix. Quan s'arriba als seus límits, per a mantenir la fidelitat a l'objecte major de superar tot esquema, s'ha d'abandonar la fidelitat a l'esquema falsejat. Tanmateix, això no serveix per a les persones ni per a la vocació a l'estat de vida, realitats obertes a un futur que va més enllà del curs de la pròpia vida.

És important saber que no hi ha una única opció correcta per a l'estat de vida, ja que la missió de l'estat de vida i de les altres persones no és fer a un feliç. Quan es descobreix això, curiosament, és possible mantenir una fidelitat humil a les opcions que s'han anat prenent.

1.4. TEOLOGIA DE LA CREATIVITAT

En el nostre recorregut, després de veure la creativitat en la psicologia i en la filosofia, i fonamentar la creativitat en l'espiritualitat, estem ja disposats a obrir-nos als diferents tractats teològics sistemàtics, que pel nostre interès els relacionarem amb l'elesiologia.

La creativitat toca de ple en el tema central de la teologia cristiana com és el tema de la revelació, és a dir, l'acció directa de Déu en el món i la idea de revelació com a Paraula de Déu.

Les religions revelades han ajudat a custodiar les trobades creatives que en un determinat moment van permetre desbloquejar la dimensió del jo.

Aquestes trobades creatives es van convertir en mediacions de revelació tant per qui les va experimentar per primera vegada, com per aquells per a qui foren transmeses. Aquesta experiència, de caràcter místic, és reveladora quan va acompanyada de la necessitat de comunicació als altres.

El problema de tota mediació és que està sotmesa a un cicle evolutiu que porti a la seva superació. Quan una mediació és falsejada, sense que deixin de ser verdaderes les experiències de descentrament del jo que el va suscitar, deixa de tenir la capacitat de suscitar altres noves en el futur.

Per això, aquestes mediacions parcials només poden portar a una mediació definitiva si els esquemes de què es componen entren a formar part de la constel·lació d'una paradoxa definitiva.

Entre les religions revelades, el cristianisme pot pretendre la seva definitivitat solament en la mesura en què presenti aquesta paradoxa.

1.5. DIMENSIÓ CRISTOLÒGICA DE LA CREATIVITAT

La gran tradició eclesial ens ha mostrat la centralitat de la persona i l'obra de Jesús. En efecte, en Jesús els seus ensenyaments porten els antics elements de la revelació als seus límits últims, de tal manera que el que abans eren elements en coexistència ara es converteixen en pols extrems i aparentment contradictoris entre si. També el procés es reproduïx en la seva persona, ja que ell mateix es presenta com a mediador definitiu concret-particular que acaba sacrificant tot el que de si mateix és particular.

Rellegir, per tant, tota la vida de Jesús a la llum de la creativitat significa assolir el nivell més profund de la seva autoconsciència, el cor mateix de la seva intenció que sosté la seva missió messiànica fins al do de si mateix.

Jesús estima el Pare²⁹ i estima els seus germans fins al do extrem de donar-se ell mateix,³⁰ essent aquesta la seva pròpia experiència: «Era la vigília de la festa de la Pasqua. Jesús sabia que havia arribat l'hora de deixar aquest món per anar a reunir-se amb el Pare. Ell sempre havia estimat els seus que eren al món, i així els va estimar fins al final» (Jn 13,1).

²⁹ Cf. Jn 14,21.

³⁰ Cf. Mc 10,45.

Així Jesús revela el rostre misericordiós de Déu, és el sagrament del seu amor: «Tant va estimar Déu el món, que va donar el seu Fill únic, perquè tot-hom que hi creu no mori, sinó que tingui vida eterna» (Jn 3,16).

La seva mort en creu arriba a ser el signe extern de la salvació de Déu:

«Coneixem què és l'amor perquè Jesucrist va donar la vida per nosaltres» (1Jn 3,16). La salvació consistirà, doncs, a romandre en el seu amor.³¹ Un amor que es manifesta en els destinataris del seu missatge: els darrers, els exclosos, els pobres dels qui és el Regne del cel.³² Però no només el missatge, el ministeri és el compliment de la presència de Déu envers el seu poble: «Avui mateix s'ha complert aquesta Escriptura davant vostre» (Lc 4,21). La seva manera de fer troba una característica peculiar en el tracte amb els pecadors, signe del banquet messiànic al qual són tots convidats.³³ Però no només és una praxi, és una manifestació *in actu* de la misericòrdia de Déu arribant fins i tot a ser el criteri de l'amor cristià: «Us asseguro que tot el que vau fer per un d'aquests germans meus més humils, per mi mateix ho vau fer» (Mt 25,40).

Es nota, per tant, que en l'arrel del seu ésser per als altres hi ha l'autoconsciència de ser l'enviat de Déu, la relació del qual s'expressa amb el títol d'*Abba*.³⁴ L'Església primitiva ha individualitzat aquí un element imprescindible en la persona i la missió de Jesús. I aquesta experiència de la paternitat de Déu és correlativa a la condició de Fill, la raó de la preexistència de Jesús, que funda i explica el seu amor pels altres fins al do de si mateix.

En efecte, l'amor pels altres consisteix a transmetre la seva pròpia condició filial com a nova forma de relació amb Déu, conegut com a Pare. En aquesta línia, la seva mort manifesta el ple compliment del manament de l'amor. És un acte d'amor d'obediència total del Fill al Pare i al compliment de la seva missió.³⁵

Així, doncs, la mort de Jesús es mostra en la línia de la predicació del Regne de Déu i com a ple significat de la voluntat salvífica de Déu qui, oferint-se

³¹ Cf. Jn 15,9.

³² Cf. Mt 5,1.

³³ Cf. Mt 9,10s; 19,1-10; 22,1-14; Lc 14,15-24.

³⁴ Cf. J. JEREMIAS, *Abba*, Salamanca 2000.

³⁵ 22 Cf. D. VITALI, *Esistenza Cristiana. Fede, speranza e carità*, 162: «Questo processo è ravvisabile già nel numero delle citazioni, ma è nei contenuti delle ricorrenze che si può cogliere un crescendo d'intensità, dove si evidenzia la tendenza della comunità primitiva a leggere e risolvere l'identità e la funzione di Gesù alla luce del suo rapporto con il Padre».

lliurement a aquesta voluntat, ha reconciliat el cel amb la terra arribant a ser el kerigma cristià: el misteri pasqual inaugura el Regne de Déu. El temps messiànic s'ha complert en el misteri pasqual i el Regne de Déu passa de ser promesa a realitat i així la història no està tancada en aquest món, sinó oberta al compliment definitiu en el futur de Jesucrist.

Finalment, amb raó, així és com el Concili Vaticà II, realitza la concentració en Crist com a «mediador i plenitud de la Revelació»³⁶ i que la reflexió teològica trobi nous enfocaments, com veurem a continuació, que ens permeten oferir algunes indicacions que puguin mostrar adequadament els termes d'una reflexió sistemàtica sobre el nostre tema.

Crist, el Verb de Déu encarnat revela i il·lumina l'amor de Déu. En efecte, Crist va assumir autènticament la naturalesa humana. Nascut de Maria, es va fer veritablement un de nosaltres, excepte en el pecat i va assumir la naturalesa humana per tal que tot home pogués convertir-se en fill adoptiu de Déu. La Llei de l'amor de Crist s'encarna en l'estructura profunda de la naturalesa humana creada per Déu que té en Ell el seu fonament autèntic i la seva culminació. Així Crist revela el significat de l'amor en el pla de Déu, un pla que no és altre que gràcies a Crist transformar l'amor humà en amor diví.³⁷

Així doncs, l'amor de Jesús és alguna cosa que es presenta com a absolutament singular i, al contrari, manifesta alhora, tot allò que constitueix l'essència de la vida divina: l'amor trinitari.³⁸ L'amor revelat per Jesús és *l'analogatum princeps* de cada amor possible que l'home vulgui realitzar i al qual l'home està cridat a testimoniar.

Com es pot observar, l'amor trinitari de Déu és el punt de partida de tota revelació.³⁹ Aquest amor no es pot quedar a l'esfera intratrinitària, al contrari, s'adreça a aquell que ha estat creat a imatge i semblança seva: l'home.

En conseqüència, davant del signe de l'amor, l'home se sent interpel·lat. L'experiència quotidiana mostra que l'amor només reconeix l'amor i respon amb amor. Això també és el *leitmotiv* de la revelació cristiana.⁴⁰ Revelació que es manifesta als homes a la realitat històrica de l'Església, perquè entrin en comunió amb Déu que és Amor. Aquesta comunió es proposa a l'esfera de la

³⁶ Cf. DV 4.

³⁷ Cf. LG 2.

³⁸ Cf. B. FORTE, *L'essenza del cristianesimo*, 86-92.

³⁹ Cf. C. SPICQ, *Agape dans le Nouveau Testament. Analyse de textes*, vol. III, 130.

⁴⁰ L'expressió més alta en aquest sentit la trobem en 1Jn.

reciprocitat. Si Déu és Amor significa que estima i com estima Déu només ho pot revelar Déu mateix. Per això prendre l'amor com a signe de credibilitat ens pot ajudar a mantenir el just equilibri entre Déu i l'home. En efecte, és el signe de l'amor que l'home troba el sentit a la seva pròpia existència perquè troba en Déu aquell que es comunica, parla i estima.⁴¹ En definitiva, només en l'amor l'home reconeix que és estimat, i només estimant està en disposició de saber i comprendre qui s'estima. Només en l'amor l'home pot tenir certesa de la seva llibertat en voler-se donar i oferir-se a si mateix, ja que només en ell es fa cristal·lina tota acció, tot testimoni compromentent-se i vivint-se alhora com una realitat que li pertany i que, tanmateix, la supera.

Crist, doncs, és la plena manifestació del misteri d'amor de Déu als homes i en Ell es fa realitat la salvació de Déu. Ell és el nou Adam que manifesta plenament l'home al propi home i li descobreix la sublimitat de la seva vocació.⁴² Crist no sols manifesta sinó que fa real i efectiu l'amor de Déu a l'home. Heus aquí, doncs, la Revelació divina de l'Amor present en Crist, fet carn i la invitació divina perquè tots participin en Crist d'aquesta comunió.⁴³ En efecte, tota la salvació procedeix de l'immens amor de Déu, esdevenint així l'amor com a signe inspirador de tota la història de salvació.⁴⁴ D'aquesta manera es revela la *Trinitat-per-a-nosaltres* contemplant-la com a misteri d'amor en què es revela la naturalesa íntima de Déu.⁴⁵

I no només això, sinó que podem afirmar que tota l'existència de Jesús: en l'encarnació, en la missió, en tota la seva existència, Ell és presència de Déu envers el seu poble i confirmació evident de la misericòrdia de Déu envers l'home, com expressió de l'esdeveniment amorós de Déu com a història trinitària. Així doncs, rellegir tota la predicació i la praxi de Jesús de Natzaret a la llum de

⁴¹ Cf. Rm5,6-8; Jn 13,1; 13,34; 15,9-13; 17,23.

⁴² Cf. GS 22.

⁴³ Cf. DV 1: «Ecoltant religiosament la paraula de Déu i proclamant-la amb fermesa, el sagrat Concili es fa seves les paraules de sant Joan: "Us anunciem la vida eterna, que estava amb el Pare i se'ns ha manifestat. A vosaltres, doncs, us anunciem allò que hem vist i sentit, perquè també vosaltres tingueu comunió amb nosaltres, que estem en comunió amb el Pare i amb el seu Fill Jesucrist" (1Jn 1,2-3). Per tant, seguint les petjades dels concilis Tridentí i Vaticà I, aquest Concili vol proposar la genuïna doctrina sobre la revelació divina i la seva transmissió, a fi que tot el món, per l'anunci de la salvació, escoltant cregui, creient esperi, i esperant estimi».

⁴⁴ Cf. A. SANTOS, *Teología sistemática de la misión*, 315-316.

⁴⁵ Cf. N. SILENES, «Ecclesia de Trinitate, la SS. Trinidad en el Vaticano II», *EsTrinit* 13 (1979) 353. D'això es desprèn que Déu se'ns ha manifestat com a relació Paternal; Crist és el camí que ens porta al Pare, Veritat que aclareix l'enigma de l'existència humana i la Vida per a l'home; i l'Esperit Sant és qui sosté i anima l'Església.

la creativitat significa arribar al nivell més profund de la seva autoconsciència, que sosté tota la seva missió messiànica.⁴⁶

A aquest propòsit convé recordar un aspecte fonamental de la comprensió cristològica de la fe, que és la no separabilitat en Jesús de la seva obra del misteri de la seva persona o de la seva actuar respecte al seu ésser, com subratlla J. Ratzinger:

Éste es justamente el enunciado auténtico de la fe, porque afirma propiamente que en ese Jesús ya no cabe distinguir entre oficio y persona, que esa distinción sería sencillamente contradictoria, porque la persona es el oficio y el oficio es la persona. Ya es imposible separarlos, ya es imposible que tanto lo privado como el yo que pueden esconderse tras sus manejos y acciones pongan condiciones y que alguna vez puede estar fuera de servicio. Aquí no existe el yo separado de la obra, porque el yo es la obra y la obra es el yo.⁴⁷

Quan parlem de Crist, parlem de tota la seva persona, per tant, el misteri de l'Església està inserit en el misteri de Crist, en la seva dimensió històrica arribant a ser el criteri d'actuació dels cristians, com veurem més endavant.

Per tant, l'anàlisi històrica permet verificar la vida de Jesús com a posseïdor d'una missió. Una missió que es concreta en els seus gestos i paraules. Jesús és l'enviat del Pare, manifesta així l'amor originari i donant del Pare. Tota la seva vida és dirigir-se al Pare, expressió de la total recíproca immanència. Per això, Jesús és el Fill predilecte del Pare, en qui es complau, do d'amor del Pare als homes.

Una missió on l'obediència absoluta al Pare serà la dimensió que permet una lectura de les seves pretensions. I, precisament, aquesta obediència és la que remet al punt culminant que només el Fill podia concretar: la Kénosis. La *Kénosi*, per tant, revela la paradoxa insubstituïble de la fe cristiana, i és la creu qui revela l'acte suprem d'amor gratuït que ve ofert per Déu. Així ho afirmava Joan Pau II, amb aquestes emblemàtiques paraules:

El Hijo de Dios crucificado es el acontecimiento histórico contra el cual se estrella todo intento de la mente de construir sobre argumentaciones solamente humanas una justificación suficiente del sentido de la existencia. El verdadero punto central, que desafía toda filosofía, es la muerte de Jesucristo en la cruz. En este punto todo intento de reducir el plan salvador del Padre a pura lógica humana

⁴⁶ Cf. VITALI, *Esistenza cristiana. Fede, speranza e carità*, 160-168.

⁴⁷ J. RATZINGER, *Introducción al cristianismo*, 173.

está destinado al fracaso. [...] El hombre no logra comprender cómo la muerte pueda ser fuente de vida y de amor, pero Dios ha elegido para revelar el misterio de su designio de salvación precisamente lo que la razón considera «locura» y «escándalo». Hablando el lenguaje de los filósofos contemporáneos suyos, Pablo alcanza el culmen de su enseñanza y de la paradoja que quiere expresar:

«Dios ha elegido en el mundo lo que es nada para convertir en nada las cosas que son» (1 Co 1, 28). Para poner de relieve la naturaleza de la gratuidad del amor revelado en la Cruz de Cristo, el Apóstol no tiene miedo de usar el lenguaje más radical que los filósofos empleaban en sus reflexiones sobre Dios. La razón no puede vaciar el misterio de amor que la Cruz representa, mientras que ésta puede dar a la razón la respuesta última que busca. No es la sabiduría de las palabras, sino la Palabra de la Sabiduría lo que san Pablo pone como criterio de verdad, y a la vez, de salvación.⁴⁸

Així ho afirmava, també, Benet XVI a *Deus caritas est*:

«Veus la Trinitat si veus l'amor», va escriure sant Agustí. En les reflexions precedents, hem pogut fixar la mirada sobre el Traspassat (cf. Jn 19,37; Za 12,10), reconeixent el designi del Pare que, mogut per l'amor (cf. Jn 3,16), va enviar el seu Fill Únic al món per redimir l'home. En morir a la creu -com narra l'evangelista-, Jesús «va lliurar l'esperit» (cf. Jn 19,30), preludi del do de l'Esperit Sant que atorgaria després de la seva resurrecció (cf. Jn 20,22). Es compliria així la promesa dels «rius d'aigua viva» que, per l'efusió de l'Esperit, brollarien de les entranyes dels creients (cf. Jn 7,38-39). En efecte, l'Esperit és aquesta potència interior que harmonitza el seu cor amb el cor de Crist i els mou a estimar els germans com Ell els va estimar, quan es va posar a rentar els peus dels seus deixebles (cf. Jn 13,1-13) i, sobretot, quan va lliurar la vida per a tots (cf. Jn 13,1; 15,13).⁴⁹

Fixeu-vos, doncs, que en aquest fragment el Papa accentua la reflexió sobre l'amor de Déu manifestat en Crist, el Traspassat, expressió de la immensitat redemptora de l'amor del Pare. Més encara, la mateixa creu és revelació de la Santíssima Trinitat: el Pare ho ha donat tot; el Fill ho ha donat tot, la seva vida; tots dos regalen el Do l'amor en persona: l'Esperit Sant.⁵⁰

⁴⁸ FR 23.

⁴⁹ Dce 19. Cf. Para la aproximación trinitaria J. RATZINGER, *El Dios de los cristianos*, Salamanca³ 2005.

⁵⁰ Cf. JOAN PAU II, *Do Viv* 24; CEC 478.

Vet aquí, doncs, una prolongació o continuïtat de l'amor creador inicial de Déu i l'amor de Crist a la redempció. Per això, l'Església, a la creu, anuncia el signe de l'amor universal de Déu com a font de tota gràcia. En efecte, Crist lliurant-se per amor fins a la mort mostra als homes la mesura de l'amor de Déu i apareix com el revelador del misteri d'amor inicial del Pare.⁵¹ Crist es va fer obedient fins a la mort i, per això el Pare el va exaltar⁵² i el va entrar a la glòria del seu regne⁵³ instaurant, així, definitivament el Regne de Déu. Així doncs, Crist, en el seu misteri de mort i resurrecció, obre el camí cap al santuari del cel restaurant l'home, la condició de fill, i introduint-lo a la plena i definitiva comunió d'amor amb el Pare a l'Esperit Sant. El Regne de Déu passa de promesa a compliment arribant a ser una grandesa que concerneix el mateix home: la seva història d'amor no s'acaba en aquest món sinó que s'obre i completa definitivament en el futur de Jesucrist.

1.6. DIMENSÍO ECLESIO LòGICA DE LA CREATIVITAT

Indicat Crist com a subjecte i fonament de la creativitat hem de passar a la primera que és investida de la seva creativitat: l'Església.

En efecte, l'Església és el lloc on es fa present Crist gloriós, és «signe i instrument»⁵⁴ de la seva acció en el temps; és sagrament universal de salvació,

⁵¹ Cf. GS 22; 32; 38.

⁵² Cf. Fl 2,8-9.

⁵³ Cf. LG 36.

⁵⁴ Cf. LG 48: «L'Església a la qual tots som cridats en Jesucrist i en la qual, per la gràcia de Déu, arribem a la santedat, tan sols atenyem la seva plena perfecció a la glòria del cel, quan arribi el temps de la restauració universal (Ac 3,21) i, juntament amb el gènere humà, serà també perfectament renovat en Crist tot l'univers, el qual es troba íntimament unit amb l'home i per ell ateny el seu fi (cf. Ef 1,10; Col 1,20; 2Pe 3,10-13). Crist, un cop enlairat de terra, atragué tothom cap a ell (cf. Jn 12,32 gr.); ressuscitat d'entre els morts (cf. Rm 6,9), va enviar el seu Esperit vivificador sobre els deixebles i per ell va constituir el seu cos que és l'Església com a sagrament universal de salvació; assegut a la dreta del Pare, actua incessantment en el món a fi de portar els homes a l'Església i per ella unir-los més estretament i, nodrint-los amb el seu propi cos i sang, fer-los participants de la seva vida gloriosa. Així, doncs, la restauració promesa que esperem ja va començar amb Crist, és portada endavant amb la vinguda de l'Esperit Sant i continua per ell en l'Església, en la qual per la fe som instruïts també sobre el sentit de la nostra vida temporal, mentre amb l'esperança dels béns futurs portem a terme l'obra que el Pare ens ha confiat en el món i realitzem la nostra salvació (cf. Fl 2,12)».

ja que l'Església, realització d'aquest misteri d'amor de Déu, és la nova creació que respon al voler originari de Déu,⁵⁵ tal com recorda el Concili:

Els cristians, recordant la paraula del Senyor: «Tothom coneixerà que sou deixebles meus per l'amor que us tindreu entre vosaltres» (Jn 13,35), no poden desitjar res més ardentment que servir sempre de manera més generosa i eficaç els homes del món contemporani. Així, doncs, adherint-se fidelment a l'Evangelí i fruit-ne de les forces, units amb tots els qui estimen i cultiven la justícia, han rebut una tasca ingent per a dur a terme en aquesta terra, de la qual han de donar raó a Aquell qui jutjarà tothom el darrer dia. No tots els qui diuen «Senyor, Senyor» entraran en el regne dels cels, sinó aquells que fan la voluntat del Pare, i posen mà forta a l'obra. Ara bé, el Pare vol que reconeguem i estimem eficaçment Crist germà en tots els homes, tant de paraula com d'obra, testimoniant així la Veritat, i que comuniquem amb els altres el misteri d'amor del Pare celestial. Per aquest camí, en tota la terra, els homes seran estimulats a una viva esperança, la qual és do de l'Esperit Sant, per tal que, al cap i a la fi, siguin rebuts en la pau i la felicitat suprema, en la pàtria que resplendeix de la glòria del Senyor.⁵⁶

Misteri que no només manifesta sinó que fa. En efecte, l'Església és el signe de què Crist se serveix per continuar la seva obra salvífica enmig de la història dels homes a través de l'acció de l'Esperit Sant.

I és precisament a l'Església de Crist on millor i més clarament es pot arribar a penetrar el significat profund de l'amor com a signe del disseny diví de salvació, perquè Crist manifesta plenament l'home al mateix home i li descobreix la grandesa de la seva vocació i l'Església és l'àmbit estimat per Déu per revelar i comunicar a tots els homes i tots els pobles el misteri de l'amor de Déu.⁵⁷

Aquest és l'amor més gran que es pot pensar: amor real i fort com la mort. I aquest amor tan fort implica l'home: Jesús sorgeix com el primogènit de tots els

⁵⁵ Ja en la creació l'home és cridat a viure a la familiaritat de Déu (Gn 3,8). Però el pecat interposa el pla diví (Gn 3). Crist el nou Adam inaugura una nova creació (2Co 5,17; Ga 6,15) en què es restaura l'amistat amb Déu (Rm 5,12) s'unifica la humanitat (Jn 11,52) i es reconcilien els membres (Ef 2,15-18). L'Església és el poble de la nova Aliança predita pels profetes (Jr 31,31ss; Ez 37,26ss), segellada per la sang de Crist (Mt 26, 28; He 9,12; 10,16) que és el seu mediador per a totes les nacions (Is 42,6). La seva carta d'aliança és l'Esperit Sant (Rm 8,2) inscrita als cors (1Jn 2,27). El temple és el cos ressuscitat de Crist (2Co 6,16; Ef 2,21; Pe 2,5).

⁵⁶ GS 93.

⁵⁷ Davant la dualitat entre l'Església del dret i l'Església de la caritat ja criticada durament per Pius XII a la seva encíclica *Mystici Corporis*, es proposa una visió, a la llum del Vaticà II més global del misteri de l'Església. Cf. LG 8.

homes. La seva mort, per nosaltres, té com a conseqüència la seva resurrecció, en nosaltres: «Déu és tan misericordiós i ens va estimar tant, que ens va donar vida juntament amb Crist quan encara érem morts a causa dels nostres pecats. Per la bondat de Déu heu rebut la salvació. Déu ens va ressuscitar juntament amb Crist Jesús i ens va fer seure amb ell al cel».⁵⁸

Per això, l'obra salvadora de Jesús, podem afirmar, arriba a la seva plenitud de manifestació en el misteri pasqual,⁵⁹ tal com expressa G. O.' Collins:

No es extraño que a partir capítulo 11 del evangelio de Juan, mientras que se va acercando cada vez más el misterio pascual, el lenguaje del amor se hace cada vez más preponderante. La última cena y los discursos de despedida de Jesús empiezan (Jn 13) y se concluyen (Jn 17,26) con este lenguaje. De hecho el ruego final de Jesús, que interpreta el centro y el objetivo de su muerte y resurrección inminente, se concluye con la pregunta al Padre en favor de los discípulos: "para que el amor que me tienes esté en ellos, y yo mismo esté en ellos", (Jn 17,26).⁶⁰

I de la creu, del costat de Crist, neix l'Església,⁶¹ mediació de la revelació de Déu que continua avui al món, tal com el mateix J. Ratzinger afirma:

El detalle del costado traspasado por la lanza no es para Juan tan sólo una escena de la cruz, sino toda la historia de Jesús. Ahora, cuando la lanzada ha terminado con su vida, su existencia es totalmente apertura; es completamente para, en verdad, ya no es individuo, sino el Adán de cuyo costado nace Eva, la nueva humanidad [...] El futuro del hombre cuelga de la cruz; la cruz es la salvación. El hombre no vuelve en sí mismo cuando rompe las paredes de su existencia, cuando mira al traspasado por la lanza (Jn 19,13), cuando sigue al que, en cuanto traspasado, en cuanto abierto, abre el camino que conduce al futuro.⁶²

⁵⁸ Ef 2,4-6.

⁵⁹ Cf. P. MARTINELLI, «Amore misericordioso e paternità di Dio», *Communio* 164 (1999) 28.

⁶⁰ G. O.'COLLINS, «Amore», en R. LATOURELLE – R. FISICHELLA (a cura di), *Dizionario di Teologia Fondamentale*, 19.

⁶¹ Cf. Jn 19,31-37; LG 3; SC 5; CEC 766 on diu: «Pero la Iglesia ha nacido principalmente del don total de Cristo por nuestra salvación, anticipado en la institución de la Eucaristía y realizado en la Cruz. "El agua y la sangre que brotan del costado abierto de Jesús crucificado son signo de este comienzo y crecimiento" (LG 3 "Pues del costado de Cristo dormido en la cruz nació el sacramento admirable de toda la Iglesia" (SC 5). Del mismo modo que Eva fue formada del costado de Adán adormecido, así la Iglesia nació del corazón traspasado de Cristo muerto en la Cruz (cf. San Ambrosio, Luc 2, 85-89)».

⁶² RATZINGER, *Introducción al cristianismo*, 202-203.

En efecte, l'Església és la primera que és investida de la irrupció de l'amor del Pare en Crist per l'Esperit Sant i d'aquest amor, amb el qual rep vida, arriba a ser per al món signe de credibilitat. Per tant, prendre el signe de l'amor com a signe de creativitat de l'Església significa inserir-la al seu lloc específic on més creativa serà com més irradia l'amor de Crist davant del món fent realitat l'Amor de Déu o en paraules del mateix Balthasar: «només l'amor és digne de fe».⁶³

L'Església no només és sacrament de salvació⁶⁴ sinó que també manifesta i comunica l'amor de Déu als homes.⁶⁵ L'Església, per tant, rep la comanda divina de ser en la història humana la manifestació del misteri de Déu.⁶⁶

L'Església, per tant, no es pot comprendre al marge del misteri de Déu manifestat en el misteri de Crist al llarg de la història de salvació. Per això, l'Església té el seu origen en el disseny etern del Pare, realitzat a través del seu Fill a l'Esperit Sant.

En manifestar l'Església a Crist revela als homes l'autèntica veritat de la seva condició i de la seva vocació. En efecte, a través de la seva missió l'Església es compleix el disseny diví que consisteix que tot el gènere humà formi un únic Poble de Déu, s'uneixi en un únic cos de Crist, s'edifiqui en un únic temple de l'Esperit Sant.⁶⁷

I si la vocació de l'home és la comunió definitiva amb Déu, la vida present només pot ser viscuda en el signe de la comunió amb Déu i amb els germans.

⁶³ Cf. H. U. Von BALTHASAR, *Solo el amor es digno de fe*, Salamanca 2006.

⁶⁴ Cf. LG 1.

⁶⁵ Cf. AG 1.2; GS 45.

⁶⁶ Cf. GS 40; Ef 3,5-6, 13-14.24. Sant Pau presenta l'Església com a cos de Crist. Tot ho ha posat Déu sota els peus de Crist, tot constituint-lo cap suprem de l'Església, que és el seu cos, la plenitud de qui omple tot en totes les coses. Crist es fa present a través de la seva Església i omple tot l'univers estenent-s'hi els fruits de la redempció. Es ressalta així l'absoluta primacia de Crist, el flux vivificador del qual s'estén de Déu a Crist, de Crist a l'Església i d'aquesta als homes. Al v. 3 s'afirma que déu Pare ha beneït en Crist amb tota mena de béns espirituals; vv. 5-6, exposa la predestinació en Crist a la filiació divina com a manifestació suprema de la glòria de Déu a l'home, ja que en aquest do s'ha revelat la plenitud de l'amor de Déu a l'home. Als vv. 13-14 es reconeix que la salvació de Déu és oberta a tots els homes que acullen la paraula de la veritat de Crist per mitjà de la fe. L'Església de Crist és, així, l'àmbit que rebem les benediccions espirituals o dons amb què Déu ens ha beneït en Crist, que, ressuscitat i elevat al cel, ens ha introduït també a nosaltres al món de Déu, és a dir, al misteri d'amor.

⁶⁷ Cf. AG 7.

S'entén així que tota la vida de l'Església s'estructuri a l'àgape.⁶⁸

Així doncs, el NT insisteix contínuament en l'amor com a estructura fonamental de la vida en Crist. La qüestió rau en la dimensió comunitària o, en altres paraules, si el subjecte de l'amor és l'Església i no l'individu o primer l'Església abans que l'individu. Sovint s'ha entès el precepte de l'amor únicament en sentit individual privant-lo de la seva dimensió comunitària. En canvi, si observem el manament nou se'ns diu: «Que us estimeu els uns als altres. Així com jo us estimo, heu també d'estimar-vos els uns als altres»⁶⁹proposant una línia més comunitària, una mica oblidada en la reflexió teològica.⁷⁰ En efecte, en la tradició joànica el manament de Jesús als seus deixebles adquireix una concentració tal que constitueix el *leitmotiv*: «Si us estimeu els uns als altres, tothom sabrà que sou els meus deixebles».⁷¹ El motiu principal rau en l'exemple de Crist i en la condició necessària de la presència i l'acció eficaç de Déu en la vida dels creients.

En aquesta mateixa adreça trobem la teologia paulina. La unió amb Crist és la unió amb els creients.⁷²

Curiosament, la teologia no havia parat prou atenció a aquests aspectes limitant-se a emfatitzar l'amor fratern com a exigència i condició a l'Església i no

⁶⁸ Cf. Col 3,14: «Però, per damunt de tot, revestiu-vos de l'amor, que tot ho lliga i perfectiona».

⁶⁹ Cf. Jn 13,34.

⁷⁰ 57 Cf. VITALI, *Esistenza cristiana, Fede, speranza e carità*, 239: «È strano come la teologia non abbia prestato la dovuta attenzione a una formula di estremo interesse, per la comprensione della dimensione ecclesiale della carità: allellon, l'uno l'altro – o, al plurale, 'gli uni gli altri' – indica un criterio fondamentale di vita per la comunità ecclesiale, i cui membri sono chiamati a costruire tra loro relazioni di comunione».

⁷¹ Jn 13,35.

⁷² 1Jn 4,7.11-14.19-21: «Estimats meus, estimem-nos els uns als altres, perquè l'amor ve de Déu; tothom qui estima ha nascut de Déu i coneix Déu. [...] Estimats meus, si Déu ens ha estimat així, també nosaltres ens hem d'estimar els uns als altres. A Déu, ningú no l'ha vist mai; però si ens estimem, ell està en nosaltres i, dins nostre, el seu amor ha arribat a la plenitud. Coneixem que estem en ell i que ell està en nosaltres perquè ens ha donat el seu Esperit. Nosaltres donem testimoni d'allò que hem contemplat: el Pare ha enviat el Fill com a salvador del món. [...] Ja que Déu ens ha estimat primer, estimem també nosaltres. Si algú afirmava: "Jo estimo Déu", però detestava el seu germà, seria un mentider, perquè el qui no estima el seu germà, que veu, no pot estimar Déu, que no veu. Aquest és el manament que hem rebut de Jesús: qui estima Déu, també ha d'estimar el seu germà.»

com a dimensió constitutiva de la mateixa Església.⁷³ Així doncs, si prestem la deguda atenció al fet que la unió al Crist, mitjançant el baptisme, sempre té la connotació de la unió del creient al seu cos, que és l'Església, la conseqüència és clara: l'exigència de la vida en Crist té una dimensió eclesial. Així ho veiem a l'epistolari paulí on l'àgape és el criteri de comportament que regula la vida de la comunitat-cos de Crist i l'exercici dels carismes.⁷⁴

L'amor, doncs, és la forma mateixa de l'Església en la seva existència concreta, és a dir, la identitat de l'Església passa pel precepte de l'amor viscut en els seus membres que per a l'Església és nota essencial i distintiva.

I per descriure l'amor com a nota essencial i distintiva de l'Església tenim una imatge bella i significativa: la d'esposa,⁷⁵ manifestant-se així que la salvació de Déu és un misteri de comunió personal en l'amor per construir entre els homes la fraternitat que es fonamenta sobre la comunió en el mateix amor de Déu i del proïme. Aquesta imatge usada amb freqüència a l'AT i al NT són expressió de les relacions de Déu amb el seu poble per fer-nos comprendre el gran amor i la misericòrdia de Déu amb els homes, arribant a la perfecció amb els esponsals de Crist amb l'Església perquè aconseguim comprendre l'amor de Déu i Crist amb nosaltres.

⁷³ Així ho expressa VITALI, *Esistenza cristiana. Fede, speranza e carità*, 242-243: «Si così fosse, non si potrebbe parlare in senso stretto di una dimensione ecclesiale della carità: il precetto dell'amore fraterno in tutte le sue variabili potrebbe si riguardare tutti i cristiani, ma singolarmente presi, come esigenza della conformazione a Cristo. L'aspetto ecclesiale, più che un presupposto, sarebbe una conseguenza della prassi di carità dei credenti, che per il fatto di amarsi l'uno l'altro vivono meglio insieme e meglio raggiunge la finalità della Chiesa».

⁷⁴ Cf. 1Co 12-14; Rm 12; Ef 4,1-16.

⁷⁵ Cf. Ef 5,25-33; Ef 4,15; LG 6-7: «L'Església que és anomenada «la Jerusalem de dalt» i «mare nostra» (Ga 4,26; cf. Ap 12,17), és presentada també com l'esposa immaculada de l'Anyell immaculat (cf. Ap 19,7; 21,2 i 9; 22,17), la qual «el Crist ha estimat i s'ha entregat a la mort per ella per santificar-la» (Ef 5,25-26), l'ha unit a ell amb una aliança indissoluble i constantment «l'alimenta i la vesteix» (Ef 5,29); ha volgut que, un cop purificada, li estigués estretament unida i sotmesa en l'amor i la fidelitat (cf. Ef 5,24), i, finalment, l'ha omplerta per sempre més de béns celestials, per tal que nosaltres arribem a comprendre la caritat de Déu i de Crist que sobrepasa tot coneixement (cf. Ef 3,19). I mentre l'Església emigra en aquesta terra lluny del Senyor (cf. 2Co 5,6), és com una exiliada, que cerca i assaboreix les coses de dalt, on hi ha el Crist assegut a la dreta de Déu, on la vida de l'Església està amagada en Déu juntament amb el Crist fins que es manifesti amb el seu Espòs en plena glòria (cf. Col 3,1-4). [...] Crist estima l'Església com a esposa seva, model com és de l'home que estima la muller com el propi cos (cf. Ef 5,25-28); i l'Església, al seu torn, està subjecta al seu cap (ib. 23-24). «Perquè en ell resideix corporalment tota la plenitud de la divinitat» (Col 2,9), omple amb els seus dons divins l'Església, que és el seu cos i la seva plenitud (cf. Ef 1,22-23), perquè tendeixi a la plenitud de Déu i l'atenyi (cf. Ef 3,19)».

Crist va demostrar l'amor de Déu cap als homes lliurant la seva vida per santificar l'Església i mantenir-la sempre unida per vincle de l'amor. I aquesta realitat la converteix en el seu propi cos.⁷⁶

Amb aquestes belles paraules ho expressa el Concili Vaticà II:

⁷⁶ Cf. LG 7: «El Fill de Déu, assumida la natura humana, vencé la mort amb la seva mort i la seva resurrecció, i així va redimir l'home i el va transformar en una nova criatura (cf. Ga 6,15; 2Co 5,17). Efectivament, comunicant el seu Esperit als seus germans cridats d'entre totes les nacions, els ha constituït místicament com el seu cos. En aquest cos la vida de Crist es comunica als creients, els quals per mitjà dels sagraments s'uneixen d'una manera misteriosa i ben real al Crist que ha sofert i ha estat glorificat. Així el baptisme ens configura a Crist: «Tots hem estat batejats en un sol Esperit per a formar un sol cos» (1Co 12,13). Aquest ritu sagrat significa i realitza la unió amb la mort i la resurrecció de Crist: «Pel baptisme hem mort i hem estat sepultats amb ell» i «si nosaltres hem estat units a ell per aquesta mort semblant a la seva, també ho estarem per la seva resurrecció» (Rm 6,4-5). En la fracció del pa eucarístic participem realment del cos del Senyor i ens elevem així a la comunió amb ell i entre nosaltres mateixos. «El pa és un de sol, i per això nosaltres, ni que siguem molts, formem un sol cos, ja que tots participem d'aquest únic pa» (1Co 10,17). D'aquesta manera, tots nosaltres esdevenim membres d'aquell cos (cf. 1Co 12,27), «i som membres els uns dels altres» (Rm 12,5). Ara bé, així com tots els membres del cos humà, encara que siguin molts, formen tanmateix un sol cos, així també passa, en Crist, amb els fidels (cf. 1Co 12,12). També en l'edificació del cos de Crist vigeix la diversitat de membres i de funcions. Un sol és l'Esperit que distribueix els seus diversos dons per al bé de l'Església, d'acord amb les seves pròpies riqueses i segons les necessitats de ministeris (cf. 1Co 12,1-11). Entre aquests dons excel·leix la gràcia dels Apòstols, a l'autoritat dels quals el mateix Esperit subordina, fins i tot, els carismàtics (cf. 1Co 14). Aquest mateix Esperit, unificant el cos per mitjà de si mateix i valent-se de la seva pròpia virtut i de l'íntima connexió dels membres, crea i estimula la caritat entre els fidels. Per això, si un membre sofreix, tots els membres pateixen amb ell; o si un membre és honorat, tots els membres s'alegren igualment (cf. 1Co 12,26). El Cap d'aquest cos és Crist. Ell és la imatge del Déu invisible, en el qual foren creades totes les coses. Ell és abans de totes les coses i totes subsisteixen en Ell. Ell és el cap del cos que és l'Església. Ell és el principi, engendrat d'entre els morts abans de tot altre, a fi que en tot tingui la primacia (cf. Col 1,15-18). Amb la grandesa del seu poder domina sobre cel i terra, i amb la seva perfecció i operació supereminents, omple tot el cos de les riqueses de la seva glòria (cf. Ef 1,18-23). Cal que tots els membres prenguin una semblança amb ell, fins que Crist quedi format en ells (cf. Ga 4,19). Per això som assumits en els misteris de la seva vida, configurats a ell, morts junt amb ell, ressuscitats amb ell, fins que regnem juntament amb ell (cf. Fl 3,21; 1Tm 2,11; Ef 2,6; Col 2,12; etc.). Pelegrinant encara aquí a la terra i seguint les seves petjades en el sofriment i la persecució, compartim els seus dolors com el cos els del cap, patint amb ell, per ser glorificats junt amb ell (cf. Rm 8,17). «Gràcies a ell tot el cos se sosté i es manté unit per mitjà de les juntures i els lligaments, i va creixent per obra de Déu» (Col 2,19). Ell reparteix constantment en el seu cos, que és l'Església, els dons dels serveis, amb els quals, per virtut d'ell, ens ajudem els uns als altres en ordre a la salvació, per tal que, fent la veritat en la caritat, creixem en tots sentits, units a aquell qui és el nostre cap (cf. Ef 4,11-16 gr.). I a fi que ens renovem contínuament en ell (cf. Ef 4,23), ens ha fet participar del seu Esperit, el qual, essent un mateix en el cap i en els membres, dona a tot el cos vida, unitat i moviment, de tal manera que la seva funció ha pogut ser comparada pels sants pares amb la que realitza el principi vital, és a dir, l'ànima, en el cos humà».

Crist, el Fill de Déu que, amb el Pare i l'Esperit Sant és proclamat «l'únic sant», ha estimat l'Església com la seva Esposa. Es va lliurar per ella a fi de santificar-la (cf. Ef 5,25-26). Se l'ha unida com el seu cos i l'ha omplerta del do de l'Esperit Sant a glòria de Déu. D'on se segueix que dins l'Església tothom, pertanyi o no a la jerarquia, és cridat a la santedat, segons la paraula de l'Apòstol: «Aquesta és la voluntat de Déu: que visqueu santament» (1Te 4,3; Ef 1,4).⁷⁷

Com es desprèn del text, l'amor de Crist és doncs l'expressió en la història del misteri d'amor que Déu inclou en si mateix i del que fa partícips els homes per la seva unió amb Crist.

Per tant, l'Església és el seu cos, és la seva esposa, present al món i sotmesa a les seves lleis, l'Església no s'absenta d'aquell que la mira i la interroga.

Finalment, com a conclusió, l'amor com a signe de l'Església només és intel·ligible a la llum del misteri de l'elecció divina per fer la missió que l'amor del Pare va encomanar al seu Fill i Crist va comunicar a l'Església per l'efusió de l'Esperit. L'ésser de l'Església es comprèn a la llum de la seva missió al món: manifestar i fer entre els homes el misteri de l'amor de Déu revelat en Crist. La novetat és haver-la constituït en instrument que col·labora en la realització de la missió redemptora del seu amor. Amb gran brillantor el Concili Vaticà II dirà que aquest misteri d'amor, manifestat i realitzat al món per Crist a través de l'Església, és tot el bé que l'Església de Crist pot aportar a la família humana en el temps del pelegrinatge terrè:

L'Església, en ajudar el món i rebre'n també molt, pretén un sol fi: que vingui el Regne de Déu i es realitzi la salvació de tota la humanitat. Tot el bé que el poble de Déu, durant el seu pelegrinatge per la terra, pot oferir a la família humana, prové del fet que l'Església és «sagrament universal de la salvació», que revela i alhora realitza el misteri de l'amor de Déu envers l'home.⁷⁸

L'Església nascuda de l'amor etern del Pare,⁷⁹ fundada històricament en l'amor redemptor del Fill⁸⁰ i impulsada per la força de l'Esperit d'amor,⁸¹ té una

⁷⁷ LG 39.

⁷⁸ Cf. GS 45.

⁷⁹ Cf. GS 40.

⁸⁰ Cf. GS 76.

⁸¹ Cf. PO 3.

missió a realitzar durant la seva peregrinació terrenal: que vingui el seu regne i s'instauri la salvació a tot el gènere humà.

Així, doncs, l'Església a semblança de Crist ha de ser com una bandera alçada o signe de la presència del misteri de l'amor de Déu als homes.

L'aigua i la sang que brollen del costat obert de Jesús crucificat són signe del començament i el creixement del Regne, presenta ja en misteri a través de l'Església. La creu de Crist, del costat obert del qual va brollar el sagrament admirable de l'Església, és el signe de l'amor universal de Déu als homes i font de tota gràcia⁸² per construir un regne d'amor que s'estableix donant testimoni de la veritat i creix per l'amor amb què Crist, exaltat a la creu, atrau els homes cap a ell.⁸³

Però l'Església, no sols és signe visible de l'amor de Déu sinó també signe eficaç que conté la realitat que significa, és a dir, és ferment real del misteri de l'amor de Déu als homes que ja conté de manera imperfecta, la realitat cap a la qual es dirigeix.

Ella ho té com a premissa, paradoxalment, perquè no té cap altra pretensió que obeir el seu Senyor. A l'Església l'experiència obediencial es desenvolupa en l'obediència ministerial, ja que es posa al servei de tota la humanitat. L'Església, experta en humanitat,⁸⁴ parla a l'home d'avui amb el contingut de

⁸² Cf. *NAe* 4.

⁸³ Cf. *Jn* 12,32; *DigH* 11.

⁸⁴ Cf. PAU VI, «Discurso a la ONU del 4 de octubre de 1965», en *AAS* 57 (1965) 877-885; *EV* 1/365ss: «Este mensaje nace de nuestra experiencia histórica. Es como "experto en humanidad" que aportamos a esta Organización el sufragio de nuestros últimos predecesores el de todo el episcopado católico y el nuestro». També és interessant remarcar com Pau VI interpreta la mediació de l'Església: «quien os habla es un hombre como vosotros, es vuestro hermano, y hasta uno de los más pequeños de entre vosotros, que representáis Estados soberanos, puesto que sólo está investido —si os place, consideradnos desde ese punto de vista— de una soberanía temporal minúscula y casi simbólica el mínimo necesario para estar en libertad de ejercer su misión espiritual y asegurar a quienes tratan con él, que es independiente de toda soberanía de este mundo. No tiene ningún poder temporal, ninguna ambición de entrar en competencia con vosotros. De hecho, no tenemos nada que pedir, ninguna cuestión que plantear; a lo sumo, un deseo que formular, un permiso que solicitar: el de poder servirnos en lo que esté a nuestro alcance, con desinterés, humildad y amor».

l'eterna paraula de Crist i en la mesura d'aquesta forma de salvació, actualitza per si mateixa la salvació i viu la forma del servei.⁸⁵

La mateixa obediència és testimoniada per cada creient que, inserint-se en la missió de l'Església, accepta la seva veritat sobre la pròpia existència en vista de la qual renuncia a un propi interès, per accentuar aquell pla salvífic que no ha determinat per si mateix, sinó que li ve proposat a la fe i a l'esperança.

L'Església ha de saber seguir el seu Senyor fins a donar la vida, que es concreta en cada creient quan accepta i viu el sofriment com a participació en els sofriments de Crist per a la redempció de l'Església. L'expressió més alta d'aquest seguiment, avançant allò que veurem més endavant, es manifesta al martiri.

Finalment, centrem la nostra atenció en com exerceix la comunitat eclesial el paper creatiu en el qual es refereix als distints continguts de la fe. Ens fixem en tres activitats encomanades al poble cristià: narrar Jesús; discernir sobre la inspiració dels distints relats referents a Jesús i avançar la comprensió del misteri cristià mitjançant el conjunt de la teologia i del Magisteri.

Respecte als relats de Jesús: quan qualsevol persona es vol apropar a Jesús de la mà dels primers testimonis el primer que es troba és amb una multiplicitat de relats. El narrador d'una història ocorreguda més que fer una crònica d'esdeveniments proposa el sentit dels fets esdevinguts. Per això, si prenem els relats evangèlics com a definicions diacròniques de Jesús, destaca en primer lloc el seu caràcter transitiu, és a dir, que requereix el pas d'una tercera persona.⁸⁶

⁸⁵ Cf. *Dec* 19: «Toda la actividad de la Iglesia es una expresión de un amor que busca el bien integral del ser humano: busca su evangelización mediante la Palabra y los Sacramentos, empresa tantas veces heroica en su realización histórica; y busca su promoción en los diversos ámbitos de la actividad humana. Por tanto, el amor es el servicio que presta la Iglesia para atender constantemente los sufrimientos y las necesidades, incluso materiales, de los hombres. Es este aspecto, este servicio de la caridad, al que deseo referirme en esta parte de la Encíclica».

⁸⁶ Cf. A. GESCHÉ, *Jesucristo*, 85: «El hombre que no ha sido objeto de un relato es un hombre sin identidad». Podem ser narradors de fragments de la nostra vida, però mai de tota ella, ja que s'ha d'explicar des de la fi. Més encara, s'haurà d'explicar des del seu fi: únicament des del final es podrà orientar correctament un relat, però solament un tercer pot ser narrador de la vida d'algú. Es necessita que el protagonista hagi marxat, hagi finalitzat, per a que es pugui construir sobre ell un veritable relat.

La identitat de Jesús no està completa sense algú que la narri. Més encara, com qualsevol persona, no podem dir que hi ha un veritable Jesús fora del seu ésser narrat per aquells que l'han conegut.⁸⁷

Un altre element que destaca en la narració és la trama, que necessita anar acompanyada de la ficció. L'autor ens vol transmetre no és la literalitat dels esdeveniments, sinó la proposta de sentit d'aquests. És aquest el veritable sentit del quals s'ha de jutjar com a verídic o no, sobre el qual s'intentarà esbrinar si es dona un nivell de la realitat superior capaç d'explicar-nos els fets i mostrar la seva veritable profunditat.

Un element fonamental és la manera d'implicació entre el narrador-personatge i el lector, la relació dels quals s'enfila en el procés creient. En tota narració d'un fet real, el narrador de primera mà és un testimoni. Molt més en el relat evangèlic, on el narrador no només compromet la seva credibilitat sinó també la seva existència. El narrador es presenta com un testimoni de quelcom que afecta no solament a les dimensions dels seus valors, del processament o de l'acció, sinó també a tot el seu jo, per la qual cosa va implicada tota la persona. A més, el narrador és un personatge del relat, que es troba a l'inici de la narració amb la mateixa posició que es troba el lector.

El treball creatiu de les comunitats cristianes no es redueix a la redacció dels relats evangèlics, sinó que continua també en el rebuig d'aquells relats que no siguin Evangeli. És el procés del cànon neotestamentari. La figura de Jesús es construeix en comunitat: en la comunitat dels qui el van conèixer i van creure en Ell i, després, esdevingueren els seus testimonis.

Ara bé, el procés creatiu continua amb l'elaboració de la teologia i amb les declaracions dogmàtiques. Sempre hi haurà cristians que reflexionin sobre la figura, identitat i transcendència a la llum dels nous temps, descobriments i sensibilitats.

Aquest procés també participa de l'evolució creativa que coneixem. En prendre contacte amb nous elements culturals, els cristians generen una gran quantitat d'elaboracions, d'hipòtesis explicatives, inicialment prometedores. Cadascuna d'aquestes hipòtesis tindrà les seves implicacions i ramificacions, que podran portar a una falsificació o que es mantindran com a fecundes, per-

⁸⁷ Gran part de l'Escriptura és narració, a més Jesús va ser un gran narrador d'històries. Ell mateix invitava a narrar, a narrar-li: «Però vosaltres, qui dieu que soc?» Mt 16,15, és a dir, ja durant la seva vida va desvetllar en els seus deixebles la idea que per entendre'l (i no solament per comunicar-lo) s'ha de narrar, s'ha de possessionar sobre Ell i construir una idea sobre Ell.

metent un major coneixement i seguint construïnt sobre elles. En aquest punt exerceix un paper destacat el dogma de fe, doncs, és la perseveració de la polaritat definitiva que implicava Jesús, polaritat incòmoda que les heretgies posaven en risc en suprimir algun dels dos pols de la paradoxa.

La tasca de proposar-definir els dogmes està encarregat al Magisteri de l'Església. Fonamentat sobre la Tradició i depenent de la confrontació amb l'Evangeli, essent infal·lible quan defensa la paradoxa eterna manifestada en el Crist i plasmada en la diversitat de fórmules vinculades a la novetat eterna que és Crist, avançant cap a la veritat.

2. SINODALITAT

Un cop hem exposat la creativitat ara ens endinsem en la seva praxi eclesial, com és la sinodalitat.

2.1. LA PRIORITAT ECLESIOLÒGICA DE LA SINODALITAT

Ja el Papa Francesc en la celebració del 50è aniversari del Sínode dels Bisbes va expressar que la sinodalitat era «el camí que Déu espera de l'Església del tercer mil·lenni».⁸⁸ El mateix Papa, el 15 de setembre de 2018 promulgava la constitució apostòlica *Episcopalis Communio*, sobre el Sínode dels Bisbes.⁸⁹ Com a síntesi, en la seva introducció, se'ns donen unes suggerents pistes:⁹⁰

- La sinodalitat, en l'Església, és antiga i riquíssima en la Tradició, amb gran estima sobretot en les esglésies d'Orient.
- El nou moment històric i eclesial exigeixen promoure i concretar les formes de sinodalitat. Estem en un estat de missió.
- La sinodalitat està al servei de l'evangelització.
- La sinodalitat té efectes reformadors en tot el Poble de Déu, des del seu Cap fins a l'últim dels seus membres.
- El Sínode dels Bisbes és una de les millors herències que ens ha deixat el Concili Vaticà II.
- El Sínode dels Bisbes expressa i concreta el què significa la sinodalitat: comunió catòlica per a la missió universal.

⁸⁸ Cf. FRANCESC, «Occasione L anniversariae memoriae ab inita Synodo Episcoporum» (Roma, 17.10.2015), en AAS 11 (2015) 1138-1144.; AA.VV., «La reforma de la Iglesia según Francisco. Las raíces ignacianas» y «La reforma misionera de la Iglesia según el papa Francisco. La eclesiología del Pueblo de Dios evangelizador», en A. SPADARO – C. M. GALLI (eds.), *La reforma y las reformas de la Iglesia*, Maliaño: Sal Terrae 2016, 32-78; C. MARTÍNEZ OLIVERAS, *Diez cosas que el papa Francisco quiere que sepas sobre la sinodalidad*, Madrid: Publ. Claretianas 2021.

⁸⁹ Cf. FRANCESC, «Constitutio Apostolica "Episcopalis communio" de Synodo Episcoporum», en AAS 10 (2018) 1359-1378.

⁹⁰ Cf. números 1-10.

- Produeix efectes de coneixement recíproc entre tots, pregària comuna, diàleg enriquidor, profunditzar en la doctrina cristiana, reforma de les estructures, promoció de l'activitat pastoral per a tothom, etc.
- El seu fonament és «episkopé», en la comunió episcopal, en la seva naturalesa sacramental i col·legial.
- La sinodalitat episcopal ofereix la forma Solemne de Concili universal, de Sínode, i d'altres formes que determini el romà pontífex.
- La institucionalització del Sínode dels Bisbes.
- La seva naturalesa és una institució eclesial central; representativa de tot l'episcopat catòlic, perpetu i en la seva estructura, determinat el temps segons la seva ocasió.
- Té una missió consultiva i, quan ho disposi el Papa, deliberativa.
- Les formes concretes d'expressió sinodal es poden perfeccionar i millorar amb el temps.
- El Sínode dels Bisbes està al servei de la sinodalitat de tot el Poble de Déu: el bisbe és mestre i deixeble a la vegada.
- El mateix Sínode ha de potenciar la sinodalitat de tot el Poble de Déu.
- També és la representació de totes les esglésies locals.
- Per tal que es manifesti, no només efectivament, sinó afectivament la sinodalitat, poden ser convidats altres membres dels Instituts de vida consagrada i de les Societats de vida apostòlica; experts; auditors; delegats fraterns; convidats especials, etc.
- Es concreten les formes d'expressar la sinodalitat en les esglésies locals: consulta prèvia i àmplia, i durant la celebració del Sínode; la consulta dona pas al discerniment dels pastors designats expressament units en la recerca de la Veritat oferint al Romà Pontífex el consell per tal que exerceixi el seu servei en la caritat a tota l'Església segons el *consensus Ecclesiae*. A la finalització del Sínode es rebran les conclusions sinodals acceptades pel Romà Pontífex.
- L'Evangeli serà entronitzat per tal de tenir sempre present la necessitat de ser dòcils a la Paraula divina.
- La Secretaria General està al servei de la sinodalitat episcopal permanent i del Romà Pontífex.
- La sinodalitat és concèntrica, circular a tota l'Església.

Estem en una Església de comunió per a la missió, de sinodalitat, en la qual tots som necessaris i corresponsables. En efecte, l'Església és un misteri perquè està penetrada per la divina presència i, per això, admet noves i profundes investigacions. És comunió en tant que comunió trinitària, comunitat de fe, esperança i caritat, fraternitat viscuda. A més, també, l'Església és missió, tenint un significat trinitari i teològic.

2.2. LA RENOVACIÓ SINODAL EN LA VIDA I MISSIÓ DE L'ESGLÉSIA

2.2.1. *Claus per a la seva renovació sinodal*

Tota la renovació eclesial consisteix essencialment en un augment de fidelitat a la seva vocació. Per tant, l'Església està cridada a una constant conversió pastoral i missionera, de mentalitat, d'actituds, de pràctiques i estructures per a ser cada vegada més fidel a la seva vocació.⁹¹

Exigeix també la superació d'alguns paradigmes, encara molt freqüents en les cultures eclesiàstiques, perquè expressen una comprensió de l'Església no renovada per l'eclesiologia de comunió.⁹²

En la posada en acte de la sinodalitat podem assenyalar algunes línies fonamentals d'orientació respecte a la creativitat de l'acció pastoral:

- L'activació a l'església local i a tots els nivells, de la circularitat entre el ministeri ordenat i la corresponsabilitat dels laics/ques segons la circularitat d'uns, alguns i tots.
- Integració entre l'exercici de la col·legialitat dels Pastors i la sinodalitat viscuda per tot el Poble de Déu, com expressió de la comunió entres les esglésies locals i l'Església universal.

⁹¹ Cf. R. LUCIANI – C. SCHICKENDANTZ (coords.), *Reforma de estructuras y conversión de mentalidades. Retos y desafíos para una Iglesia Sinodal*, Madrid: Khaf 2020; D. VITALI, *Verso la sinodalità*, Magnano: Qiqajon 2014.

⁹² Per exemple: la concentració de responsabilitat de la missió en el ministeri dels Pastors; l'insuficient valoració de la vida consagrada i els dons carismàtics; la poca valoració dels fidels laics en les seves competències, especialment, les dones, etc.

- L'exercici del ministeri petri d'unitat i guia de l'església universal en la comunió amb totes les esglésies locals, en sinergia amb el ministeri col·legial dels bisbes i el camí sinodal del Poble de Déu.
- L'obertura de l'Església catòlica cap a les esglésies i comunitats eclesials, en el compromís irreversible de caminar junts cap a la plena unitat.
- La diaconia social i el diàleg constructiu d'homes i dones de les diverses confessions i conviccions per a realitzar junts una cultura de l'encontre.

2.2.2. *Espiritualitat de comunió i la formació per a la vida sinodal*⁹³

Tots els membres de l'Església estan cridats a viure en la comunió de la gràcia rebuda al Baptisme i portada a la plenitud per l'Eucaristia: el pas del *jo* al *nosaltres eclesial*, on cada jo està revestit de Crist⁹⁴ viu i camina amb els/les germans/es com a subjecte responsable i actiu en l'única missió del Poble de Déu.⁹⁵ D'aquí brolla l'exigència que l'Església sigui casa i escola de comunió. Sense conversió del cor i de la ment, sense ascètica en l'acollida i escolta recíproca, de molt poc serviran els mecanismes exteriors de comunió, que podrien, fins i tot, transformar-se en simples màscares sense cor ni rostre.⁹⁶

La mateixa conversió que necessita el *sensus fidei* es requereix per exercitar-lo en el camí sinodal. Es tracta d'un punt essencial en la formació de l'esperit sinodal, en el moment que que l'ambient cultural no és favorable.⁹⁷

⁹³ Cf. AA.VV., «Tercera parte. La comunión sinodal como clave de la renovación del Pueblo de Dios» y «Séptima parte: El Espíritu y la Espiritualidad de la reforma evangélica de la Iglesia», en A. SPADARO – C. M. GALLI (eds.) *La reforma y las reformas de la Iglesia*, 175-290; 609- 628.

⁹⁴ Cf. Ga 2,20.

⁹⁵ Cf. D. VITALI, *Popolo di Dio*, Assisi: Cittadella 2013.

⁹⁶ Cf. S. MADRIGAL (ed.), *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia. Texto y comentario del documento de la Comisión Teológica Internacional*, Madrid: BAC 2019, núm. 107, 65: «Así como la prudencia jurídica, poniendo reglas precisas para la participación, manifiesta la estructura jerárquica de la Iglesia y evita tentaciones de arbitrariedad y pretensiones injustificadas, la espiritualidad de la comunión da un alma a la estructura institucional, con una llamada a la confianza y apertura que responde plenamente a la dignidad y responsabilidad de cada miembro del Pueblo de Dios».

⁹⁷ Cf. *Ibid.* núm. 108, 66-67: «Se trata de comportamientos compendiados en la fórmula *sentire cum Ecclesia*: este «sentir, experimentar y percibir en armonía con la Iglesia» que «une a todos los miembros del Pueblo de Dios en su peregrinación» y es «la clave de su “caminar juntos”». Concretamente, se trata de hacer emerger la espiritualidad de comunión «como principio educativo en todos los lugares donde se forma el hombre y el cristiano, donde se educan los ministros del altar, las personas consagradas y los agentes pastorales, donde se construyen las familias y las comunidades».

Cal recordar la participació en la vida de l'Església, centrada en l'Eucaristia i la reconciliació, l'exercici de l'escolta de la Paraula de Déu per entrar en diàleg amb ella i traduir-la en actes de vida; l'adhesió al magisteri en els seus ensenyaments, etc. són els elements propis de la vida cristiana destinats a manifestar l'*affectus sinodalis*: invocació a la Trinitat; la reconciliació, l'escolta de la Paraula; la comunió i la missió.⁹⁸

2.2.3. L'escolta i el diàleg per caminar junts

La vida sinodal de l'Església es realitza gràcies a una efectiva comunicació de fe, de vida i de compromís missioner actiu entre tots els membres.

Així es manifesta la *communio sanctorum* que viu de la pregària i s'alimenta dels sagraments, floreix en l'amor recíproc i creix en les alegries i les penes de l'Esposa de Crist. En el camí sinodal la comunicació està cridada a fer-se explícita mitjançant l'escolta comunitària de la Paraula de Déu per conèixer què diu l'Esperit a l'Església.⁹⁹ Una Església sinodal escolta tant el Poble de Déu, com al Col·legi Episcopal com al Bisbe de Roma, i tots escoltant l'Esperit Sant.¹⁰⁰

Però quins són els criteris d'aquesta escolta?

- El diàleg per tal d'adquirir noves perspectives i nous punts de vista per il·luminar el tema que s'està tractant.¹⁰¹
- Exercitar un mode relacional de veure el món per tal de compartir el coneixement, la visió comuna de totes les coses.¹⁰²

⁹⁸ Cf. *Ibíd.*, núm. 109, 67-69.

⁹⁹ Cf. Ap 2,29.

¹⁰⁰ Cf. *Ibíd.*, núm. 110, 69.

¹⁰¹ Cf. *Ibíd.*, núm. 111, 69-70.

¹⁰² Cf. *Ibíd.*, núm. 111, p. 70. Sant Pau VI considerava el diàleg com un art de comunió espiritual que exigeix actituds específiques: amor, respecte, confiança, prudència, etc. on el clima del diàleg és l'amistat, més encara, és un servei. Benet XVI deia que la veritat és *logos* que crea *dia-logos* i, per tant, comunicació i comunió.

- L'actitud del diàleg és la humilitat que propicia l'obediència a la voluntat de Déu i la recíproca obediència en Crist.¹⁰³
- El discerniment es troba al centre dels processos sinodals.¹⁰⁴

2.2.4. Obertura al camí ecumènic¹⁰⁵

El Concili Vaticà II ensenya que l'Església catòlica es reconeix unida, per moltes raons amb tots els batejats. D'aquí s'origina el compromís dels fidels catòlics de caminar junts amb els altres cristians cap a la unitat plena i visible en la presència del Senyor mort i ressuscitat: l'únic que pot guarir les ferides del seu Cos al llarg de la història i de reconciliar amb el do de l'Esperit les diferències segons la veritat de l'amor.¹⁰⁶

S'ha de reconèixer que el diàleg ecumènic reconeix en la sinodalitat una dimensió reveladora de la natura de l'Església i constitutiva de la seva unitat en la multiplicitat d'expressions. Es tracta de la convergència en la noció de l'Església com a *koinònia*, que es realitza en cada església local i en la seva relació amb les altres esglésies, mitjançant específiques estructures i processos sinodals.¹⁰⁷

¹⁰³ Cf. *Ibíd.*, núm. 112, 70-71: «El apóstol Pablo, en la carta a los Filipenses, ilustra el significado y la dinámica en relación con la vida de comunión como «tener el mismo sentir (φρόνησις), el mismo amor (ἀγάπη), siendo una sola alma y pensando lo mismo» (2,2). Él tiene en cuenta las dos tentaciones que socavan las bases de la vida de la comunidad: el espíritu de partido (ἐριθεία) y la vanagloria (κενοδοξία) (2,3a). Se debe tener, en cambio, la actitud de humildad (ταπεινοφροσύνη): sea considerando a los demás como superiores a sí mismo, sea poniendo en primer lugar el bien y los intereses comunes (2,3b-4). Pablo remite todo a Aquel en quien por la fe ellos forman comunidad: «piensen y realicen entre ustedes lo que (hay) también en Cristo Jesús» (2,5). La φρόνησις de los discípulos debe ser la que se recibe del Padre en el «estar en Cristo». La *kenosis* de Cristo (2,7-10) es la forma radical de su obediencia al Padre y para los discípulos es la llamada a sentir, pensar y discernir juntos, con humildad, la voluntad de Dios en el seguimiento del Maestro y Señor».

¹⁰⁴ Cf. *Ibíd.*, núm. 113-114, 71-72.

¹⁰⁵ Cf. AA.VV., «Quinta parte. La unidad de los cristianos y la reforma de la Iglesia», en SPADARO – GALLI (eds.), *La reforma y las reformas de la Iglesia*, 399-495.

¹⁰⁶ Cf. *Ibíd.*, núm. 115, 72-73: «El compromiso ecuménico recorre un camino que involucra a todo el Pueblo de Dios y exige la conversión del corazón y la apertura recíproca para derribar los muros de desconfianza que desde siglos separan a los cristianos entre ellos, para descubrir, compartir y gozar de las muchas riquezas que nos unen como dones del único Señor en virtud del único Bautismo: desde la oración hasta la escucha de la Palabra y a la experiencia del recíproco amor en Cristo, desde el testimonio del Evangelio al servicio de los pobres y marginados, desde el compromiso por una vida social justa y solidaria a aquel por la paz y el bien común.»

¹⁰⁷ Cf. *Ibíd.*, núm. 116-117, 73-74.

2.2.5. Sinodalitat i diaconia social

El Poble de Déu camina en la història per compartit amb tots el llevat, la sal, la llum de l'Evangelí. Per això, l'evangelització també suposa un camí de diàleg en companyia dels altres, de diverses religions, conviccions i cultures, que cerquen la veritat i s'esforcen a construir la justícia, per obrir el cor i la ment de tots, amb la finalitat que reconeixin la presència del Crist que camina al nostre costat.¹⁰⁸

La vida sinodal de l'Església s'ofereix, en particular, com a diaconia en la promoció d'una vida social, econòmica i política dels pobles sota el signe de la justícia, la solidaritat i la pau.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Cf. *Ibíd.*, núm. 118, 75: «Las iniciativas de encuentro, diálogo y colaboración se acreditan como etapas preciosas en esta peregrinación común y el camino sinodal del Pueblo de Dios se revela como escuela de vida para adquirir el *ethos* necesario para practicar el diálogo con todos, sin irenismos ni compromisos. Hoy, que la toma de conciencia de la interdependencia entre los pueblos obliga a pensar el mundo como la casa común, la Iglesia está llamada a manifestar que la catolicidad que la cualifica y la sinodalidad en la que se expresa son fermento de unidad en la diversidad y de comunión en la libertad. Esta es una contribución de relieve fundamental que la vida y la conversión sinodal del Pueblo de Dios puede ofrecer para la promoción de una cultura del encuentro y de la solidaridad, del respeto y del diálogo, de la inclusión y de la integración, de la gratitud y de la gratuidad».

¹⁰⁹ Cf. *Ibíd.*, núm. 119, 75: «Dios, en Cristo, no redime solamente la persona individual, sino también las relaciones sociales entre los hombres». La práctica del diálogo y la búsqueda de soluciones compartidas y eficaces en quien se empeña estructural de los procedimientos de participación democrática y de desconfianza en sus principios y valores inspirativos, por el peligro de que se deriven en autoritarismo y tecnocracia. En este contexto, hay un compromiso prioritario y un criterio en cada acción social del Pueblo de Dios: es el imperativo de «escuchar tanto el clamor de la tierra como el clamor de los pobres», reclamando con urgencia, en la determinación de las opciones y proyectos de la sociedad, el puesto y el rol privilegiado de los pobres, la destinación universal de los bienes, el primado de la solidaridad, el cuidado de la casa común».

2.3. CREATIVITAT EN LA REALITZACIÓ DE LA SINODALITAT: SUBJECTES, ESTRUCTURES, PROCESSOS, ESDEVENIMENTS SINODALS

2.3.1. *La vocació sinodal del Poble de Déu*

Tot el Poble de Déu és interpel·lat per la seva original vocació sinodal. D'aquí l'especial crida a la participació dels fidels laics/ques.¹¹⁰ Per tant, és necessari superar els obstacles que representen la falta de formació i d'espais reconeguts en els quals els fidels puguin expressar-se i obrar, i d'una mentalitat clerical que corre el risc de mantenir-los al marge de la vida eclesial.¹¹¹

Es valoritza el principi de co-essencialitat entre els dons jeràrquics i els dons carismàtics sobre la base dels ensenyaments del Concili Vaticà II.¹¹²

En la vocació sinodal de l'Església el carisma de la teologia està cridada a donar un servei específic mitjançant l'escolta de la Paraula de Déu, la intel·ligència sapiencial, científica i profètica de la fe, el discerniment evangèlic dels signes dels temps, el diàleg amb la societat i les cultures al servei de l'anunci de l'Evangeli.¹¹³

¹¹⁰ Cf. *Ibíd.*, núm. 73, 48: «Ellos constituyen la inmensa mayoría del Pueblo de Dios y hay mucho que aprender de su participación en las diversas expresiones de la vida y de la misión de las comunidades eclesiales, de la piedad popular y de la pastoral de conjunto, así como de su específica competencia en los varios ámbitos de la vida cultural y social».

¹¹¹ Cf. *Ibíd.*, núm. 73, 48: «Esto exige un compromiso prioritario en la obra de formación de una conciencia eclesial madura, que en el nivel institucional se debe traducir en una práctica sinodal regular».

¹¹² Cf. *Ibíd.*, núm. 74, 48-49: «Todas estas realidades, surgidas a menudo por el impulso de los carismas otorgados por el Espíritu Santo para la renovación de la vida y de la misión de la Iglesia, pueden ofrecer experiencias significativas de articulación sinodal de la vida de comunión y dinámicas de discernimiento comunitario puestas en práctica en el interior de ellas, junto a estímulos para individualizar nuevos caminos de evangelización. En algunos casos, también proponen ejemplos de integración entre las diversas vocaciones eclesiales en la perspectiva de la eclesiología de comunión».

¹¹³ Cf. *Ibíd.*, núm. 75, 49: «Junto con la experiencia de fe y la contemplación de la verdad del Pueblo fiel y con la predicación de los Pastores, la teología contribuye a la penetración cada vez más profunda del Evangelio. Además, «Como en el caso de todas las vocaciones cristianas, el ministerio de los teólogos, al tiempo que personal, es también comunitario y colegial». La sinodalidad eclesial compromete también a los teólogos a hacer teología en forma sinodal, promoviendo entre ellos la capacidad de escuchar, dialogar, discernir e integrar la multiplicidad y la variedad de las instancias y de los aportes».

Finalment, la vida sinodal s'expressa en estructures institucionals i en els processos que condueixen a les diverses etapes (preparació, celebració i recepció) o actes sinodals en els quals l'Església és convocada segons diversos nivells d'actuació de la seva sinodalitat constitutiva.¹¹⁴

2.3.2. En l'Església local

El primer nivell d'exercici de la sinodalitat té lloc a l'Església local.¹¹⁵

Important és el Sínode Diocesà on es renoven i aprofundeixen les consciències de corresponsabilitat eclesial del Poble de Déu i som convidats a de-

¹¹⁴ Cf. *Ibíd.*, núm. 76, 49-50: «Este compromiso requiere una atenta escucha del Espíritu Santo, fidelidad a la doctrina de la Iglesia y al mismo tiempo creatividad para detectar y hacer operativos los instrumentos más adecuados para la participación ordenada de todos, el intercambio de los respectivos dones, la lectura incisiva de los signos de los tiempos, la eficaz planificación de la misión. Con este fin, la puesta en práctica de la dimensión sinodal de la Iglesia debe integrar y «aggiornare» el patrimonio de la antigua ordenación eclesiástica con las estructuras sinodales nacidas por el impulso del Vaticano II y debe estar abierta a la creación de nuevas estructuras».

¹¹⁵ Cf. *Ibíd.*, núm. 77, 50: «En ella, «la especial manifestación de la Iglesia se produce en la participación plena y activa de todo el Pueblo santo de Dios en las mismas celebraciones litúrgicas, particularmente en la misma eucaristía, en una misma oración, junto al mismo altar donde preside el Obispo rodeado de su presbiterio y ministros». Los vínculos de historia, lenguaje y cultura, que en ella plasman las comunicaciones interpersonales y sus expresiones simbólicas, trazan el rostro peculiar, favorecen en su vida concreta el ejercicio de un estilo sinodal y constituyen la base para una eficaz conversión misionera. En la Iglesia particular el testimonio cristiano se encarna en específicas situaciones humanas y sociales, permitiendo una incisiva activación de las estructuras sinodales al servicio de la misión. Como ha subrayado el Papa Francisco, «sólo en la medida en que estos organismos permanezcan conectados con lo "bajo" y partan desde la gente, de los problemas cotidianos, puede comenzar a tomar forma una Iglesia sinodal»; J. SAN JOSE PRIESCO, *Sinodalidad perspectivas teológicas, canónicas y pastorales*, 99-146; M. FAGGIONI, «Sinodalidad e Iglesia Local», en R. LUCIANI – S. NOCETI – C. SCHICKENDANTZ (coords.), *Sinodalidad y reforma. Un desafío eclesial*, 245- 262; R. LUCIANI, «La sinodalidad como proceso de reconfiguración teológico-cultural de las Iglesias locales» i R. NOCETI, «Una Iglesia local sinodal: reforma de las estructuras», en R. LUCIANI – S. NOCETI, *Sinodalmente. Forma y reforma de una Iglesia sinodal*, 103-132 i 217-259.

linear en concret la participació de tots els seus membres, segons la lògica de tots, alguns, un.¹¹⁶

També trobem altres organismes permanents d'exercici de la sinodalitat: Cúria diocesana, el Col·legi de Consultors, el Capítol, el Consell d'Assumptes Econòmics, el Consell de Presbiteri i el Consell de Pastoral Diocesà;¹¹⁷ els Sínodes diocesans,¹¹⁸ citats anteriorment; els Concilis provincials¹¹⁹ i les Conferències Episcopals.¹²⁰

La sinodalitat en la vida parroquial

En la parròquia es preveuen dues estructures sinodals: El Consell Parroquial i el Consell d'Assumptes Econòmics amb la participació laical en el consulta i la planificació pastoral.¹²¹

¹¹⁶ Cf. *Ibíd.*, núm. 79, 51-52: «La participación de “todos” se activa a través de la consulta en el proceso de preparación del Sínodo, con el fin de reunir todas las voces que son expresión del Pueblo de Dios en la Iglesia particular. Los participantes en las asambleas y sínodos, por elección o por nombramiento episcopal, son los llamados “algunos”, a quienes se les confía la tarea de celebrar el Sínodo Diocesano o de la Asamblea eparquial. Es esencial que en su conjunto, los sinodales ofrezcan una imagen significativa y equilibrada de la Iglesia particular, reflejando la diversidad de vocaciones, de ministerios, de carismas, de competencias, de extracción social y de proveniencia geográfica. El Obispo, sucesor de los Apóstoles y Pastor de su grey, que convoca y preside el Sínodo de la Iglesia particular, está llamado a ejercer el ministerio de la unidad y de guía con la autoridad que le es propia».

¹¹⁷ Cf. *Ibíd.*, núm. 80-82, 52-53.

¹¹⁸ Cf. A. JOLIN-LAMBERT, «La inacabada innovación del Sínodo diocesano según el Concilio Vaticano II y después de él», en R. LUCIANI – S. NOCETI – C. SCHICKENDANTZ, *Sinodalidad y reforma*, 450-470.

¹¹⁹ 106 Per un estudi a casa nostra, cf. J. RAVENTÓS GIRALT, *La Sinodalitat a Catalunya. Síntesis històrica dels concilis tarraconenses* (Estudis de Teologia i Ciències de la Religió 2), Tarragona: PAM – ISCR Sant Fructuós 2000.

¹²⁰ Cf. *Ibíd.*, núm. 85-91, 54-57; Cf. S. MADRIGAL, *Conferencias episcopales para una Iglesia sinodal*, Maliaño: Sal Terrae 2020; C. SCHICKENDANTZ, «Las conferencias episcopales. Este deseo no se ha realizado plenamente (EG 32)», en A. SPADARO – C. M. GALLI (eds.), *La reforma y las reformas de la Iglesia*, 375-398; cf. G. ROUTHIER, «La reforma de las Conferencias episcopales», en R. LUCIANI – S. NOCETI – C. SCHICKENDANTZ, *Sinodalidad y reforma*, 471-491.

¹²¹ Cf. *Ibíd.*, núm. 83-84, 53.

2.3.3. En l'Església universal

Aquesta sinodalitat s'expressa en la seva dimensió del *consensus fidelium*, de la col·legialitat episcopal i del primat del Bisbe de Roma.¹²²

La màxima expressió d'aquesta sinodalitat és el Concili Ecumènic, amb raó el Concili Vaticà II l'anomena *Sacrosancta Synodus*¹²³ on es posa en pràctica la sinodalitat eclesial, en la comunió entre les esglésies locals i el Romà Pontífex convocats *in unum* per al discerniment del camí de l'Església universal.¹²⁴ També trobem el Sínode dels Bisbes que manifesta la participació del Col·legi Episcopal, en comunió jeràrquica amb el Papa en la seva sol·licitud per a tota l'Església.¹²⁵ Finalment, el Col·legi de Cardenals que assisteix al Papa en el seu ministeri a favor de tota l'Església¹²⁶ i la Cúria romana, que per la seva natura està relacionada amb la col·legialitat episcopal i amb la sinodalitat eclesial, establerta de manera estable al servei permanent del ministeri del Papa a favor de tota l'Església.¹²⁷

¹²² Cf. *Ibíd.*, núm. 94-96, 58-59; S. PIÉ-NINOT, *Hacia el primado sinodal y diaconal del papa Francisco. Documentos históricos-eclesiológicos del ministerio petentino*, Madrid: BAC 2021.

¹²³ Cf. *Ibíd.*, núm. 97, 59.

¹²⁴ Cf. *Ibíd.*, núm. 98, 60.

¹²⁵ Cf. *Ibíd.*, núm. 99-100, 60-61; Cf. VITALI, «El Sínode de Obispos», en LUCIANI – NOCETI – SCHICKENDANTZ, *Sinodalidad y reforma*, 493-520.

¹²⁶ Cf. *Ibíd.*, núm. 101, 61-62.

¹²⁷ Cf. *Ibíd.* núm. 102, 62.

3. L'ESGLÉSIA COM A SUBJECTE ESTÈTIC TEOLÒGIC DE LA SINODALITAT

3.1. UNA ESSLÉSIA CREATIVA

La creativitat no és una cosa aliena a l'Església. Està en l'essència de què és i està cridada a ser, és a dir, sense creativitat és impossible ser obedients al que Jesús ens va manar (cf. Mt 28). En efecte, per tal de contextualitzar fidelment i eficaçment el missatge cal ser creatius.

Caminar junts és el camí constructiu de l'Església; és la figura que ens permet interpretar la realitat amb els ulls i el cor de Déu; és la condició per a seguir al Senyor i ser servents de la vida d'aquest temps. La vida sinodal revela el què som i el dinamisme de comunió que anima les nostres decisions.¹²⁸

En la creativitat de l'Església es demana confiança, coratge per entrar en l'horitzó de Déu, alegria i compromís missioner.¹²⁹

Per tant, on comença l'Església a ser creativa? Hi ha un principi que cal tenir present: on hi ha carència brolla la veritable creativitat. Cal aprofitar el que tenim per tal de ser creatius, ara és el moment oportú, ja que el cristià aprèn que la seva vida reposa en mans del Senyor.¹³⁰

Serem creatius si som col·laboradors de l'obra de Déu. Creatius des de l'adversitat, com les primeres comunitats cristianes.¹³¹ Confiar que Déu ens ha donat tot el que necessitem per fer la seva voluntat.

Però, per què l'Església ha de ser creativa? Per imitar Jesús: servir.¹³² Aquesta és la nostra identitat: homes nous¹³³ essent ferment enmig de la nostra societat; essent present en totes les realitats; invertint temps en les relacions per comunicar l'alegria de l'Evangeli i donar fruits i fruits abundants.

¹²⁸ Cf. *Ibíd.*, núm. 120, 77.

¹²⁹ Cf. *Ibíd.*, núm. 121, 77.

¹³⁰ Cf. F. RAMIS DARDER, «Teologia de la gratitud», en *Id.*, *¿Por qué eran tan atractivas las primeras comunidades cristianas?*, 117-156.

¹³¹ Cf. *Ibíd.*, «Teología de la Cruz», en *Id.*, *¿Por qué eran tan atractivas las primeras comunidades cristianas?*, 85-116.

¹³² Cf. Mt 20,28.

¹³³ Que és l'home nou? «defineix la identitat religiosa de l'ésser humà que, emplatat en l'Evangeli, ha descobert el sentit de la vida, ancorada en l'existència terrenal i projectat cap a l'eternitat amb Déu per sempre», en F. RAMIS DARDER, «Teología de la Cruz», en *Id.*, *¿Por qué eran tan atractivas las primeras comunidades cristianas?*, 9.

En efecte, l'amor trinitari se'ns revela en el rostre i la persona del Crist i abans de fundar en el creient un deure ètic constitueix el seu mateix ésser. És Déu qui ens ha estimat primer, qui pren la iniciativa i ens convida a configurar-nos en aquest Amor.

Aquesta afirmació s'expressa sacramentalment, visiblement, mitjançant el sagrament del Baptisme. Mitjançant aquest sagrament pel qual l'home neix a una vida nova és una acció que pertany al sencer cos de l'Església, qui ho manifesta i ho implica.¹³⁴

En efecte, ser generats per Crist i arribar a ser fills de Déu en Crist significa estar constituïts en el seu amor, participant així de la seva naturalesa agàpica,¹³⁵ arribant a ser el principi originari d'una vida nova en el creient. Aquesta vida nova no és altra que una vida obra de l'Esperit Sant, Esperit d'amor vessat als nostres cors.¹³⁶

Així doncs, pel Baptisme els creients s'identifiquen mútuament amb Crist i formen un sol cos,¹³⁷ vessant Déu el seu amor en els nostres cors i restaurant així el cor de l'home per construir sobre ell la vocació a l'amor de fills de Déu.

En efecte, en el sagrament del Baptisme hi ha un gest fonamental: l'aigua, que representa el signe extern i ambivalent d'un renaixement que passa a través d'una aparença de mort, és a dir, la del propi jo. A través d'aquesta immersió i regeneració, Crist agafa històricament l'home que escull com el seu deixeble i ho fa partícip del misteri de la seva persona, incorporant-lo a si mateix, tal com veiem a la Carta als Gàlates: «Pel baptisme heu estat units a Crist i n'heu estat revestits. Ja no té importància ser jueu o grec, esclau o lliure, home o dona; perquè units a Crist Jesús, tots sou un de sol».¹³⁸

Una immersió que és determinant per a la fesomia de l'home, que toca les més íntimes fibres, el transforma, fent-ho una criatura nova.¹³⁹ En efecte, és el fonament real d'una novetat de vida generada per l'amor i crida a expressar-se a l'amor.¹⁴⁰

¹³⁴ Cf. SC 26.

¹³⁵ Cf. 2Pe 1,4.

¹³⁶ Cf. Rm5,5.

¹³⁷ Cf. 1Co 12,13.

¹³⁸ Ga 3,27-28.

¹³⁹ Cf. 2Co 5,17; Ga 6,15; Col 3,9-10; Ef 4,23-24; 1Pe 1,23, etc.

¹⁴⁰ Cf. Rm12,1-2.

Serà l'apòstol Pau qui emfatitzi aquest aspecte gràcies al do de l'Esperit Sant vessat al baptisme. Aquesta fiança de l'Esperit Sant, signe i fruit de pertànyer a Crist és el fonament sobre el qual es basa la vida nova del creient, com ve evidenciat al capítol 8 de la Carta als Romans:

Però vosaltres ja no viviu d'acord amb aquests desitjos, sinó d'acord amb l'Esperit, si és que realment l'Esperit de Déu viu en vosaltres. Qui no té l'Esperit de Crist, no és de Crist. Però si Crist viu en vosaltres, l'esperit viu perquè Déu us ha fet justos, encara que el cos estigui destinat a la mort a causa del pecat. I si l'Esperit d'aquell que va ressuscitar Jesús viu en vosaltres, el mateix que va ressuscitar Crist donarà nova vida als vostres cossos mortals per mitjà de l'Esperit de Déu que viu en vosaltres.¹⁴¹

Així doncs, el cristià té la vida a l'Esperit, de la qual parla sant Pau en el text precedent. Aquest és el gran misteri de l'home que la Revelació cristiana aclareix: que Crist va ressuscitar i destruint la mort ens va donar vida, perquè, fills en el Fill, exclamem amb l'Esperit: Abba-Pare.¹⁴²

En efecte, és el mateix Esperit Sant qui infon en el cor dels creients l'amor de Déu, fent-los capaços d'estimar: per l'Esperit del Senyor Ressuscitat, l'amor trinitari ens uneix personalment, envaint el nostre ésser i el nostre actuar i portant al compliment la llei. En conseqüència, l'evangeli de la vida funda i sosté la veritable llibertat cristiana i l'amor, ja que exigent i sofrint arriba a ser intensament realitzable,¹⁴³ ja que el cristià ja no actua per si mateix sinó renovat a l'Esperit.¹⁴⁴

Un aspecte important que es dona intrínsecament en el gest sacramental del Baptisme és la dimensió eclesial del creure cristià,¹⁴⁵ esdeveniment personal que no vol dir individual o privat. Això es manifesta en dos aspectes: 1) al

¹⁴¹ Rm 8,9-11.

¹⁴² Cf. GS 22.

¹⁴³ Cf. 2Co 5,14.

¹⁴⁴ Cf. Tal com remarca D. Vitali: «la vita in Cristo dipende tutta dallo Spirito che, abitando nel cuore dell'uomo, lo muove secondo una morale di libertà, e tutta dall'uomo che, consegnandosi alla guida dello Spirito, matura nella capacità e nella disposizione di attuarne i doni, la grazie, le mozioni», en VITALI, *Esistenza Cristiana. Fede, speranza e carità*, 312.

¹⁴⁵ Cf. R. FISICHELLA, «Ecclesialità del atto di fede», en *Id.*, *Noi crediamo. Per una teologia dell'atto di fede*, 80-90.

seu fonament trinitari, és a dir, el *nosaltres* de la comunió trinitària correspon al *nosaltres* del creure cristià; 2) i aquest do representa la historització del primer aspecte, el jo de Crist en què el creient és submergit i viu és un jo que comprèn i abraça tot el cos místic, és a dir, l'Església.¹⁴⁶

D'aquí es deriva que l'amor vessat per l'Esperit Sant al cor d'aquells que han estat empeltats a Crist té un primer àmbit d'exercici i és constituït a allò que sant Pau anomena els germans a la fe.¹⁴⁷ Idea que recull el Concili Vaticà II amb les paraules següents:

Impulsats per la caritat que procedeix de Déu fan el bé a tots, però especialment als germans en la fe (Cf. Gal 6,10), desposseint-se "de tota maldat i de tot engany, d'hipocresies, enveges i malediccions" (1 Pe 2,1), atraient així els homes a Crist. Però la caritat de Déu que "s'ha vessat en els nostres cors per virtut de l'Esperit Sant, que ens ha estat donat" (Rom 5,5) fa als seglars capaços d'expressar realment a la seva vida l'esperit de les Benaurances. Seguint Crist pobre, ni s'abaten per l'escassetat ni s'ensorbeix per l'abundància dels béns temporals; imitant Crist humil, no ambicionen la glòria vana (Cf. Gal 5,26) sinó que procuren agradar a Déu abans que als homes, preparats sempre a deixar-ho tot per Crist (Cf. Lc 14,26), a patir persecució per la justícia (Cf. Mt 5,10), recordant les paraules del Senyor: "Si algú vol venir darrere meu, negui's a si mateix, prengui la seva creu i segueix-me" (Mt 16,24). Conreant entre si l'amistat cristiana, s'ajuden mútuament a qualsevol necessitat.¹⁴⁸

Així, doncs, el bé que els cristians fan al proïsme brolla d'una fe viva. En efecte, el cristià vol per als altres l'amor que ens uneix a Crist i fa capaç els creients d'assolir la felicitat per a la qual Déu crida l'home, ja que la caritat, vessada per l'Esperit Sant al cor dels fidels, els capacita per encarnar realment a les seves vides l'esperit de les benaurances. No només per encarnar aquest esperit, sinó que l'Amor capacita el cristià per seguir i imitar Crist, que no és res més, que la santedat de vida. Cal remarcar que aquí hi ha l'essència del fet de ser deixeble i que aquesta ha de portar fins i tot, al sacrifici de la pròpia vida al servei màxim dels altres, a semblança de Crist que va lliurar la seva vida.

¹⁴⁶ Cf. 1Co 12,12-13.

¹⁴⁷ Cf. Ga 6,10.

¹⁴⁸ AA 4.

Així, doncs, l'ordre de l'amor cristià, fruit de la recreació i, per tant, aquesta nova ontologia, és el mateix que Déu va inscriure en l'ordre de la creació. Primer l'amor a Déu per estimar en Ell el món i els homes. Per això, la capacitat d'estimar que Déu va inscriure en la naturalesa racional té com a primer punt de referència el seu origen i la seva meta: Déu. Únicament estimant Déu estimarem també tot el que Ell estima i segons la mesura del seu amor. És així com el cristià impulsat per l'amor, que procedeix de Déu, fa el bé a tothom.

Així doncs, la presència dels cristians ha d'estar animada per l'amor en què es compara la missió dels cristians, a la societat, amb la funció que realitza l'ànima al cos. L'amor és l'ànima de la vida cristiana. Per aquest amor el cristià s'introdueix al misteriós flux vital de l'amor diví que vol que nosaltres ens estimem amb el mateix amor amb què Déu ens ha estimat. Les propietats, doncs, de l'amor cristià són un amor gratuït, desinteressat, immerescut, universal, ja que el model d'aquest amor és Crist. Noteu, sobre això, com el mateix apòstol Pau ho escriu:

Crist visqui en el vostre cor per la fe. Així, fermes i profundament arrelats en l'amor, podreu comprendre amb tots els creients com ample, llarg, profund i alt és l'amor de Crist. Li demano, doncs, que us faci conèixer aquest amor, el qual és molt més gran que el que podem conèixer. Així estareu totalment plens de Déu.¹⁴⁹

Amor i coneixement, doncs, resulten ser dimensions íntimament unides a la vida del cristià en una circularitat que no pot ser prèviament determinada perquè, s'estima allò que es pot conèixer adequadament i és el creixement en el coneixement de l'objecte estimat cosa que permet estimar-lo ulteriorment.

Per això, l'amor que la revelació cristiana ensenya que no es pot separar l'amor de Déu del proïsme, ja que tots els homes són creats a imatge de Déu i són cridats a un sol i idèntic fi, és a dir, Déu mateix, aspecte que veurem a continuació:

L'amor de Déu i del proïsme és el primer i el manament més gran. La Sagrada Escriptura ens ensenya que l'amor de Déu no es pot separar de l'amor del proïsme: [...] qualsevol altre precepte en aquesta sentència es resumeix: Estimaràs el proïsme

¹⁴⁹ Cf. Ef 3,17-19.

com a tu mateix [...] L'amor és el compliment de la llei (Rom 13,9-10; cf. 1 Io 4,20). Aquesta doctrina té avui extraordinària importància a causa de dos fets: la creixent interdependència mútua dels homes i la unificació així mateix creixent del món.¹⁵⁰

Per això, caldrà ser creatius innovant i creant espais on les persones puguin trobar-se, puguin expressar-se, és a dir, que l'Església esdevingui casa i escola de comunió on es manifesti la fraternitat humana.

En efecte, per l'encarnació de Crist es revela la vocació de l'home a la fraternitat basada en l'amor de Déu que Ell mateix infon al cor dels qui el reben amb fe i amb caritat.¹⁵¹ Una fraternitat que s'arribarà a anomenar humanitat renovada, plena d'amor fratern a què tots aspiren i que té Crist com a principi i exemple:

Manifestant Crist, l'Església descobreix als homes la veritat genuïna de la seva condició i de la seva vocació total, perquè Crist és el principi i el model d'aquesta humanitat renovada, plena d'amor fratern, de sinceritat i d'esperit pacífic, a qui tots aspiren. Crist i l'Església, que dóna testimoni d'Ell per la predicació evangèlica, transcendeixen tota particularitat de raça i de nació, i per tant ningú i enlloc no pot ser tingut com a estrany.¹⁵²

Així doncs, els incorporats a aquesta nova fraternitat, no poden invocar Déu com a Pare si es neguen a reconèixer fraternalment alguns homes creats a imatge de Déu. La relació de l'home amb Déu Pare i la relació de l'home amb els seus germans estan tan estretament unides que qui no estima el proïsme, diu l'Escriptura, no coneix Déu.¹⁵³

¹⁵⁰ Cf. GS 24.

¹⁵¹ Cf. GS 32: «Primogènit entre molts germans, va instituir, després de la seva mort i la seva resurrecció, pel do del seu Esperit, entre tots els qui el reben per la fe i la caritat, una nova comunió fraterna en el seu Cos, que és l'Església, on tots, membres els uns dels altres, segons els diversos dons concedits, es poguessin ajudar mútuament».

¹⁵² Cf. AG 8.

¹⁵³ Cf 1 Jn 4,7-21.

I precisament, Crist, assumint la naturalesa humana, va unir en si mateix tot el gènere humà una sola família fent de l'amor el signe distintiu:

Ara bé, Crist va fer seu aquest manament de caritat envers el proïme i ho va enriquir amb un nou sentit, en voler fer-se Ell mateix objecte de la caritat amb els germans, dient: "Quantes vegades vas fer això a un d'aquests meus germans menors, a mi m'ho vas fer" (Mt 25,40). Ell, doncs, prenent la naturalesa humana, es va associar familiarment tot el gènere humà, amb una certa solidaritat sobrenatural, i va constituir la caritat com a distintiu dels seus deixebles amb aquestes paraules: "En això coneixeran tots que sou els meus deixebles, si teniu caritat uns amb altres" (Jn, 13,35).¹⁵⁴

I és precisament, en aquest sentit, que no es pot pensar evangèlicament un amor al proïme que no sigui expressió i fruit de l'amor a Déu. Encara més radicalment, l'amor del cristià està cridat a fer resplendir aquella *caritas Christi* que la mou i que és més radical que un simple humanisme ètic com bé expressen aquestes paraules de H. U. von Balthasar:

La existencia de los cristianos debe fundirse con su predicación: que Dios es el amor para el mundo en Cristo. No debería ocurrir que éstos, por una parte, hagan alarde de un amor al prójimo de bella factura y humanitario y, por la otra, anuncien cierto tipo de fe teórica en la que no se ve muy bien cómo se combina con el amor al prójimo. El amor de los cristianos debe ser su predicación de Cristo y su constante referencia a Él [...] Su amor humano debe ser siempre al mismo tiempo anuncio y transmisión del amor absoluto.¹⁵⁵

Inseparabilitat i inclusió mútua de l'amor a Déu i de l'amor al proïme no vol dir identitat, sinó unió en la distinció. L'amor al proïme no es pot identificar amb l'amor a Déu sinó el fonament personal d'aquesta transcendència. Qui creu en el Déu de la revelació cristiana, en el Déu personal i en la seva auto-donació personal a Crist i en Crist als homes, no només pot admetre el primat absolut de l'amor a Déu; alhora no pot refutar amb força un espiritualisme que

¹⁵⁴ Cf. AA 8.

¹⁵⁵ 142 H. U. VON BALTHASAR, «Spiritus Creator», en ET III, 151.

consisteixi en una anul·lació de l'amor al proïsme en l'exclusiu amor de Déu. Certament pels autors neotestamentaris el manament de l'amor troba en el «com jo» la motivació i el criteri de referència indispensable,¹⁵⁶ arribant a ser l'amor de Crist la norma de l'amor i el seu fonament.

Aquest amor, nova llei de la vida nova del creient, fundada sobre una ontologia nova, té com a primer lloc d'expressió i de realització la realitat propera constituïda, en llenguatge paulí, dels germans de la fe, és a dir, l'Església. En efecte, l'amor de Déu vessat al cor dels creients és per naturalesa eclesial, que en els textos neotestamentaris s'expressa amb la paraula *koinònia* traduït, a la nostra llengua, com a «comunió». Des del punt de vista lingüístic, expressa aquell particular lligam a causa de posseir junts una mateixa realitat: ser *koinònos* significa compartir junts alguna cosa i, per això, descobrir-se junts, solidaris.¹⁵⁷ Per aquest motiu, el terme *koinònia* indica una manera de ser i de viure derivada del fet que els creients es reconeixen lligats a aquella Presència que constitueix el sentit i el destí de la vida de cadascú així com, sentir-se units els uns amb els altres, tracte constitutiu i irrenunciable de la vida cristiana, paradigmàticament significat al banquet eucarístic.

Així doncs, l'amor no és només una exigència de l'Església sinó una dimensió constitutiva de l'Església, és a dir, perquè pel Baptisme som empeltats a Crist així també l'Església està empeltada a Crist tenint sempre una dimensió eclesial.

Així el primat del cristià és ser més que fer o en paraules de J. Ratzinger:

La fe cristiana afirma, sin embargo, que el hombre vuelve profundamente a sí mismo no por lo que hace, sino por lo que recibe. Tiene que esperar el don del amor y el amor sólo puede recibirlo como don: no podemos *hacerlo* nosotros solos sin los demás, tenemos que esperararlo, dejar que se nos dé. El hombre sólo deviene plenamente hombre cuando es amado, cuando se deja amar. Que el amor humano una en sí la suprema posibilidad y la más honda necesidad, y que lo más necesario sea a la vez lo más libre, significa que el hombre, para salvarse, depende de un don. Si se niega a recibirlo, se destruye a sí mismo.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Cf. Jn 13,14-15; 15,12-13.34-35.

¹⁵⁷ Cf. F. HALICK, «koinònos», en *TbWNT*, vol. III, 789-810.

¹⁵⁸ RATZINGER, *Introducción al cristianismo*, 222-223.

Que es pot sintetitzar a la bella expressió de Joan:

Quan hagueren menjat, Jesús va preguntar a Simó Pere:

Simó, fill de Joan, m'estimes més que aquests? Ell li respongué:

Sí, Senyor, tu saps que t'estimo. Jesús li diu:

Pastura els meus anyells.

Per segona vegada li pregunta:

Simó, fill de Joan, m'estimes? Ell li respon:

Sí, Senyor, tu saps que t'estimo. Jesús li diu:

Pastura les meves ovelles.

Li pregunta Jesús per tercera vegada:

Simó, fill de Joan, m'estimes?

Pere es va entristir que Jesús li preguntés per tercera vegada si l'estimava, i li respongué: Senyor, tu ho saps tot; ja ho saps, que t'estimo.

Li diu Jesús:

Pastura les meves ovelles. En veritat, en veritat t'ho dic: quan eres jove et cenyies tu mateix i anaves on volies, però quan siguis vell obriràs els braços i un altre et cenyirà per portar-te allà on no vols.

Jesús va dir això per indicar amb quina mort Pere havia de glorificar Déu.

Després d'aquestes paraules, Jesús va afegir:

Segueix-me.¹⁵⁹

I en aquesta línia de la creativitat que s'espera de l'Església, un aspecte important que cal recuperar és la fraternitat prioritària, on la seva expressió és l'opció preferencial pels més pobres i necessitats.¹⁶⁰

En efecte, quan se li demana a Jesús que indiqui quins signes mostren l'entrada de Déu a la vida dels homes, Ell respon: «Aneu i expliqueu-li a Joan el que esteu veient i sentint: els cecs veuen, els coixos caminen, els leprosos queden

¹⁵⁹ Jn 21, 15-19.

¹⁶⁰ Cf. J. PLANELLAS I BARNOSELL, *L'Església dels pobres en el Concili Vaticà II* (Col·lectània Sant Pacià 105), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 2013; Aa.Vv., «Sexta parte. Hacia una Iglesia más pobre, fraterna e inculturizada», en A. SPADARO – C. M. GALLI (eds.), *La reforma y las reformas de la Iglesia*, 497-608.

nets de la seva malaltia, els sords senten, els morts ressusciten i als pobres se'ls anuncia la bona notícia».¹⁶¹ Vet aquí l'origen del camí de la fe, ja que aquests signes manifesten que el regne de Déu és entre nosaltres i, per tant, l'autèntica fraternitat en la mesura que tots participen d'aquesta salvació.

Amb Jesús el lloc privilegiat entre Déu i els pobres arriba fins a la identificació,¹⁶² arribant a ser normatiu no només per als creients, sinó per a tots els homes, ja que la identificació de Jesús amb els pobres ens porta al cor mateix de la Trinitat: Déu, revelant-se en Jesús mostra que el seu ésser està permanentment cap a l'altre. Forma part dels seus éssers. I si forma part del seu ésser ho ha de ser també de la vida de l'Església, tant individualment com a comunitat.

Així ho expressa Benet XVI a *Deus caritas est*:

El amor al prójimo enraizado en el amor a Dios es ante todo una tarea para cada fiel, pero lo es también para toda la comunidad eclesial, y esto en todas sus dimensiones: desde la comunidad local a la Iglesia particular, hasta abarcar a la Iglesia universal en su totalidad. También la Iglesia en cuanto comunidad ha de poner en práctica el amor. [...] A un mundo mejor se contribuye solamente haciendo el bien ahora y en primera persona, con pasión y donde sea posible, independientemente de estrategias y programas de partido. El programa del cristiano —el programa del buen Samaritano, el programa de Jesús— es un «corazón que ve». Este corazón ve dónde se necesita amor y actúa en consecuencia».¹⁶³

Amb aquestes paraules, el Papa posa en evidència el llaç entre l'Església i l'amor. És part integral, «per a l'Església, la caritat no és una mena d'activitat d'assistència social que també se'n podria deixar, sinó que pertany a la seva naturalesa i és manifestació irrenunciable de la seva pròpia essència»,¹⁶⁴ arribant a ser la seva universalitat pròpia missió: es dirigeix allà on es trobi una necessitat, qualsevol que sigui.¹⁶⁵

Finalment, l'amor pels pobres no restringeix l'Amor, ans al contrari, és garantia d'universalitat perquè no coneix cap límit i arriba fins als confins extrems

¹⁶¹ Mt 11,4-5.

¹⁶² Mt 25,31-46.

¹⁶³ Dce 20.31.

¹⁶⁴ Dce 25.

¹⁶⁵ Cf. J. RATZINGER, *La fraternidad de los cristianos*, Salamanca 2004.

de la humanitat. Aquesta és la perspectiva que Jesús manifesta als seus deixebles: «Per què si estimeu només els qui us estimen, quina recompensa tindreu? Fins i tot els que cobren impostos per a Roma es porten així! I si saludeu només els vostres germans, què feu d'extraordinari? Fins i tot els pagans es porten així!». ¹⁶⁶ En definitiva la fraternitat és per a tothom, especialment per als pobres, ja que la història de l'Església en dona testimoni, quan s'està a prop seu mai no s'està lluny de Déu. ¹⁶⁷ Per això, la identificació de Jesús amb els pobres com a criteri i expressió del mateix cristianisme, tal com expressa Gregori Nazianz:

Si me hacéis caso, siervos de Cristo, hermanos y coherederos, mientras es el momento visitemos a Cristo, cuidemos de Cristo, acojamos a Cristo, honremos a Cristo: no sólo con un comedor como algunos, no sólo con ungüentos, como María, no sólo con los ritos de sepultura, como Nicodemo, que amaba a Cristo a medias, no sólo con oro, incienso y mirra, como los Magos; porque el Señor quiere misericordia y no sacrificio [...] de modo que cuando nos vayamos de aquí abajo, nos acojan en sus templos eternos. ¹⁶⁸

Així, doncs, l'Amor, especialment als pobres, és el signe que fermenta el món. L'Església no ha de fer més que continuar acollint-lo i donar-ne testimoni si vol ser creativa.

Però, què és el que fa que una Església sigui creativa?

El misteri d'iniquitat impedeix l'home estimar a través de la donació sincera de si mateix perquè en haver trencat l'ordenació deguda de l'amor de Déu, fi últim de l'home, converteix el mateix home en el seu propi fi, que no cerca ja la glòria de Déu, sinó la seva pròpia glòria. Pel pecat, l'amor de l'home ja no gira entorn de l'amor de Déu sinó entorn d'ell mateix, experimentant així un profund desordre. És doncs la gràcia de Crist que permet l'amor mutu i ple a través del do lliure i mutu de si mateix.

En efecte, l'amor redemptor de Crist ve, en primer lloc, a restaurar les entranyes del nostre cor. La gran novetat no consisteix a recordar que els homes

¹⁶⁶ Mt 5,46-47.

¹⁶⁷ Cf. JOAN XIII, «Nuntii radiophonici» (11.09.1962), en AAS 54 (1962) 678-685.682: «In faccia ai paesi sottosviluppati la Chiesa si presenta qual è, e vuol essere, come la Chiesa di tutti, e particolarmente la Chiesa dei poveri».

¹⁶⁸ Gregori Nazianz, *Oratio XIV. De pauperorum amore*, 39 (PG 35, 909-910).

estan cridats a estimar Déu i estimar-se entre ells, sinó a anunciar que aquest amor procedeix de Déu mateix, és atorgat per la seva gràcia com a do i només en el seguiment de Crist pot l'home alliberar-se de l'esclavatge del pecat i recuperar l'amistat amb Déu i la fraternitat autèntica que respon a les aspiracions més íntimes que Déu mateix va inscriure en la naturalesa humana.

És així com es pot fer de l'amor aquell signe constant i creatiu, actualitzador de l'Església de tots els temps gràcies al testimoniatge vivent dels cristians a través de la seva vida i de la seva història.¹⁶⁹ En efecte, la Revelació s'acredita a la història de la humanitat precisament per mediació d'aquest testimoniatge de vida. És l'Església recordada pels Pares com a *Fraternitas congregata*.¹⁷⁰ Es tracta aquí de l'amor com a signe exterior interioritzat a la vida concreta dels testimonis, és a dir, el testimoni de vida.

Per això ens preguntem, què significa el testimoni de vida?

El terme designa l'acord que hi ha d'haver entre l'Evangelí predicat i l'Evangelí viscut. En efecte, al NT la vida és vista com a motiu de credibilitat, vida entesa com a testimoni. Particularment, el text de 1Pe 3,15s manifesta aquesta comprensió i la podem considerar com la magna Carta apologètica. El testimoni dels cristians és, a més, el terme personalitzat i interioritzat, emprat pel Vaticà II per designar allò que al Vaticà I qualifica abstractament com el signe de l'Església.

La Revelació salvadora realitzada i viscuda deixa percebre, per transparència, la Revelació present i anunciada. D'aquesta manera, el testimoni de vida acredita la revelació: la mostra creïble, perquè revela el fet que anuncia. És tot el Poble de Déu, subratlla el Vaticà II, el que ha de manifestar el seu testimoni vivent «per tal de convertir-se en un signe lluminós de la salvació que ens arriba per Crist».¹⁷¹

Cada grup de cristians, seguint la seva condició social, rep la invitació de viure l'Evangelí i de manifestar que la Revelació s'ha fet present a la humanitat i a la història per transformar-la i vivificar-la. Tots estan cridats al testimoni d'una vida santa.¹⁷²

¹⁶⁹ Cf 1Co 1,2; Rm1,7; Ef 5,27; 1Te 4,7; 2Te 2,13s, etc.

¹⁷⁰ Cf. LG 8; UR 6.

¹⁷¹ Cf. AG 21; 15; 37; LG 12.

¹⁷² Cf. GS 43; LG 20; 35; 41; GS 11; 24.

Tot i això, per sobre d'aquests testimonis hi ha l'atracció de Déu, que il·lumina i mou internament a creure: en definitiva, el motiu últim que tenim per donar l'assentiment de la fe només pot ser Déu, veritat i bondat suprema, que s'ofereix a la nostra capacitat de creure a través de la visibilitat històrica de Jesús i de la seva Església. Aquí torna a prendre importància el testimoni dels creients, ja que en aquest testimoni humà no deixa de brillar el motiu diví.¹⁷³

També cal tenir en compte, que el testimoni de vida és sempre una paraula (d'on) orientada cap als altres (cap a on) essent comunicació lliure de la mateixa persona que vol provocar en els altres una decisió similar.

D'aquesta manera podem afirmar que només hi ha testimoni quan l'home s'accepta a si mateix sense condicions i, per tant, dona testimoni de si mateix, tal com és en clau de testimoni antropològic.

En aquesta perspectiva es pot afirmar que el testimoni és sempre teològic i signe de creativitat. Aquest testimoni de vida pot ser cristià o també de forma anònima, com a realització anònima de l'home, i testificar la revelació salvadora perquè està sostingut per la presència salvadora de Déu.

D'altra banda, cal subratllar la foscor en què s'embolica qualsevol testimoni, tant per part del testimoni com d'aquell que el pugui acollir.

La santa Església és, doncs, segons la comprensió cristiana, el pressupost que fa possible el testimoni, fins i tot quan és rebutjat per un individu indigne, sigui realment testimoni, és a dir, que faci el que testifica i pugui convertir-se aquest testimoni de vida, mogut per l'amor, en signe de credibilitat i, per tant, faci més creativa l'Església.

El testimoni de vida apareix com el punt de referència de la missió eclesial en la seva relació amb el món, posant en relleu així la importància del testimoni evangelitzador i del compromís per a la transformació del món, ja que s'apunta a la coherència doctrinal, a la visualització de l'amor, a l'experiència de comunió, a l'obertura ecumènica... com a nucli decisiu de les noves formes actuals i vives a partir de l'opció per la justícia, l'opció preferencial pels pobres, per la pau, etc. Com a exemple conclusiu les paraules del llavors vicepresident de la Comissió *Justitia et Pax* pronunciades al Sínode dels Bisbes sobre l'Evangelització de 1971 i, posteriorment, arquebisbe de Tarragona (1983-1997) Mons.

¹⁷³ J. M. ROVIRA BELLOSO, «Fe», en AA.VV., *Conceptos Fundamentales de Pastoral*, 382.

Ramon Torrella, que il·lustren el testimoni eclesial de manera més significativa, més creïble per al món contemporani dient:

El anuncio del Evangelio recibe el sello de una mayor credibilidad por medio del testimonio de la vida que muestra la conformidad de las palabras y los hechos. No hay que olvidar que el hombre de hoy es particularmente sensible a los valores de la justicia, de la paz y del amor solidario. Destacando este punto el Sínodo anterior afirmó difícilmente obtendrá credibilidad el mensaje cristiano entre los hombres de nuestro tiempo si no se demuestra la eficacia en este mundo de la acción por la justicia. De modo positivo el testimonio a favor de la justicia se realiza de diversos modos y en diversos campos, pero es conveniente subrayar que la auténtica justicia nace del amor que no se pueden separar la justicia y el amor cristiano al prójimo. Por otra parte, debemos reconocer que solo el amor es digno de fe, y consecuentemente, el amor ha sido y será siempre la fuerza interna de toda evangelización.

De modo negativo, el testimonio por la justicia debe consistir en remover los obstáculos como son los antitestimonios de tantas situaciones de injusticia [...] Particular importancia asuma la denuncia de violaciones de los derechos humanos. La Iglesia es, de hecho, en diversas situaciones, la única que puede asumir la defensa de los más pobres, de los oprimidos y de aquellas víctimas de la injusticia que ni siquiera pueden hacer oír su voz.

El mundo no pide a la Iglesia soluciones técnicas a sus problemas, sino que espera de ella la luz de la fe, el impulso de la esperanza y la fuerza del amor cristiano, como las fuerzas más profundas para la transformación del mundo.¹⁷⁴

Entre els testimonis que més expressen la creativitat de l'Església, trobem el martiri. En efecte, el martiri ha esdevingut un tema significatiu en la teologia.

¹⁷⁴ Text pronunciat pel propi autor, citat també a G. CAPRILE, *Il Sinodo dei Vescovi 1974*, Roma 1975, 468 i J. GUIERAS, *Evangelització*, Montserrat 1985, 155s.

Cal recordar que es tracta d'un tema que va tenir unes breus referències al Concili Vaticà II,¹⁷⁵ però que en documents recents de Joan Pau II ha experimentat un creixement notable.¹⁷⁶

Destaquem l'encíclica de Joan Pau II, *Fides et Ratio* (1998), que aporta un text paradigmàtic sobre el martiri on cal el màrtir com a exemple emblemàtic d'un testimoni radical:

El mártir, en efecto, es el testigo más auténtico de la verdad sobre la existencia. Él sabe que ha hallado en el encuentro con Jesucristo la verdad sobre su vida y nada ni nadie podrá arrebatarle jamás esta certeza. Ni el sufrimiento ni la muerte violenta lo harán apartar de la adhesión a la verdad que ha descubierto en su encuentro con Cristo. Por eso el testimonio de los mártires atrae, es aceptado, escuchado y seguido hasta en nuestros días. Ésta es la razón por la cual nos fiamos de su palabra: se percibe en ellos la evidencia de un amor que no tiene necesidad de largas argumentaciones para convencer, desde el momento en que habla a cada uno de lo que él ya percibe en su interior como verdadero y buscado desde tanto tiempo. En definitiva, el mártir suscita en nosotros una gran confianza, porque dice lo que nosotros ya sentimos y hace evidente lo que también quisiéramos tener la fuerza de expresar.¹⁷⁷

Segons S. Pié-Ninot, aquest text és un exemple significatiu de la forma de coneixement present a l'encíclica. Si la finalitat de la recerca de la veritat és la realització de l'existència personal, no n'hi ha prou només amb el coneixement racional, sinó que calen altres expressions més profundes i més convincents.

¹⁷⁵ Cf. LG 15.42.50; UR 4; PO 12; AG 5.24; GS 21.

¹⁷⁶ Cf. TMA 37; OL 38; UUS 84; FR 32, etc. També ho trobem a R. FISICHELLA, «Il martirio come testimonianza», en AA.VV., *Portare Cristo all'Uomo*, 747-767; ID., «Martirio», en DTF, 858-871; ID., *La Rivelazione, Evento e Credibilità*, 548-561; també en el comentari de S. PIÉ-NINOT a TMA núm. 37 en, S. PIÉ-NINOT, «Los mártires: un testimonio que es preciso no olvidar», en CONSEJO DE LA PRESIDENCIA DEL GRAN JUBILEO DEL AÑO 2000, *Tertio Milenio Adveniente*, 179-193; R. BLÁZQUEZ, «¿Qué es un mártir cristiano?», en M. E. GONZÁLEZ RODRÍGUEZ (ed.), *El martirio cristiano*, 33-60; C. SERNA GONZÁLEZ, «Mártires, paradigma de cristianos», en M. E. GONZÁLEZ RODRÍGUEZ (ed.), *El martirio cristiano*, 61-72; E. ROMERO POSE, «Martirio y santidad en la primera teología cristiana», en M. E. GONZÁLEZ RODRÍGUEZ (ed.), *El martirio cristiano*, 73-102.

¹⁷⁷ FR 32.

En efecte, en aquest text es col·loca la descripció del màrtir com a exemple emblemàtic d'un testimoni radical.¹⁷⁸

En definitiva, segueix el teòleg de Barcelona, *Fides et Ratio* permet una actualització del martiri present al Vaticà II adreçada a tots els cristians amb dues condicions: confessar Crist i seguir-lo pel camí de la creu:

Per tant, el martiri, gràcies al qual el deixeble es fa semblant al mestre que acceptà la mort per la salvació del món, bo i conformant-se a ell en l'efusió de la seva sang, és considerat per l'Església com un do excepcional i la suprema prova de la caritat. I si això es concedeix a pocs, cal que tothom estigui preparat a confessar Crist davant dels homes i a seguir-lo pel camí de la creu enmig de les persecucions que mai no manquen a l'Església.¹⁷⁹

En aquest text de la constitució dogmàtica de l'Església es remarca que al martiri el testimoni es configura a Crist ja que es dona una unitat profunda entre la sort del Mestre i la del deixeble. Per tant, cal remarcar qui s'és màrtir no perquè es mor sinó perquè es testifica la veritat evangèlica fins a la mort.¹⁸⁰

Segons R. Fisichella, amb el martiri es vol mostrar que és «un llenguatge expressiu de la Revelació i un signe creïble de l'amor trinitari de Déu».¹⁸¹

El testimoni dels màrtirs mostra que la revelació encara té la força d'inserir en la vida dels homes i, consegüentment, de provocar en els altres la fe o viure-la d'una manera coherent i significativa. A més, el testimoni dels màrtirs moltes vegades es vivia com el testimoni de la presència de Déu a la comunitat, en el sentit que, en el màrtir, la Trinitat es revela com a amor que arriba al do complet de si mateixa.¹⁸²

Així doncs, el martiri actualment s'entén com un signe que es posa a l'home i provoca el sentit de la seva existència.¹⁸³

¹⁷⁸ Cf. S. PIÉ-NINOT, *La Teología Fundamental*, 633-635.

¹⁷⁹ Cf. LG 42.

¹⁸⁰ Cf. Agustí d'Hipona, *Serm.* 331,2 (PL 38,1460) on diu: «no es la pena que hace al mártir sino la causa».

¹⁸¹ R. FISICHELLA, «Martirio», en *DTF* 669-682.673.

¹⁸² Cf. FISICHELLA, «Martirio», en *DTF* 675.

¹⁸³ Cf. FISICHELLA, «Martirio», en *DTF* 675.

Seguint R. Fisichella, davant de les preguntes que l'home es fa sobre el sentit de la seva vida, la llibertat davant de la mort i la decisió d'eternitat, el màrtir respon indicant que ha trobat a l'Evangeli la veritat per a la pròpia vida. Ell pot, fins i tot sent condemnat a mort, escollir la mort. Per al màrtir, acceptar la mort equival a escollir lliurement la confiança absoluta en l'amor de Déu, ja que Ell ha vençut la mort, qui confia en ell regnarà per sempre.¹⁸⁴

S'apunta, doncs, al grau màxim, a l'amor que dona la seva vida per ser estimat, és a dir, al martiri. Així, doncs, el martiri, do d'amor i prova d'amor, és també assimilació perfecta a Crist, el veritable Màrtir.¹⁸⁵

Heus aquí un dels signes més creatius per a l'Església. Ser autèntics fins a l'extrem de donar la vida per tal que la vida de les persones estigui més empeltada a la de Jesús.

3.2. CLAUS PER ESDEVENIR UNA ESGLÉSIA SINODAL CREATIVA

En el nostre recorregut podem afirmar que l'Església només podrà ser més creativa si torna a la frescor de Jesús, al seu carisma original i si enforteix en la seva estructura institucional original.

També si la doctrina, la litúrgia i la moral està més recolzada en Jesús i menys en qüestions col·laterals i en compromisos històrics.¹⁸⁶ Per això el papa Francesc ens convida:

Sortim, sortim a oferir a tots la vida de Jesucrist. Repeteixo aquí per a tota l'Església el que molts cops vaig dir als sacerdots i laics de Buenos Aires: prefereixo una Església accidentada, ferida i tacada perquè surt al carrer, abans que una Església malalta pel tancament i la comoditat d'aferrar-se a les pròpies seguretats. No vull una Església preocupada per ser el centre i que

¹⁸⁴ Cf. FISICHELLA, «Martirio», en *DTF* 675-677.

¹⁸⁵ Cf. *LG* 42.50; *GS* 20; *AG* 24; R. FISICHELLA, «Il martirio come testimonianza: contributi per una riflessione sulla definizione di martire», en *AA.VV.*, *Portare Cristo all'uomo. Atti del Congresso del ventennio del concilio Vaticano II (Roma 18-21 febbraio 1985)*, II, *Testimianza*, 747-767.

¹⁸⁶ Cf. J. M. CASTILLO, «El evangelio es, ante todo, una forma de vivir» [en línea], *Fe adulta* <https://www.feadulta.com/es/buscadoravanzado/item/11830-el-evangelio-es-ante-todo-una-forma-de-vivir.html> [Consulta: 27 agost 2023]: «El cristianismo (como le ocurre a otras religiones), por una presunta fidelidad a sus orígenes, se ha quedado muy atrasado con respecto a la cultura y a los acontecimientos que estamos viviendo».

acabi clausurada en un embolic d'obsessions i procediments. Si quelcom ha d'inquietar-nos santament i preocupar la nostra consciència, és que tants germans nostres visquin sense la força, la llum i el consol de l'amistat amb Jesucrist, sense una comunitat de fe que els contingui, sense un horitzó de sentit i de vida. Més que el temor a equivocar-nos, espero que ens mogui el temor a tancar-nos en les estructures que ens donen una falsa contenció, en les normes que ens tornen jutges implacables, en els costums on ens sentim tranquils, mentre a fora hi ha una multitud famolenta i Jesús ens repeteix sense cansar-se: «Doneu-los vosaltres de menjar!» (Mc 6,37).¹⁸⁷

En aquesta línia caldrà ser creatius. Cal imitar Jesús i per fer-ho ens endinsem des de l'horitzó de la reflexió, la vivència i la celebració de la fe tenint a Jesús com a màxim referent.

Ens apropiem des de la perspectiva del que Jesús va predicar, la seva vivència amorosa i les celebracions que va convocar i va participar per tal que l'Església sigui avui més creativa per impulsar un significatiu canvi en la seva oferta evangelitzadora per al món d'avui.

Així doncs, reflexionarem sobre la quotidianitat de la vida de Jesús, a la metodologia i contingut de les seves reflexions, de les seves accions misericordioses i caritatives, i de les seves celebracions peculiars que ens permeti establir uns criteris creatius de cara al present i futur de la nostra Església.

3.2.1. *Quina va ser la predicació de Jesús?*

La vida de Jesús, sintèticament, va tenir dues grans ocupacions: curar malalts i predicar el Regne de Déu. D'aquestes ocupacions, primer reflexionarem sobre la seva predicació, enquadrant-la en els grans temes: el Regne, la misericòrdia i la conversió.

Per tant, quins continguts va predicar Jesús?

Jesús va predicar culturitzant-se, com afirma A. Brighenti: «en conseqüència amb el misteri de l'encarnació, evangelitzar no consisteix simplement a anunciar una doctrina o incorporar persones a l'Església, sinó, encarnar l'Evan-

¹⁸⁷ EG 49.

geli en la diversitat de les cultures». ¹⁸⁸ I els especialistes coincideixen en afirmar que el principal contingut del seu missatge és la predicació del Regne de Déu que ja és a prop o entre nosaltres; ¹⁸⁹ pura iniciativa de Déu, ¹⁹⁰ i és bona notícia. ¹⁹¹

D'aquí caldrà ser creatius en retornar a anunciar el Regne de Déu com a tema central del nostre anunci, a més, de l'apropament a les altres confessions cristianes tenint com a punt de contacte la construcció del Regne.

Un segon element de la predicació de Jesús és la misericòrdia. Un aspecte lligat al tercer element, constant, en la predicació de Jesús com és la crida a la conversió, una invitació a girar la nostra vida vers Déu. Una conversió que és radical que convida a renunciar a tot per abraçar el Regne.

Tot això s'entén i realitza si col·loquem l'amor com a nucli aglutinador de tots tres. I per tal d'imitar-lo, cal observar com ho va fer Jesús: Ell coneixia el seu auditori. I aquest coneixement li permetia una relació directa i diàfana, condició indispensable per a la creativitat de l'Església del futur: el coneixement de les persones a qui s'ha de dirigir el missatge.

A més, el seu discurs era narratiu, utilitzant paràboles, per tal de penetrar l'existència de les persones. No pretén ser entès, sinó demostrar què entén. No cerca informar, sinó penetrar els cors. I els entén perquè viu com ells viuen, perquè és un comunicador d'experiència que vol provocar l'encontre amb la seva persona. ¹⁹²

Un darrer aspecte important en la seva predicació és que sempre fomenta el diàleg ¹⁹³ per tal de revelar-se, d'informar, de consolar, d'acollir, de projectar esperances, etc.

Finalment, Jesús utilitza un llenguatge no verbal: a través dels seus vestits; postrant-se; posant-se en peu; recolzant el pit; alçant els ulls; les mans; essent besat; escrivint a terra; etc., per tal de transmetre fermesa i tendresa, radicalitat i flexibilitat, acolliment, competència, etc. ¹⁹⁴

¹⁸⁸ A. BRIGHENTI, *La Iglesia perpleja*, 125.

¹⁸⁹ Cf. Mt 9,37; 12,23; Mc 2,22; 9,1; Lc 17,21 i Jn 4,35.

¹⁹⁰ Cf. Mt 6,10; Lc 11,2; Jn 4,11.

¹⁹¹ Cf. Mt 4,23; Mc 1,14, Fets 15,7.

¹⁹² Cf. J. TOLENTINO DE MENDONÇA, *La construcción de Jesús. La sorpresa de un retrato*, 197.

¹⁹³ Cf. J. ESPEJA, *Jesucristo. La invención del diálogo*, Estella: Verbo Divino 2001; J. MAS BAYÉS, *Diálogos de Jesús en el evangelio*, Barcelona: Claret 2001.

¹⁹⁴ Cf. F. BOSCIONE, *I gesti di Gesù. La comunicazione non verbale nei vangeli*, Milán: Ancora 2002.

Per tant, a la llum de la reflexió exposada caldrà ser creatius en retornar la predicació del Regne, sobretot en la predicació homilètica, com a tema fonamental, amb els seus valors: justícia, veritat, pau i amor. També en tota la catequesi, la formació teològica, etc., caldrà tenir present el seu horitzó comprensiu segons aquests valors proposats.

A més d'això, cal una purificació del concepte de Déu per tal de descobrir el Déu de Jesucrist que ens acompanya i ens estima, un Déu compassiu i misericordiós, que busca l'ovella pèrdua i l'inclou al banquet que li té preparat, per tal que l'Església sigui més fidel a la seva missió.

També una major valoració de la Paraula de Déu. Un sentir-nos germans els uns dels altres, oberts a les altres espiritualitats per tal de compartir l'experiència de Déu, obrint-se amb humilitat a les esglésies germanes i aprenent de les seves espiritualitats.

Acceptar la nostra fragilitat tant personal com social, per tal de proclamar les benaurances que es converteixen en felicitat i desemmascarar les cultures actuals, per tal de recuperar la dimensió profètica de la seva missió.

En efecte, repeteixo, si volem ser creatius necessitem un canvi en la predicació retornant al tema central del Regne de Déu com a tema fonamental de la nostra creativitat. I fer-ho de forma narrativa per tal de purificar la nostra idea de Déu i valorar més la paraula de Déu, obrint-nos a altres espiritualitats que ens poden enriquir per a combatre l'antropocentrisme imperant i anunciar profèticament el Regne de Déu.

3.2.2. *Quines accions va fer Jesús?*

No n'hi ha prou amb reflexionar sobre la fe. S'ha de viure. I si alguna cosa va caracteritzar Jesús és la seva vivència de la fe. D'entrada, cal recordar que Jesús va néixer i créixer en una cultura jueva, fortament respectuosa amb la Llei on l'amor no és només un manament principal, sinó com una cultura que impregnava tot el teixit social. En efecte el manament: «Estimaràs a Déu amb tot el teu cor, amb tota la teva ànima, amb tot el teu pensament i al pròxim com a tu mateix» (Mt 22,37) és un manament molt més enllà, és a dir, és el *manament*.

I això Jesús ho va aprendre en família. I aquesta experiència es manifestarà en fets concrets que l'evangelista Joan anomenarà «signes», és a dir, les accions salvífiques de Jesús per tal de manifestar i revelar el gran amor de Déu vers la

humanitat. Però a qui va estimar? A tots i cadascuna de les persones amb qui es va topar. Però també va manifestar el seu amor preferencial, que no excloent, pels infants, dones, pecadors, pobres i, òbviament, pels seus deixebles.

Quines característiques tenia aquest amor?

En primer lloc, l'amor que Jesús manifesta als homes és manifestació del seu amor al Pare. També la cura que té per tot el gènere humà cobrant realisme en les diferents curacions on alleugera, per exemple, el sofriment dels malalts. Un amor gratuït, integral, que requereix de fe. Per tant, un amor no només racional, sinó materialitzat en la realitat de la mateixa vida.

A més, ho expressa i realitza amb misericòrdia, amb gran cura i guarint de tota malaltia, i amb gran llibertat tot portant-lo a la mort, i mort en creu.

Per això, una Església creativa caldrà incrementar la seva oferta misericordiosa¹⁹⁵ perquè només així podrem aspirar a ser veritables deixebles de Jesús, essent fidels a la nostra essència humana i cristiana que col·loca la misericòrdia com a la seva font i cimal, en totes les seves dimensions, sacramentals,¹⁹⁶ socials,¹⁹⁷ fraternes, etc. per tal de caminar junts, per tal de pensar (simfonia), de sentir (simpatia) i de treballar (sinergia) junts enriquint-nos amb les nostres diferències.

Un element clau de les esglésies primitives és l'experiència martirial. Cal postures més valentes per tal d'alçar la veu d'aquells que no són escoltats; abandonar la comoditat i la complaença, tal com va fer Jesús, qui va ser capaç de donar la vida, mostrant així, el lideratge cristià que cal manifestar a les futures generacions tant eclesials com socials, és el lliurament de la vida fins a l'extrem.

Per tant, per ser creatius en les accions cal estimar com ho va fer Jesús: amb misericòrdia i respecte, de manera gratuïta i transformadora, revolucionant el món amb la civilització de l'amor fins a l'extrem del testimoni martirial.

3.2.3. *Les celebracions de Jesús*

Sols podem celebrar una fe que es reflexiona i es viu. Del contrari seria dia-bòlica (separar) i no sim-bòlica (ens unirà). Per tant, com va celebrar Jesús, amb qui i de quina manera?

¹⁹⁵ Cf. FT 77.

¹⁹⁶ Cf. EG 47.

¹⁹⁷ Cf. EG 177-258 «Dimensión social de la evangelización».

Jesús pertanyia a un poble de celebracions que harmonitzaven les coses civils amb les religioses, les naturals amb les espirituals, etc., i Jesús participava.¹⁹⁸

No només participava en les celebracions de caire religiós sinó també en les de caire civil: com un casament, menjant amb amics, etc. i ho va fer tant amb la seva família com amb els seus deixebles, però també, amb pecadors, amb aquells que eren descartats.

I totes aquestes celebracions les celebrava primer de tot, amb gran respecte per les tradicions. S'adapta als protocols establerts. Però aquest gran respecte no li impedirà ser molt crític amb algunes desviacions, amb les pèrdues de sentit.¹⁹⁹ Cal remarcar, però que hi ha una característica general en la seva participació: la pregària, és a dir, l'actitud orant que sempre l'acompanya en els seus moviments i les seves accions. Reflex d'això serà el *Parenostre* on s'expressa amb una gran claredat la pregària de Jesús que cal imitar i transmetre.

A la llum d'això, l'Església serà creativa si respecta les tradicions, és a dir, posar més atenció al sentit vital i no sols al ritual; si recupera la intenció original de les primitives comunitats cristianes: veritables trobades entre germans que celebren la fe, que la reflexionen i la viuen.

Per això, cal ser crítics, com Jesús, i l'Eucaristia ha de tornar a ser el centre de la vida cristiana. També caldrà ser creatius en altres formes d'apropament al Poble de Déu utilitzant recursos evangelitzadors, incorporant infants, joves i dones, etc.²⁰⁰

Per últim, la creativitat en les celebracions del futur haurien de ser més espirituals i menys religioses. Caldrà recuperar les riques tradicions teològiques, litúrgiques i pastorals de les escoles d'espiritualitat que han afavorit la meditació, el discerniment, la introspecció, etc. per tal d'ajudar les persones a desenvolupar la seva vida espiritual.

¹⁹⁸ Pasqua; pans sense llevat; Primícies, Pentecostes, Tabernacles, les Trompetes i Dia de l'expiació.

¹⁹⁹ Cal recordar l'expulsió dels mercaders del temple (cf. Mc 11,15-19 i Jn 2,13-22), el dis-sabte (cf. Lc 13,10-17), etc.

²⁰⁰ Cf. S. NOCETI, «El proceso de reconfiguración de la ministerialidad en una Iglesia Sinodal» i «Iglesia sinodal, Iglesia de la corresponsabilidad», en R. LUCIANI – S. NOCETI, *Sinodalmente*, 151-216; M. ECKHOLT, «Sensus fidelium. La sinodalidad y el devenir sujeto del laicado» i A. B. FAYE, «La sinodalidad en femenino: nuevos espacios de discernimiento», en R. LUCIANI – S. NOCETI – C. SCHICKENDANTZ (coords.), *Sinodalidad y reforma*, 183-199 i 203-225.

CONCLUSIONS

Si la creativitat és la capacitat de generar idees noves, originals i útils, és l'habilitat de pensar innovadorament i de trobar solucions creatives als problemes, la creativitat és fonamental en molts aspectes de la vida, des de l'art i la música fins a la ciència, entre elles la teològica, i la tecnologia.

La creativitat implica pensar fora dels límits convencionals, explorar noves perspectives i combinar idees de manera nova. És un procés que requereix flexibilitat mental, curiositat, imaginació i disposició per prendre riscos.

La creativitat no està limitada a un grup selecte de persones, sinó que és una capacitat innata a tots els éssers humans. No obstant això, es pot estimular i desenvolupar a través de la pràctica i el cultiu d'hàbits creatius, com l'observació, l'experimentació, el joc, la recerca d'inspiració i l'obertura a noves experiències.

La creativitat és valuosa en molts aspectes de la vida, ja que ens permet trobar solucions innovadores als problemes, expressar la nostra individualitat, fomentar el creixement personal i professional i generar canvis positius per al nostre món.

En síntesi, la creativitat és la capacitat de generar idees noves i originals. És un procés de pensament innovador que es pot estimular i desenvolupar a través de la pràctica i el cultiu d'hàbits creatius. La creativitat és valuosa en diversos àmbits de la vida i permet trobar solucions innovadores i expressar la nostra individualitat així com el seu aspecte més universal.

D'altra banda, hem vist, com la sinodalitat, en sentit general, es refereix a la col·laboració i la participació de tots els membres d'una comunitat en la presa de decisions i la recerca de solucions. És un enfocament que promou el diàleg, el consens i el respecte mutu. La sinodalitat busca involucrar totes les parts interessades per assolir un objectiu comú i prendre decisions de manera conjunta.

Així doncs, la creativitat i la sinodalitat poden anar de bracet, ja que la creativitat pot ser impulsada per la col·laboració i la diversitat d'idees. En fomentar un ambient sinodal, es poden generar noves perspectives i enfocaments creatius per resoldre problemes i trobar solucions innovadores.

En efecte, la creativitat i la sinodalitat són dos conceptes que es complementen entre ells. La creativitat impulsa la generació d'idees noves, originals

i útils, mentre que la sinodalitat promou la col·laboració i participació de tots els membres d'una comunitat per prendre decisions conjuntes.

La sinodalitat, en sentit particular, és un terme utilitzat en el context de l'Església per descriure el que ella és i està cridada a ser, un estil de govern i una presa de decisions que es basa en el diàleg, la participació i la col·laboració de tots els membres de la comunitat eclesial. És la mateixa Església qui és el subjecte de la sinodalitat. És un redescobrir la seva identitat per tal d'involucrar tots els fidels, incloent-hi bisbes, sacerdots, religiosos i laics, en la recerca comuna de la voluntat de Déu i en la presa de decisions importants per a l'Església.

Aquesta sinodalitat es basa en el principi que l'Esperit Sant habita cada membre de l'Església i que tots tenen un paper important en la vida i missió de l'Església. Això implica que cada membre té la responsabilitat de contribuir amb els seus dons i talents i de participar activament en la presa de decisions per tal de portar a terme la missió de l'Església.

La sinodalitat es posa en pràctica mitjançant la realització de sínodes, que es reuneixen per tractar temes importants i prendre decisions a la llum de la Paraula de Déu sota el guiatge de l'Esperit Sant. Aquestes assemblees fomenten el diàleg, l'escolta mútua i el discerniment comunitari, per tal de cercar la voluntat de Déu i promoure el benestar espiritual i pastoral de l'Església.

L'Església, com a subjecte estètic teològic, fa referència a la comprensió de l'Església des d'una perspectiva estètica i teològica, reconeixent-ne tant la dimensió espiritual com l'expressió artística i simbòlica.

Des del punt de vista estètic, l'Església pot ser apreciada com una obra d'art en si mateixa, amb els edificis, les pintures, les escultures, la música i les litúrgies que busquen transmetre i comunicar la bellesa divina. L'arquitectura de les esglésies, per exemple, pot ser dissenyada per inspirar una sensació de reverència i connexió amb el sagrat. Les obres d'art i decoracions dins de l'Església també es poden considerar expressions de la bellesa divina.

Des del punt de vista teològic, l'Església és el cos de Crist en aquest món, unida per la fe i la participació en els sagraments. Com a tal, l'Església és vista com el canal a través del qual Déu es revela i es troba amb el seu poble. Això implica que l'Església és subjecte i té una responsabilitat de transmetre i comunicar la veritat i la bellesa de Déu a través dels seus ensenyaments, rituals i pràctiques espirituals.

L'Església com a subjecte estètic teològic implica també reconèixer i fomentar la importància de l'experiència estètica en la vida espiritual dels fidels. En aquest sentit, la música, l'art, la litúrgia i altres formes d'expressió artística poden ajudar les persones a connectar-se amb el diví, experimentar la presència de Déu i aprofundir la seva relació amb Ell.

Però, la creativitat teològica fa referència a la capacitat de pensar de manera innovadora i original en l'àmbit de la teologia i la reflexió teològica. Implica anar més enllà dels enfocaments tradicionals i explorar noves perspectives, idees i enfocaments per comprendre i comunicar la fe.

La creativitat teològica es pot manifestar de diferents maneres. Pot implicar la reinterpretació dels ensenyaments i les tradicions teològiques a la llum dels desafiaments i preguntes contemporànies. També pot involucrar la cerca de noves metàfores, símbols i llenguatges per comunicar conceptes teològics d'una manera més accessible i rellevant per a les persones d'avui.

La creativitat teològica també pot ser present a l'exploració de noves àrees d'estudi i diàleg, com ara la interrelació entre la teologia i les ciències, la teologia i l'art, o la teologia i la justícia social. En unir diferents disciplines i perspectives, es poden generar idees fresques i enriquir la reflexió i la praxi teològica.

És important destacar que la creativitat teològica no cerca soscavar o descartar la tradició teològica existent, sinó més aviat enriquir-la i revitalitzar-la. Es basa en una sòlida comprensió dels fonaments teològics i en un diàleg respectuós amb la tradició, alhora que es busca trobar noves maneres d'abordar els desafiaments i les preguntes contemporànies.

En síntesi, la creativitat teològica implica pensar de manera innovadora i original en l'àmbit de la teologia i la reflexió teològica. Busca anar més enllà dels enfocaments tradicionals, explorar noves perspectives i enfocaments i comunicar la fe de manera més accessible i rellevant. La creativitat teològica enriqueix la reflexió teològica i obre noves possibilitats per comprendre i viure la fe al món actual.

I és l'Església, com a subjecte estètic teològic qui té la missió de ser creativa.

I aquesta creativitat es pot manifestar de diferents maneres, com ara:

1. Interpretació de textos sagrats: La creativitat es pot aplicar en analitzar i comprendre els textos religiosos de maneres noves i originals. Això implica cercar significats més profunds, fer connexions inesperades i explorar diferents interpretacions.

2. Expressió artística: pot ser expressada a través de l'art en les diverses formes, com la pintura, la música, la dansa o l'escriptura. Aquestes expressions artístiques poden transmetre missatges teològics de manera poderosa i emocional, i poden ajudar les persones a connectar-se amb el diví d'una manera més personal i creativa.
3. Teologia contextual: La creativitat es pot aplicar al context en què es desenvolupa la teologia. Cada cultura i comunitat té la seva pròpia manera d'entendre i viure la fe, i la creativitat pot ajudar a adaptar la teologia a diferents contextos, tenint en compte les necessitats i les realitats específiques de cada lloc.
4. Teologia pràctica: La creativitat pot ser utilitzada per desenvolupar noves pràctiques i rituals religiosos i accions socials que siguin rellevants i significatius per a les persones i per al món actual. Això implica pensar de manera innovadora sobre com la fe pot ser viscuda i experimentada a la vida quotidiana.

La creativitat en la teologia pot ser un camí per aprofundir en la comprensió de la fe i per mantenir-la rellevant i viva al món actual. En efecte, essent creatius es poden descobrir noves idees i perspectives útils que enriqueixen l'experiència religiosa i ajudin les persones a connectar amb el diví d'una manera més profunda i significativa per a les seves vides. I això en l'Església, com a subjecte estètic teològic, es pot manifestar de maneres diferents:

1. En l'expressió artística: L'Església ha estat una gran promotora de l'art al llarg de la història. La creativitat es pot expressar mitjançant la pintura, l'escultura, la música, la dansa, el teatre i altres formes artístiques.

Aquestes expressions creatives poden ajudar a transmetre missatges religiosos de manera poderosa i emocional, i a connectar les persones amb el diví d'una manera més profunda.

2. En una litúrgia creativa: La creativitat es pot aplicar a la litúrgia, renovant i explorant noves maneres de celebrar els sagraments i els rituals religiosos.

Això implica utilitzar elements visuals i altres recursos creatius per fer que la litúrgia sigui més participativa, rellevant i significativa per a la vida de persones.

3. En una predicació creativa: La creativitat es pot aplicar a la predicació, retornant a l'essencial, la predicació del Regne, i utilitzant recursos visuals, narratives creatives, il·lustracions i altres mitjans per comunicar els missatges de manera més efectiva i atractiva per tal d'emprendre el camí de retorn vers aquest Déu misericordiós. Això pot ajudar a captar l'atenció de les persones, fer que els missatges siguin més comprensibles i aplicables a la vida quotidiana, i promoure una participació més gran en la reflexió i l'aprenentatge, en la contemplació i la pregària.
4. En una comunicació creativa: La creativitat es pot utilitzar en la comunicació de la fe. Això implica adaptar-se a les noves formes de comunicació i utilitzar recursos creatius per arribar a les diferents audiències i transmetre els missatges religiosos d'una manera rellevant i atractiva però, sobretot, amb un testimoni de vida coherent, fins a l'extrem del martiri, on en les nostres accions estiguin encarades, especialment, a comunicar l'alegria de l'Evangeli als més pobres i exclosos d'aquest món.

A partir d'ara, només ens queda una cosa: complir el manament del Senyor, «Ves, i tu fes igual».¹⁸⁸

¹⁸⁸ Lc 10,37.

ABREVIATURES i SIGLES

A més de les sigles bíbliques, patristiques més habituals, es ressenyen a continuació les abreviatures més usuals.

AA	<i>Apostolicam Actuositatem</i> , Decret del Vaticà II sobre l'apostolat dels laics, 18 de novembre de 1965
AA.VV.	autors varis
AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i> . Città del Vaticano
AG	<i>Ad gentes</i> , Decret del Vaticà II sobre l'activitat missionera, 7 de desembre de 1965
AT	Antic Testament
BAC	Biblioteca de Autores Cristianos
c. / cc.	capítol / capítols
CEC	<i>Catecisme de l'Església Catòlica</i> . 1992 (edició típica, 1997) <i>Communio Communio</i> , Revista Internacional de Teologia, Madrid-Sevilla
coord. / coords.	coordinador / coordinadors
Dce	<i>Deus caritas est</i> , Carta encíclica de Benet XVI, 25 de desembre de 2005
DigH	<i>Dignitatis Humanae</i> , Declaració del Vaticà II sobre la llibertat religiosa, 7 de desembre de 1965
dir. / dirs.	director / directors
DoViv	<i>Dominum et vivificantem</i> , Carta encíclica de Joan Pau II, 18 de maig de 1986
DTF	LATOURELLE, R. – FISICHELLA, R. (eds.) – PIÉ-NINOT, S. (trad.), <i>Diccionario de Teología Fundamental</i> , Madrid: San Pablo 1992; 2000
DTFesp	veus únicament presents en l'edició espanyola del <i>DTF</i> , Madrid: San Pablo 1992; 2000
DV	<i>Dei Verbum</i> , Constitució dogmàtica del Concili Vaticà II sobre la Revelació Divina, 18 de novembre de 1965
ed. / eds.	editor / editors
EG	<i>Evangelii Gaudium</i> , Exhortació apostòlica de Francesc, 24 de novembre 2013

<i>EstTrin</i>	<i>Estudios Trinitarios</i>
ET	RAHNER, K., <i>Estudios Teológicos</i> , I-VII, Madrid 1967-1969; I ² , Madrid 2000
EV	<i>Enchiridion Vaticanum</i>
FR	<i>Fides et Ratio</i> , Carta encíclica de Joan Pau II, 14 de setembre de 1998
GS	<i>Gaudium et Spes</i> , Constitució pastoral del Concili Vaticà II sobre l'Església i el món contemporani, del 7 de desembre de 1965
LG	<i>Lumen Gentium</i> , Constitució dogmàtica del Concili Vaticà II sobre l'Església, 21 de novembre de 1964
NAe	<i>Nostra Aetate</i> , Declaració del Concili Vaticà II sobre les relacions de l'Església amb les religions no cristianes, 28 d'octubre de 1965.
núm.	número
NT	Nou Testament
OL	<i>Orientali Lumen</i> , Carta apostòlica de Joan Pau II, 2 de maig 1995
PG	J. MIGNE, <i>Patrologia Graeca</i>
PL	J. MIGNE, <i>Patrologia Latina</i>
PO	<i>Presbyterorum ordinis</i> , Decret del Concili Vaticà II sobre els preveres, 7 de desembre de 1965
SC	<i>Sacrosanctum Concilium</i> , Constitució Concili del Vaticà II sobre la litúrgia, 4 de desembre de 1963
s / ss	següent / següents
TMA	<i>Tertio millennio adveniente</i> , Carta apostòlica de Joan Pau II, 10 de novembre de 1994
TbWNT	G. KITTEL – G. FRIEDRICH (eds.), <i>Theologisches Worterbuch zum Neuen Testament</i> (= Kittel), vol. I, Stuttgart 1966
UR	<i>Unitatis reintegratio</i> , Decret del Concili Vaticà II sobre l'ecumenisme, 21 de novembre de 1964
UUS	<i>Ut unum sint</i> , Carta encíclica de Joan Pau II, 25 de maig de 1995
vol. / vols.	volum / volums

BIBLIOGRAFIA

1. Enciclopèdies i diccionaris

- BALTHASAR, H. U. Von, «Spiritus Creator», en *ET* III, 151.
- , «Casta Meretrix (1961)», en *ET* II, 197-290.
- CONGAR, Y., «Propiedades esenciales de la Iglesia», en *MyS* IV/1, 371-516.547-609.
- , «La chiesa è apostolica», en *MyS*, IV/1, 639.
- COLLINS, G. O.', «Amore», en LATOURELLE, R. – FISICHELLA, R. (a cura di), *Dizionario di Teologia Fondamentale*, Assisi: Cittadella 1990, 19.
- FISICHELLA, R., «Martirio», en *DTF*, 858-871.
- HAUCK, F., «koinônos», en *TbWNT*, vol. III, 789-810.
- PIÉ-NINOT, S., «Propuesta para una lectura sacramental», en *DicEcle*, 14-16.
- , «Iglesia Primitiva», en *DicEcle*, 521-524.
- , «Palabra de Dios», en *DTFesp*, 1044-1046.
- , «Iglesia primitiva», en *DTFesp*, 680-686.
- , «Jesús y la Iglesia», en *DTF*, 629-640.
- , «La revelación de Dios», en PEDROSA, V. M^a – NAVARRO, M^a – LÁZARO, R. – SASTRE, J. (dirs.), *Nuevo Diccionario de Catequética*, Madrid: San Pablo 1999, 1947-1961.
- , «Ministerio Petriño I. Perspectiva de la teología Fundamental», *DTFesp*, 959-964.
- , «Sentido de la fe», en *DTF*, 1348-1351.
- , «Iglesia primitiva, Ministerio petriño y Palabra de Dios», en *DTFesp*, 680-686.959-964.1044-1046.
- , «Sociología e Iglesia», en *DicEcle*, 1006-1008.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, *Diccionario de la lengua española*, Madrid: Espasa Calpe 22001.
- RHANER, K., «La Iglesia primitiva», en *DT*, 330.
- , «Magisterio», en *DT*, 397-399.
- , «Advertencias dogmáticas marginales sobre la piedad eclesial», en *ET*, V, 373-402.381.382.394.
- , «Sobre el apostolado seglar», en *ET*, II, 340.
- , «Para una teología del símbolo», *ET*, IV, 283-321.
- , «Iglesia de los pecadores (1947)», en *ET*, V, 295-313.

- , «Sobre la piedad eclesial», en *ET*, V, 378.
- , «Magisterio», en *SM*, IV, 381-398.385s.
- , «Teología Trascendental», en *SM*, VI, 610-617.

2. Documents pontificis i magisterials

2.1 Conciliars

CEE (ed.), *Concilio Vaticano II*, Madrid 1993.

MANSI, J. D., *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, LI vols., Graz 1961.

Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani Secundi. Congregationes generales LXXX-LXXXII. Sessio publica IV, Typis Polyglottis Vaticanis, Roma 1973, Ser. III, vol. III, pars I, 200. 301-308.

Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani Secundi. Congregationes generales CXXXVIII-CXLV, Typis Polyglottis Vaticanis, Roma 1977, Set. III, vol. IV, pars III, 695.

Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani Secundi. Congregationes generales CLVI-CLXIV. Sessio publica VIII, Typis Polyglottis Vaticanis, Roma 1978, Ser. III, vol. IV, pars, VI, 433-434.

2.2 Romans Pontífexs

JOAN XXIII, «Allocutio Mater Ecclesia in sollemni ss. Oecumenici Concilii inaugatione» (11.X.1962), en *ASS* 54 (1962) 782-795.

—, «Allocutio die dominica Pentecostes» (05.06.1960), en *AAS* 52 (1960) 522.

—, «Allocutio "in hoc laetamur"» (14.IX.1965), en *AAS* 57 (1965) 797 / *EV* I, 333-334.

—, «Concilium Oecumenicum Vaticanum II sollemni ritu concluditur», en *AAS* 58 (1966) 5-19.

—, *Insegnamenti di Paolo VI, 1963-1978*, 16 vols., Città del Vaticano 1964- 1979.

—, *Encicliche e discorsi di Paolo VI*, XXVI, Roma 1976.

JOAN PAU II, «Novo Millennio Inneunte», en *AAS* 93 (2001) 266-309.

—, «Fides et Ratio», en *AAS* 91(1999) 5-88.

—, «Il deposito di fede affidato alla Chiesa dal Figlio di Dio», Carta de 15.V.1980, en *EV* 7 (1980) 374-399.

- , «Orientale Lumen», en AAS 87 (1995) 745-774.
- BENET XVI, «Deus caritas est», en AAS 98 (2006) 217-262.
- , *Messaggio del santo Padre al presidente del Pontificio Consiglio della cultura in occasione della XII seduta pubblica delle pontificie accademie*, 8 de novembre de 2007.
- , «Dum Summus Pontifex apud Sacellum Sixtinum Artifices alloquitur» (21.10.2009), en AAS 12 (2009) 1045-1052.
- , «Homilía de la dedicación del Templo expiatorio de la Sagrada Familia», (Barcelona, 7.11.2010), en AAS 12 (2010) 883-887.
- FRANCESC, «Exhortación apostólica *Evangelii Gaudium*», en AAS 12 (2013) 1019-1137.
- , «Occasione L anniversariae memoriae ab inita Synodo Episcoporum», (Roma, 17.10.2015), en AAS 11 (2015) 1138-1144.
- , «Constitutio Apostolica "Episcopalis communio" de Synodo Episcoporum», en AAS 10 (2018) 1359-1378.
- , «Momentum extraordinarium precis in sacrario Basilicae Sancti Petri tempore, pandemiae» (Roma, 27.03.2020), en AAS 4 (2020) 357- 360.
- , «Sancta Missa in initio XVI Coetus Generalis Ordinarii Synodi Episcoporum: "Pro Ecclesia synodali: communio, participatio et misio"» (Roma, 10.10. 2021), en AAS 11 (2021) 1100-1103.
- , «Fratelli Tutti», en AAS 11 (2020) 969-1074.
- PAU VI, «Discurso a la ONU del 4 de octubre de 1965», en AAS 57 (1965) 877-885.

2.3 Documents de la Santa Seu

- CONGREGACIÓN PARA LA DOCTRINA DE LA FE, *EV* 6 (1979) 1942-1951.
- , «Chiesa, carisma e potere», en *EV* 9 (1985) 1421-1432.
- , «Temas selectos de la Eclesiología», en CTI, *Documentos 1969-1996*, 327-376;
- , «Documento final del Sínodo de 1985», en *EV* 9 (1985) 1797ss.
- , «Donum Veritatis», en *EV* 12 (XXX) 266.273.
- , «Communionis notio», en *EV* 13 (1992) 1774-1807.
- , «Il primato del successore di Pietro nel mistero della Chiesa», *EV* 17 (1998) 1588-1608.

- , *“Donum veritatis”. Instruzione e commenti*, Vaticano 1993, 9-14.11.
- , *El Misterio de la Iglesia y la Iglesia como comunión*, Madrid 1994, 19-97.
- COMISIÓN TEOLÓGICA INTERNACIONAL, *El «Sensus fidei» en la vida de la Iglesia*, Madrid: BAC 2014.
- SÍNODOS DE LOS OBISPOS, *Sínodo 2021-2023. Por una Iglesia sinodal, comunión, participación y misión. Documento preparatorio*, Madrid: BAC 2021.

3. Articles i revistes

- AA.VV., «Sinodalidad Misionera», en *Misión joven* 522-523 (2020) 1-120.
- BLÁZQUEZ, R., «¿Qué es un mártir cristiano?», en GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, M. E. (ed.), *El martirio cristiano*, Madrid 2007, 33-60.
- CASTILLO, J. M., «El evangelio es, ante todo, una forma de vivir» [en línea], *Fe adulta* <<https://www.feadulta.com/es/buscadoravanzado/item/11830-el-evangelio-es-ante-todo-una-forma-de-vivir.html>> [agost 2023].
- CUDA DE DUNBAR, E., «Sinodalidad y Creatividad: Pueblo de Dios como Sujeto: Jurídico Estético Teológico» [en línia], *Catholic Theological Ethics in the World Church - Forum* (01.07.2022) <<https://catholicethics.com/forum/sinodalidad-y-creatividad/>> [Consulta: 31 juliol 2023].
- DE LA RIVA, J. C., «Creatividad pastoral» [en línia], en *Revista de Pastoral Juvenil* 540 (2020) 2-3 <<https://rpj.es/editorial-540-creatividad-pastoral-juan-carlos-de-la-riva/>> [Consulta: 31 juliol 2023].
- FISCHELLA, R., «La chiesa nella teologia fondamentale», *Greg.* 69 (1988) 315-323.
- , «Il martirio come testimonianza: contributi per una riflessione sulla definizione di martire», en AA.VV., *Portare Cristo all'uomo, Atti del Congresso del ventennio del Concilio Vaticano II (Roma 18-21 febbraio 1985)*, II, *Testimonianza*, Roma 1985, 747-767.
- , «Ecclesialità dell'atto di credere», en *Noi crediamo. Per una teologia dell'atto di fede*, Roma 1993, 59-97.
- , «Fides quaerens caritatem», en *Noi crediamo. Per una teologia dell'atto di fede*, Roma 1993, 177-193.

- , «La Iglesia, mediación de la revelación y lenguaje de la fe», *EstEcl* 73 (1998) 287-306.
- , «Rapporti tra teologia e filosofia alla luce della "Fides et ratio"», en MONTOVANI, M. – THRUTHIYIL, S. – TOSO, M. (eds.), *Fede e ragione*, Roma 1999, 177-185.
- ISTITUTO PAOLO VI – RIMOLDI, A. (a cura di), «Paolo VI. Discorsi e documenti sul Concilio (1963-1965)», en *Edizioni Studium* 4 (1986) XV.
- , «Note sparse», *Notiziario* 31 (1996) 11-12.
- , «Per la ripresa del Concilio», *Notiziario* 13 (noviembre de 1986) 15-16.
- MARTINELLI, P., «Amore misericordioso e paternità di Dio», *Communio* 164 (1999) 28.
- PIÉ-NINOT, S., «A la recerca del Jesús històric», *Analecta Sacra Tarraconensia* 44 (1971) 297-328.
- , «¿Quién tiene la palabra en la Iglesia?», *Concilium* 168 (1981).
- , «Hacia una eclesiología basada en el testimonio», *RCatT* 9 (1984) 401-461.
- , «La chiesa come tema teologico fondamentale», en FISICHELLA, R. (ed.), *Gesù Rivelatore. Teologia Fondamentale*, Casale Monferrato 1988, 142-163.
- , «Eclesiología fundamental: 'Status Questionis'», *RET* 49 (1989) 361-403.
- , «La apostolicidad de la Iglesia y el ministerio del Obispo: IV Simposio Luterano Católico de 1988», *Diálogo Ecuménico* 24 (1989) 107-139.
- , «Escritura, Tradición y Magisterio en la DV o hacia el principio católico de Tradición», en *Actas del VI Simposio de Teología Histórica*, Valencia 1991, 111-145.
- , «Introducción a la DV», en CEE (ed.), *Concilio Ecuménico Vaticano II*, Madrid 1993, 172-177
- , «La identidad eclesial de la teología fundamental», en *Greg.* 74 (1993) 75-99.
- , «Una propuesta: la dimensión eclesial de la TF hoy», *RCaT* 20 (1995) 293-306.
- , «Los mártires: un testimonio que es preciso no olvidar», en CONSEJO DE LA PRESIDENCIA DEL GRAN JUBILEO DEL AÑO 2000, *Tertio Millenio Adveniente*, Salamanca 1995, 179-193.
- , «Treinta años de teología fundamental: un balance desde el Concilio Vaticano II (1965-1995)», *RET* 56 (1996) 293-315.

- , «Las dos escuelas actuales de la teología fundamental», *EE* 73 (1998) 255-260.
- , «La encíclica 'Fides et Ratio' y la TF», *Greg.* 80 (1999) 645-676.
- , «En torno a la Encíclica Fides et Ratio», *Scripta Theologica* 31 (1999) 767-889.
- , «El drama de la separación fe-razón», *RET* 60 (2000) 137-641.191-202.
- , «FR y TF: la 'circularidad entre fe y razón: sus desafíos», en BORGES DE PINHO, J. E. (ed.), *Fé e razão, caminbos de diálogo*, Lisboa 2000, 173-188.
- , «La Eclesiología Fundamental: ¿Dónde se sitúa hoy?», en CONESA, F. (ed.), *El cristianismo, una propuesta con sentido*, Madrid 2005, 230-236.
- , «La Chiesa: "Dei verbum religiose audiens" (DV 1). La rivelazione nell'ecclesiologia», en LORAZIO, G. – SANNA, I. (eds.), *La parola di Dio compia la sua corsa, I lochi teologici alla luce della Dei Verbum*, Roma 2006, 163-175.
- , «¿Hacia un *ordo communionis primatus?*», *Greg.* 89/1 (2008) 5-26.
- , «Teología de la Palabra de Dios e Iglesia», *Greg.* 89/2 (2008) 347-367.
- RATZINGER, J., «Teología e Chiesa», *Communio* 87 (1986) 101.
- ROVIRA BELLOSO, J. M., «la Iglesia realizada como auténtica comunidad», *Iglesia Viva* 67/68 (1977) 41-67.
- SAMA GARCÍA, A. «"Historia versus natura"»: arquitectura y literatura en la obra de Gaudí. Los candelabros de Barcelona», en *Goya: Revista de arte* 310 (2006) 35-48.
- SILENES, N., «Ecclesia de Trinitate, la SS. Trinidad en el Vaticano II», *Es Trinit* 13 (1979) 353.
- VITALI, D., «Sensus fidelium e opiniones publica nella Chiesa», *Greg.* 82/4 (2001) 689-717.

4. Llibres

AA.VV., *Conceptos Fundamentales de Pastoral*, Madrid: Cristiandad 1983.

ÁVILA, A., «Desafíos para la reforma de la Iglesia», en SEGOVIA, J. L. – ÁVILA, A. – MARTIN VELASCO, J. – PAGOLA, J. A., *Evangelii Gaudium y los desafíos pastorales para la Iglesia*, Boadilla del Monte: PPC 2014.

- BARRIGER, T. – CORSON, R., *La Iglesia creativa*, Dallas: Marcelo Mataloni 2021.
- BALTHASAR, H. U. Von, *Teología de la historia*, Madrid: Encuentro 1992 [trad. esp.: *Theologie der Geschichte*, Einsiedeln 1950. ³1959. La obra fue corregida y ampliada con ocasión de la tercera edición de 1959].
- , *Sponsa Verbi. Ensayos teológicos*, vol. II, Madrid: Encuentro ²2001 [trad. esp.: *Sponsa Verbi. Skizzen zur Theologie*, vol. II, Einsiedeln 1960].
- , *Verbum Caro. Ensayos teológicos*, vol. I, Madrid: Encuentro ²2001 [trad. esp.: *Verbum Caro. Skizzen zur Theologie*, vol. I, Einsiedeln 1960].
- , *Gloria*, Madrid: Encuentro 1985-1998 [trad. esp.: *Herrlichkeit*, Einsiedeln 1961-1969].
- , *Solo el amor es digno de fe*, Salamanca: Sígueme 2004, ²2006 [trad. esp.: *Glaubhaft ist nur Liebe*, Einsiedeln 1963].
- , *Qui és un cristià* (Clàssics cristians del s. XX), Barcelona: Pòrtic 2009 [trad. cat.: *Wert ist ein Christ?*, Freiburg 1965].
- , *Spiritus Creator. Ensayos teológicos*, vol. III, Madrid: Encuentro 2004 [trad. esp.: *Spiritus creator. Skizzen zur Theologie III*, Einsiedeln 1967].
- , *Teodramática. Las personas del drama: el hombre en Cristo*, 3 vols., Madrid: Encuentro 1990-1997 [trad. esp.: *Theodramatik. Die Personen des Spiels. Die Personen in Christus*, vol.3, Einsiedeln 1978].
- , *Teológica*, Madrid: Encuentro 1997 [trad. esp.: *Theologik*, Einsiedeln 1985-1987].
- , *Epílogo*, Madrid: Encuentro 1998 [trad. esp.: *Epilog*, Einsiedeln 1987].
- , *El corazón del mundo*, Madrid: Encuentro 1991.
- BERZOSA MARTÍNEZ, R., *Inteligencia pastoral en clave de sinodalidad* (Cátedra de Teología Pastoral «Arquebisbe Josep Pont i Gol» 5), Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica 2020.
- BLAZQUEZ, R., *La Iglesia del Concilio Vaticano II* (Verdad e Imagen 107), Salamanca: Sígueme 1988.
- BOSCIONE, F., *I gesti di Gesù. La comunicazione non verbale nei vangeli*. Milán: Ancora 2002.
- BUSQUESTS, J. – MARTINELL, M. (eds.), *Fe i teologia en la història. Estudis en homenatge del prof. Evangelista Vilanova*, Barcelona-Bologna: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1997.
- BRIGHENTI, A., *La Iglesia perpleja. A nuevas preguntas, nuevas respuestas*, Boadilla del Monte: PPC 2007.

- CAPRILE, G., *Il Sinodo dei Vescovi 1974*, Roma: La Civiltà Cattolica 1975.
- CONGAR, Y., *La riforma en la Iglesia. Criterios históricos y teológicos (Verdad e Imagen 102)*, Salamanca: Sígueme 2019.
- CONSEJO DE LA PRESIDENCIA DEL GRAN JUBILEO DEL AÑO 2000, *Tertio Millenio Adveniente*, Salamanca: Sígueme 1995.
- ESPEJA, J., *Jesucristo. La invención del diálogo*, Estella: Verbo Divino 2001.
- FISICHELLA, R. (ed.), *Gesù rivelatore. Teologia fondamentale*, Casale Monferrato: Piemme 1988.
- , *La Revelación: evento y credibilidad*, Salamanca: Sígueme 1989.
- (ed.), *Noi crediamo. Per una teologia dell'atto di fede*, Roma: Dehoniane 1993.
- (ed.), *Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento teologico*, Casale Monferrato 1993.
- (ed.), *La teologia fondamentale. Convergenze per il terzo millennio*, Casale Monferrato: Piemme 1997.
- , *Fides et Ratio. I rapporti tra fede e ragione*, Casale Monferrato: Piemme 1998.
- (ed.), *Fides et ratio. Testo e commento teologico-pastorale*, Cinisello Balsamo: San Paolo 1999.
- (ed.), *Il Concilio Vaticano II. Recensione e attualità alla luce del Giubileo*, Milano: San Paolo 2000.
- , *Gesù di Nazaret profezia del Padre*, Milano: San Paolo 2000.
- , *La rivelazione: evento e credibilità. Saggio di teologia fondamentale*, Bologna: EDB⁸2002.
- , *Introducción a la Teología Fundamental*, Estella: Verbo Divino⁴2005.
- (ed.), *Dio è amore. Commento teologico-pastorale a Deus caritas est*, Città del Vaticano: Lateran University Press 2006.
- (ed.), *Solo l'amore è credibile. Una rilettura dell'opera di Hans Urs von Balthasar*, Città del Vaticano: Lateran University Press 2007.
- FONTBONA I MISSE, J., *La sinodalitat de l'Església*, Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica 2022.
- FORTE, B., *La chiesa dell'Eucaristia*, Napoli: D'Auria 1975.
- , *In ascolto dell'altro. Filosofia e rivelazione*, Brescia: Morcelliana 1995.
- , *Misterio de Trinidad. Ensayo sobre el misterio de La Iglesia comunión y misión*, Salamanca: Secretariado Trinitario 1996.
- , *La porta della Bellezza. Per un'estetica teologica*, Brescia: Morcelliana⁴2002.

- , *La Iglesia, icono de la Trinidad. Breve eclesiología* (Verdad e imagen minor 4), Salamanca: Sígueme 2003.
- , *Siguiéndote a ti, luz de la vida*, Salamanca: Sígueme 2004.
- , *L'essenza del cristianesimo*, Cinisello Balsamo: San Paolo 2009.
- GESCHÉ, A., *Jesucristo* (Verdad e Imagen 150), Salamanca: Sígueme 2013.
- GÓMEZ HINOJOSA, J. F., *¿Tiene futuro la Iglesia catòlica? Su actuación ante la situación actual*, Madrid: PPC 2022.
- GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, M. E. (ed.), *El martirio cristiano*, Madrid: Edice 2007.
- GUITERAS, J., *Evangelització*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1985.
- HAUSKELLER, M., *¿Qué és el arte? Posiciones de la Estética desde Platón a Danto*, Valencia: Diálogo 2008.
- JEREMIAS, J., *Abba*, Salamanca: Sígueme 2000 [trad. esp.: *Abba*, Göttingen 1966].
- LUCIANI, R. – SCHICKENDANTZ, C. (coords.), *Reforma de estructuras y conversión de mentalidades. Retos y desafíos para una Iglesia Sinodal*, Madrid: Khaf 2020.
- LUCIANI, R. – NOCETI, S. – SCHICKENDANTZ, C. (coords.), *Sinodalidad y reforma. Un desafío eclesial*, Boadilla del Monte: PPC 2022.
- LUCIANI, R. – NOCETI, S., *Sinodalmente. Forma y reforma de una Iglesia sinodal*, Boadilla del Monte: PPC 2023.
- MADRIGAL, S. (ed.), *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia. Texto y comentario del documento de la Comisión Teológica Internacional*, Madrid: BAC 2019.
- , *Conferencias episcopales para una Iglesia sinodal*, Maliaño: Sal Terrae 2020.
- MAS BAYÉS, J., *Diálogos de Jesús en el evangelio*, Barcelona: Claret 2001.
- MARTINEZ OLIVERAS, C., *Diez cosas que el papa Francisco quiere que sepas sobre la sinodalidad*, Madrid: Publicaciones Claretianas 2021.
- OTERO, H., *Todos hermanos. La fraternidad y la amistad social Fratelli tutti. Texto completo de la encíclica Fratelli Tutti del papa Francisco con claves de lectura, propuestas para trabajar y guía para "aproximarse"*, Boadilla del Monte: PPC 2021.
- PIÉ-NINOT, S., *La sinodalidad eclesial*, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 1993.
- , *Introducción a la Eclesiología*, Estrella: Verbo Divino ³2000.
- , *La Teología Fundamental*, Salamanca: Secretariado Trinitario ⁷2009.
- , *Creer en la Iglesia*, Madrid: San Pablo 2002.
- , *Eclesiología. La sacramentalidad de la comunidad cristiana* (Lux mundi 86), Salamanca: Sígueme 2007.

- , *Hacia el primado sinodal y diaconal del papa Francisco. Documentos históricos-eclesiológicos del ministerio pretino*, Madrid: BAC 2021.
- , *La sinodalitat com «caminar junts» en l'Església (Emaús 170)*, Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica 2021.
- PIÉ-NINOT, S. – TENA, P. – ROVIRA, J. M. – PIQUIER, J., *La imposible restauración. Del Sínodo sobre el Concilio al Sínodo sobre los laicos*, Madrid 1986.
- PLANELLAS, J., *L'Església dels pobres en el Concili Vaticà II (Col·lectània Sant Pacià 105)*, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 2013.
- RAMIS DARDER, F., *¿Por qué era tan atractivas las primeras comunidades cristianas? Teología del testimonio cristiano*, Madrid: PPC 2021.
- RATZINGER, J., *Introducción al cristianismo (Verdad e Imagen 16)*, Salamanca: Sígueme ¹⁴2007.
- , *El nuevo Pueblo de Dios*, Barcelona: Herder 1972.
- , *La fraternidad de los cristianos (Verdad e Imagen minor 20)*, Salamanca: Sígueme ²2009.
- , *La Iglesia*, Madrid: San Pablo ³2005.
- , *Mirar a Cristo. Ejercicios de fe, Esperanza y Amor*, Valencia: C. B. Comercial ²2005.
- , *El Dios de los cristianos (Verdad e imagen minor 20)*, Salamanca: Sígueme ³2005.
- , *La belleza. La chiesa*, Città del Vaticano: Itaca ⁴2006.
- , *Ser cristiano*, Bilbao: Desclée de Brouwer 2007.
- RAVENTÓS GIRALT, J., *La Sinodalitat a Catalunya. Síntesi històrica dels concilis tarraconenses (Estudis de Teologia i Ciències de la Religió 2)*, Tarragona: P.A.M. – ISCR Sant Fructuós 2000.
- SAN JOSE PRIESCO, J., *Sinodalidad perspectivas teológicas, canónicas y pastorales*, Salamanca: Sígueme 2022.
- SANTOS, A., *Teología sistemática de la misión: progresiva evolución del concepto de misión*, Estella: Verbo Divino 1991.
- SPADARO, A. – GALLI, C.M. (eds.), *La reforma y las reformas de la Iglesia*, Maliaño: Sal Terrae 2016.
- SPICQ, C., *Agape dans le Nouveau Testament. Analyse de textes*, 3 vols., Paris 1958-1959.
- TOLENTINO DE MENDONÇA, J., *La construcción de Jesús. La sorpresa de un retrato (Presencia Teológica 254)*, Maliaño: Sal Terrae 2007.

TUR PALAU, V., *Teología y creatividad*, Valencia: Facultad de Teología San Vicente Ferrer 2008.

VITALI, D., *Sensus fidelium. Una funzione ecclesiale d'intelligenza della fede*, Brescia: Morcelliana 1993.

—, *Esistenza cristiana. Fede, speranza e carità*, Brescia: Queriniana 2001.

—, *Verso la sinodalità*, Magnano: Qiqajon 2014.

—, *Popolo di Dio*, Assisi: Cittadella 2013.

Memòria del curs 2022-2023

Les activitats del curs lectiu 2022 – 2023 s'iniciaren el dia 5 de setembre amb l'obertura de la Secretaria i la realització dels exàmens de la convocatòria extraordinària. Les classes començaren el dia 19 de setembre.

Estadística d'alumnes

Els alumnes matriculats durant el curs 2022 – 2023 van ser 98: 23 alumnes ordinaris (16 alumnes del Batxillerat en Ciències Religioses, 7 alumnes de la Llicenciatura en Ciències Religioses); 14 alumnes de la DECA infantil-primària; 18 alumnes de cursos de formació permanent del professorat, 3 alumnes del curs d'iniciació teològica per a agents de pastoral i 40 alumnes oients.

Cursos i col·laboracions

Aquest curs, les noves assignatures que es van programar dins el currículum de la Llicència van ser: «Pedagogia de l'art cristià», a càrrec de la Llic. M. Joana Virgili; «Fer-se persona. Itinerari de formació humana i espiritual», a càrrec de Dr. Lluís Serra i el Llic. Josep M. Castrillo; «Màrtires de Hispania. Historia y arqueología», a càrrec del Dr. Josep M. Macias i el Dr. Andreu Muñoz.; «Religiositat popular», a càrrec de la Dra. Anna Isabel Serra. De totes elles només es va impartir «Pedagogia de l'art cristià». La resta, lamentablement no es van poder impartir per manca d'inscripcions.

Per manca d'inscripcions també es van suspendre les següents assignatures del Batxillerat: «Teologia espiritual», «Psicologia de la Religió», «Introducció a l'Antic Testament», «Història de la Filosofia II», «Litúrgia» i «Teologia pastoral».

A començaments de setembre el professor emèrit Mons. Miquel Barbarà i Anglès, va comunicar a la Direcció de l'Institut que declinava realitzar els cursos de formació continuada per adults que fins ara impartia, per motius personals. Consegüentment, el curs «Sínode 2021-2023», que estava programat per a aquest any acadèmic, es va suspendre. El professor Barbarà ha impartit des del l'any 2013 de manera totalment altruista aquests cursos en benefici de la nostra institució i dels seus objectius. L'Institut agraeix la seva generositat, esforç i alta competència amb què ens ha obsequiat durant tants anys.

Aquest curs també es va programar el curs «Iniciació teològica per a Agents de Pastoral» amb l'objectiu d'oferir una formació bàsica en Ciències Religioses adreçada principalment als fidels que tenen responsabilitats eclesials o estan cridats a tenir-les.

Durant el curs 2022 – 2023 es van impartir 6 cursos de formació permanent del professorat reconeguts pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Com en el passat curs, en col·laboració amb el Secretariat diocesà per a l'Ensenyament i l'Escola Cristiana de l'Arquebisbat de Tarragona, del 3 al 7 de juliol es va impartir el curs de formació permanent del professorat «El Pacte Educatiu Global. Educar des de l'Humanisme cristià». El curs va anar a càrrec del Llic. Rafael Muñoz (director del Secretariat) i va ser seguit per 11 alumnes.

Del 10 al 14 de juliol, mitjançant la col·laboració entre l'Associació Bíblica de Catalunya i el nostre Institut es van oferir els Cursos Bíblics d'Estiu com a assignatures optatives del primer i del segon cicle dels nostres estudis ordinaris i com a cursos de formació permanent del professorat amb una assistència de 35 alumnes d'arreu de Catalunya. El Dr. Joan Ferrer va impartir el curs «Lectura de l'Evangeli segons Marc» i el Dr. Joaquim Malé el curs «Lectura teològica del llibre del Gènesi».

Cronologia dels esdeveniments

A inicis del mes de setembre la Facultat de Teologia de Catalunya ens va comunicar l'aprovació dels nous estatuts de l'Institut per part del Dicasteri per a la Cultura i l'Educació – Congregació per l'Educació Catòlica (dels Instituts d'Estudi) de la Santa Seu.

El dia 15 de setembre es va reunir el claustre de professors per fer balanç del curs 2020 – 2021 i fixar els objectius per al curs 2022 – 2023.

L'acte d'inauguració del curs 2022 – 2023 va tenir lloc el dia 20 d'octubre a Sala d'Actes del Centre Tarraconense «El Seminari». Fou presidit per l'arquebisbe Joan, Moderador de l'Institut, i va comptar amb la presència del rector de l'AUSP, el Dr. Armand Puig i Tàrrach, així com d'altres autoritats civils i eclesiàstiques.

L'acte acadèmic s'inicià amb unes paraules del director de l'Institut, el Dr. Andreu Muñoz. Tot seguit, va intervenir la secretària de l'Institut amb la lectura de la memòria del curs 2021 – 2022. La Lliçó inaugural va anar a càrrec del

Dr. Josep M. Gavaldà, professor estable de l'INSAF amb el títol: *El matrimoni. Realitat humana d'amor i testimoniatge de la fe*. En acabar, es va procedir al lliurament de títols.

El 27 d'octubre el Consell d'Institut es va reunir per parlar del futur de l'INSAF i com afrontar els reptes que se li presenten. Durant la reunió el Sr. Arquebisbe, Moderador de l'Institut, va presentar al Consell el document *Unitats Pastorals. Arquebisbat de Tarragona. Orientacions Generals* i el paper de l'INSAF en el marc del document.

El 28 d'octubre es va fer públic el nomenament del Dr. Albert Viciano Vives, professor no estable de l'Institut, com a nou degà de la Facultat Antoni Gaudí d'Història, Arqueologia i Arts cristianes, pel Gran Canceller de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, el cardenal Joan Josep Omella. També es va fer públic el nomenament per la Congregació per l'Educació Catòlica de la Santa Seu del Dr. Joan Torra i Bitlloch com a degà de la Facultat de Teologia de Catalunya per tres anys més.

El 14 de desembre el claustre de professors es va reunir amb l'objectiu de reflexionar sobre el paper que l'Institut ha de desenvolupar en la materialització del projecte de les noves Unitats Pastorals de l'Arquebisbat de Tarragona (UPA), concretament, en el tema de la formació. Durant la reunió es van recollir impressions i propostes que van ser remeses a l'Arquebisbe i a l'equip de redacció del projecte.

El dia 22 de desembre les classes van aturar-se per les festes nadalenques. Es van reprendre el 9 de gener. Del 16 al 26 de gener es van dur a terme els exàmens del primer quadrimestre.

Les classes del segon quadrimestre s'iniciaren el 6 de febrer.

El 30 de març el Sr. Arquebisbe, a proposta del director de l'Institut, va signar el nomenament del Dr. Joan Miquel Bravo com a sotsdirector de l'Institut amb l'encàrrec d'implementar la formació als arxiprestats.

En el marc del Festival romà «TarracoViva», el dia 10 de maig va tenir lloc al Museu Bíblic Tarraconense la inauguració de l'exposició i presentació del llibre-catàleg *Els orígens de l'arqueologia cristiana a Tarragona i la figura del Dr. Pere Batlle Huguet (1907-1990)*, a càrrec de la Dra. Chiara Cecalupo i el Dr. Andreu Muñoz Melgar, del qual l'Institut en va ser l'editor. L'acte va ser presidit per l'Arquebisbe de Tarragona, Dr. Joan Planellas i Barnosell.

L'exposició i la conferència, que va anar a càrrec de la Dra. Cecalupo de la Universitat Carlos III, va permetre descobrir la figura i rellevància intel·lectual prevere reusenc Dr. Pere Batlle Huguet, un dels eclesiàstics que van contribuir al despertar de l'arqueologia cristiana a Catalunya al segle XX.

L'acte fou possible gràcies a la col·laboració de les següents entitats: Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, Biblioteca del Seminari Pontifici de Tarragona, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Institut Superior de Ciències Religioses «Sant Fructuós», Museu Diocesà de Tarragona, Museu Bíblic Tarraconense, Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana i Universidad Carlos III.

L'activitat acadèmica va continuar fins a l'1 de juny quan s'acabaren les sessions del segon quadrimestre i es va iniciar el període d'exàmens. Es va donar per finalitzat el curs 2022 – 2023, amb la notificació de les qualificacions el dia 3 de juliol.

El 5 de juny, el Butlletí de la Santa Seu va publicar la decisió del papa Francesc de nomenar el Dr. Armand Puig i Tàrrach, prevere diocesà i fins ara rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, president de l'Agència de la Santa Seu per a la Valoració i la Promoció de la Qualitat de les Universitats i Facultats Eclesiàstiques (AVEPRO) per als propers cinc anys.

Arran del nomenament del Dr. Armand Puig com a president de l'AVEPRO, el Consell de Direcció de l'Ateneu Universitari Sant Pacià li va suggerir al Gran Canceller el nom del degà de la Facultat de Teologia per coordinar-ne la gestió ordinària fins a l'elecció del nou rector. El nomenament fou signat el 6 de juliol i, d'aquesta manera el Dr. Joan Torra i Bitlloch, diplomad en Teologia i en Ciències Patrístiques, i doctorat en Teologia; haurà d'exercir dues responsabilitats, perquè continua essent el degà de la Facultat de Teologia de Catalunya.

Durant el curs el nostre director ha participat en les reunions periòdiques dels directors dels Instituts de Ciències Religioses i en les del Senat acadèmic de l'Ateneu Universitat Sant Pacià a Barcelona.

Des de l'Institut es va sol·licitar a l'Arquebisbat el trasllat de la seu dels despatxos de Secretaria i Direcció/Sala de professors del Claustre del Sagrat Cor al del Claustre de Sant Pau. Es pretenia amb aquesta sol·licitud retornar a l'emplaçament original de l'Institut i d'aquesta forma una millor connexió amb les aules. El trasllat en va produir durant la segona quinzena de juliol per a tenir-ho tot preparat per a l'inici del curs 2023-2024.

El 27 de juliol el Sr. Arquebisbe, Dr. Joan Planellas i Barnosell, va nomenar el Sr. Rafael Muñoz Melgar, delegat diocesà per a l'educació. El nomenament va anar acompanyat de la inclusió de l'INSAF a aquesta delegació.

Agraïments finals

L'Institut vol agrair la col·laboració amb persones i organismes que han prestat el seu servei a la nostra institució durant el curs 2022-2023, a la Sra. Marisa Jiménez, directora del Centre Tarraconense «El Seminari» fins al passat mes de novembre, a la tasca realitzada pel personal de consergeria: la Sra. Ana Arroyo, la Sra. Gemma Martín i el Sr. Óscar Mosquera, i al personal de neteja.

Al Departament de Comunicació i Publicacions de l'Arquebisbat, per la seva sempre inestimable col·laboració.

Agraïm la col·laboració i disponibilitat de la Biblioteca del Seminari Pontifici, al seu director Mn. Enric Mateu, al tècnic Sr. Sergi Guardiola i a l'auxiliar Sra. Montserrat Sabaté, que presten el seu servei al nostre professorat i alumnat.

Finalment, agraiem la col·laboració sempre fraternal del personal del Secretariat diocesà d'Animació Bíblica.

Tarragona, setembre de 2023

Parlament del Sr. Arquebisbe, Dr. Joan Planellas i Barnosell, Moderador de l'Institut Superior de Ciències Religioses «Sant Fructuós» de Tarragona, en la inauguració del curs 2022 – 2023

Molt estimat Dr. Armand Puig, rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià; estimat Dr. Andreu Muñoz, Director de l'Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós; estimat Dr. Josep M. Gavaldà, professor ordinari de l'INSAF; benvolguda Sra. Roser Fornell, Secretària acadèmica de l'INSAF; autoritats acadèmiques, benvolguts professors i alumnes, estimat Poble Sant de Déu.

Avui, en un retorn progressiu a la normalitat després de la pandèmia, inaugurem un nou curs d'aquesta estimada institució universitària.

En primer lloc, vull agrair i felicitar al Dr. Josep M. Gavaldà per la seva lliçó inaugural que ens acaba de donar sobre el matrimoni com a realitat humana d'amor i de testimoniatge de la fe. Us felicito de cor pel treball realitzat i per tot l'esforç que hi poseu en tot treball eclesial que teniu entre mans.

Molt estimats i estimades, el nostre Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós, vinculat a la Facultat de Teologia de l'Ateneu Universitari Sant Pacià en aquest sentit, valoro moltíssim avui la presència del seu Rector, el Dr. Armand Puig, així com les seves paraules precedents, forma part d'una institució acadèmica pertanyent a la Santa Seu, en l'Espai Europeu d'Educació Superior. Tenim, per tant, una gran eina de formació que hem de mimar i potenciar.

Maldem doncs, per una renovació sàvia i valenta de la nostra institució, per a col·laborar des del pensament a una transformació missionera del que el papa Francesc anomena una Església «en sortida». En aquest marc, centrats en el cor de l'anunci de l'Evangeli i de la Tradició vivent que ens ha estat transmesa, com hem palesat avui en la lliçó inaugural, el treball del nostre Institut, en el marc de la Facultat de Teologia de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, és cridat a promoure una cultura del diàleg i de la trobada, per a una

veritable inculcació de l'Evangeli en el territori del nostre Arquebisbat, donant resposta als desafiaments antropològics dels moments actuals.

A la llum d'aquesta premissa fonamental, molt breument, voldria entrellucar principalment dos desafiaments que se li presenten als estudis del nostre Institut:

El primer desafiament consisteix en cercar de superar tot divorci entre teologia i realitat pastoral i, d'alguna manera, entre fe i vida. Encara en molts membres de la nostra Església, ja siguin clergues com consagrats i consagrades o, sobretot, laics i laiques, s'hi troba una mentalitat de pensar que els estudis reglats de l'Institut Superior tenen poc a veure amb el dia a dia de la pastoral ordinària de les nostres parròquies. Com si els nostres laics i laiques no tinguessin dret a una seriosa formació. A més, si és que estem fent bona teologia i si aquesta vol fer un servei real a la nostra Església i a la nostra societat, ha de tenir sempre una vessant pastoral, donat que cerca de donar respostes i sentit a la vida dels homes i dones del nostre avui. Per tant, la teologia no pot restar al marge d'una seriosa antropologia. La teologia s'ha de trobar sempre al servei i en diàleg amb la pastoral i amb la vida de l'Església i dels homes. Maldem, doncs, en el nostre Institut perquè sigui així. Aleshores, el nostre Institut, progressivament, anirà oferint eines intel·lectuals que puguin proposar-se com a «paradigmes d'acció i de pensament, i que esdevinguin útils per a l'anunci de l'Evangeli en un món marcat pel pluralisme ètic i religiós», com s'afirma a la Constitució Apostòlica *Veritatis gaudium*. I això ens porta a treballar en col·laboració, és a dir, en sinodalitat, com estem fent en aquests darrers temps de Sínode. En aquest sentit, convé crear una xarxa de treball i de col·laboració, en primer lloc, entre els diversos organismes eclesials, entre les nostres delegacions i l'Institut, entre els nostres arxiprestats i l'Institut; i, en segon lloc, en diàleg amb el món de la universitat i de la cultura existent en el territori de la nostra Arxidiòcesi, oferir eines de col·laboració i de recerca conjunta.

I, el segon desafiament, fa relació a saber aplicar el que acabem de dir en la realitat concreta del nostre territori. En aquests moments, l'Arxidiòcesi es troba, d'una banda, en l'aplicació de les Prioritats Pastorals per aquest curs, on la primera, sobre l'àmbit del creixement i la vivència de la fe, demana explícitament un pla de formació, i, d'altra banda, l'Arxidiòcesi es troba també en ple debat sobre la reorganització territorial. En aquest punt, entra plenament la demanda efectuada a l'inici de la intervenció d'avui per part del Director de

l'INSAF, el Dr. Andreu Muñoz. Aquesta visibilitat física s'ha de mostrar, d'una banda, en aquesta mateixa casa, com afirmava el director, és a dir, en les seves aules, en la seva biblioteca, en els seus claustres i aules, perquè aquesta casa ha de ser realment la casa de cultura de l'Església de Tarragona. Però d'altra banda, també aquesta visibilitat física s'ha de mostrar en el mateix territori: d'aquí que en el projecte d'orientacions sobre les futures Unitats Pastorals a redós d'un determinat arxiprestat, es detalla tot un pla de formació que s'hauria de desenvolupar sota la direcció tècnica de l'INSAF i en diàleg amb els agents pastorals de cada Arxiprestat. Es tracta d'un programa de formació repartit en el territori, amb una formació general, bíblica i teològica, tenint en compte també les qüestions més específicament pastorals: una teologia pràctica que englobi els diversos aspectes de la vida cristiana, la celebració de la fe i la vessant ministerial de l'Església. Es tracta, per tant, d'apropar l'INSAF al territori, sense obviar la formació estrictament reglada que té lloc en aquesta casa, i animant que aquells laics i laiques que puguin, hi accedeixin des del mateix territori.

Si afrontem adequadament aquests reptes, segur que, malgrat les dificultats del moment present, arribarem a bon port.

Felicito, de cor, a l'equip directiu, als professors i als alumnes que us heu inscrit als diversos cursos, Felicito de cor al Dr. Josep M. Gavaldà per la lliçó que ens ha impartit aquest vespre.

Trebalem, doncs, perquè l'Institut Sant Fructuós pugui anar donant els seus fruits. En el seu programa, al capdavant, ens hi va la formació del present i del futur de la nostra Església diocesana. Que l'Esperit del Senyor ens acompanyi en aquesta comesa, ell que rejoyeneix i fa noves totes les coses.

Amb aquest deler i amb aquest esperit, queda inaugurat el curs 2022-23 en el nostre Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós de Tarragona.

Índex General

LLIÇÓ INAUGURAL

CREATIVITAT I SINODALITAT. L'ESGLÉSIA COM A SUBJECTE ESTÈTIC TEOLÒGIC
A càrrec del Dr. Joan Miquel Bravo Alarcón7

MEMÒRIA DEL CURS 2022 – 2023 91

PARLAMENT DEL SR. ARQUEBISBE EN LA INAUGURACIÓ DEL CURS 2022 – 202396

INSTITUT
SUPERIOR DE

CIÈNCIES RELIGIUSES

INSAF

SANT FRUCTUÓS